

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนบนเว็บวิชาภาษาไทยด้วยวิธีการเรียนรู้ร่วมกันและการเรียนรู้ด้วยกรณีศึกษาเพื่อสร้างค่านิยมด้านการมีเหตุผลตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี หลักการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีเนื้อหาครอบคลุมในด้านต่างๆ ดังนี้

ตอนที่ 1 การเรียนการสอนบนเว็บ

ตอนที่ 2 การเรียนรู้ร่วมกัน

ตอนที่ 3 การเรียนด้วยกรณีศึกษา

ตอนที่ 4 การสร้างค่านิยม

ตอนที่ 5 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 การเรียนการสอนบนเว็บ (Web-Based Instruction)

ความหมายของการเรียนการสอนบนเว็บ

นักการศึกษาหลายท่านได้ให้คำนิยามและความหมายของการเรียนการสอนบนเว็บดังต่อไปนี้

การเรียนการสอนบนเว็บเป็นการใช้โปรแกรมสื่อหลายมิติที่อาศัยประโยชน์จากคุณลักษณะและทรัพยากรของอินเทอร์เน็ตและ เวิลด์ ไวด์ เว็บ มาออกแบบเป็นเว็บเพื่อการเรียนการสอน สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ นักเรียนสามารถเรียนได้ทุกที่ทุกเวลาโดยมีลักษณะที่ครูผู้สอนและนักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กันโดยผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์หรืออินเทอร์เน็ต นอกจากนี้มีงานวิจัยหลายชิ้นที่สนับสนุน ความคิดที่ว่า หากนักเรียนได้รับความช่วยเหลือจากครูผู้สอน ความเหมาะสมของเนื้อหาวิชานั้น นักเรียนจะสามารถนำคุณสมบัติต่างๆ ของอินเทอร์เน็ตไปใช้ในการเรียนของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ในการสืบค้น รวบรวม แลกเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศต่างๆ หรือการทำโครงการเกี่ยวกับการเขียน เช่น วารสารออนไลน์ เป็นต้น (Riel, 1987; Roger, 1992 อ้างถึงในประภาศรี ศักดิ์ศรีชัยสกุล, 2544)

Seguin (1995 อ้างถึงใน ประภาศรี ศักดิ์ศรีชัยสกุล, 2544) พบว่าการเรียนการสอนทางอินเทอร์เน็ตประสบความสำเร็จต่อนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในทุกระดับ ได้ทำกิจกรรมออนไลน์ร่วมกัน มีทักษะทางการคิด เกิดแรงจูงใจ มีความเข้าใจเนื้อหาวิชามากขึ้น มีทักษะทางสังคมและการพัฒนาการสื่อสารดีขึ้น ครูผู้สอนจะใช้อินเทอร์เน็ตในการเรียนรายบุคคลและแบบกลุ่ม

Parson (1995 อ้างถึงใน ประภาศรี ศักดิ์ศรีชัยสกุล, 2544) ได้ให้ความหมายของการเรียนการสอนบนเว็บว่า เป็นการสอนที่นำเอาสิ่งที่ต้องการให้บางส่วนหรือทั้งหมด โดยอาศัยเว็บโดยใช้โปรแกรมการเรียนการสอนบนเว็บ สามารถทำได้หลายรูปแบบ หลายขอบเขตที่เชื่อมโยงถึงกันทั้งการเชื่อมต่อบทเรียน วัสดุช่วยการเรียนรู้และการศึกษาทางไกล

Clark (1996) เป็นกระบวนการเรียนการสอนรายบุคคลที่อาศัยเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทั้งส่วนบุคคลหรือสาธารณะผ่านทางโปรแกรมค้นหาข้อมูล โดยลักษณะการเรียนการสอนไม่ได้เป็นการดาวน์โหลดโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนลงมาที่เครื่องของตนเองแต่เป็นการเข้าไปในเครือข่ายคอมพิวเตอร์เพื่อศึกษาเนื้อหาความรู้ที่ผู้จัดได้บรรจุไว้ในเซิร์ฟเวอร์โดยที่ผู้จัดสามารถปรับปรุง พัฒนาเนื้อหาให้ทันสมัยได้อย่างรวดเร็วและตลอดเวลา

Relan and Gillani (1997) กล่าวว่า การเรียนการสอนบนเว็บเป็นการใช้ความรู้จากสถานการณ์ที่สร้างขึ้นเพื่อการสอน มีสภาพการเรียนแบบร่วมมือโดยใช้คุณสมบัติและแหล่งทรัพยากรที่มีอยู่ของ เวิลด์ ไวด์ เว็บ

Khan (1997) ได้ให้ความหมายของการเรียนการสอนบนเว็บว่าเป็นโปรแกรมการเรียนการสอนในรูปแบบของไฮเปอร์มีเดียที่นำคุณลักษณะและทรัพยากรต่างๆที่มีใน เวิลด์ ไวด์ เว็บ มาใช้ประโยชน์ในการจัดสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้

Khan and Yuan (1997 อ้างถึงใน ประภาศรี ศักดิ์ศรีชัยสกุล, 2544) ได้กล่าวว่า การเรียนการสอนผ่านเครือข่ายได้รับการออกแบบเพื่อติดต่อนักเรียนที่มีรูปแบบการเรียนที่แตกต่างกันโดยมีโปรแกรมมัลติมีเดีย ได้แก่ ข้อความ กราฟิก เสียงและภาพเคลื่อนไหว เป็นต้น การเรียนการสอนผ่านเครือข่ายเว็บจะช่วยให้นักเรียนสามารถค้นคว้าหาข้อมูลผ่านห้องสมุด พิพิธภัณฑ์และสารบบแฟ้มอินเทอร์เน็ต นักเรียนสามารถเรียนผ่านเครือข่ายเว็บได้จากที่ใดก็ได้ทั่วโลก เวลาใดก็ได้ หากผู้ใช้คอมพิวเตอร์ที่สามารถเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต

Laanpere (1997) กล่าวว่า เป็นการเรียนการสอนที่นำเสนอผ่านทางสิ่งแวดล้อมของ เวิลด์ ไวด์ เว็บ อาจจัดให้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย เป็นส่วนที่เสริมจากการบรรยายในชั้นเรียน การสัมมนา การทำโครงการกลุ่ม และการติดต่อสื่อสารกันระหว่างนักเรียน

กับครูผู้สอนหรือการเรียนการสอนบนเว็บเป็นการรวมระหว่างการฝึกอบรม และการศึกษา โดยมีเป้าหมายในการจัดการเรียนการสอนบนเว็บให้กับระดับที่สูงกว่ามัธยมศึกษาเป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังอาจนิยามได้ว่า เป็นการเรียนการสอนผ่านคอมพิวเตอร์ประเภทหนึ่ง ที่รวมเอา การสื่อสาร และความสามารถในการค้นหาข้อมูลเข้าด้วยกันผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต หรือ อินทราเน็ตขององค์กร

Driscoll (1997) กล่าวถึงการเรียนการสอนบนเว็บว่าเป็นการใช้ทักษะ หรือความรู้ต่างๆ ถ่ายโยงไปสู่ที่ใดที่หนึ่งโดยการใช้ เวิลด์ ไรด์ เว็บ เป็นช่องทางในการเผยแพร่ความรู้

บุปผชาติ ทัพพิกรณ์ (2541) ได้อธิบายการใช้การเรียนการสอนบนเว็บเป็นหัวข้อต่างๆ ดังนี้

1. การเรียนการสอนบนเว็บเป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษาทางไกล (Distance education) เนื่องจากมีระบบเครือข่ายเชื่อมโยงในระยะไกล ครอบคลุมทั่วโลก
2. การเรียนการสอนบนเว็บเป็นการศึกษาต่างเวลาและวาระ (Asynchronous learning) หมายความว่า การใช้เว็บในการสอนสามารถกระทำได้ตลอดทุกที่ทุกเวลา (Anywhere Anytime)
3. การเรียนการสอนบนเว็บเป็นการศึกษาแบบโครงการ (Project-based Learning) โดยการให้นักเรียนได้เข้าไปเรียนในเว็บในรูปแบบที่จัดให้นักเรียนได้จัดทำโครงการขึ้นบนเว็บก็ได้
4. การเรียนการสอนบนเว็บเป็นการศึกษาแบบการกระจายศูนย์ (Distributed education) นั่นคือ การศึกษาไม่ได้จำกัดอยู่ในที่ใดที่หนึ่ง ไม่จำเป็นต้องเข้าชั้นเรียนแต่นักเรียนสามารถเรียนได้ทุกที่ด้วยข้อมูลที่เหมือนกัน ทุกแห่งทุกที่คือศูนย์การเรียนรู้สามารถเรียนรู้สามารถเรียนด้วยเว็บเดิมในที่ใหม่ได้ตลอดเวลา
5. การเรียนการสอนบนเว็บเป็นการศึกษาแบบเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning) นั่นคือเป็นความร่วมมือระหว่างนักเรียนกับครูผู้สอนโดยการศึกษาบนเว็บ
6. การเรียนการสอนบนเว็บเป็นการศึกษาแบบเครือข่ายการเรียนรู้ (Learning network) เพราะเว็บมีการเชื่อมโยงไปยังที่ต่างๆ ได้ทั่วโลก สามารถเข้าถึงข้อมูลของที่ต่างๆ มากมาย ไม่ได้เฉพาะเจาะจงในที่ใดที่หนึ่งเท่านั้น การต่อเชื่อมระหว่างหน่วยงานต่างๆ และโครงการจัดการศึกษาที่เน้นระบบเครือข่ายทำให้เว็บเป็นเครือข่ายการเรียนรู้
7. การเรียนการสอนบนเว็บเป็นการศึกษาตามความต้องการของนักเรียน (Education on Demand) เนื่องจากข้อมูลภายในระบบ เวิลด์ ไรด์ เว็บ มีอยู่มหาศาลนับเป็นล้านๆ เว็บ ดังนั้นนักเรียนก็สามารถเลือกเรียนได้ตามความต้องการของตัวเอง

8. การเรียนการสอนบนเว็บเป็นการศึกษาแบบห้องเรียนเสมือน (Virtual Classroom) อันเนื่องมาจากการจัดระบบของเว็บเหมือนกับการจัดระบบของห้องเรียน เพียงแต่เป็นการเรียนที่หน้าจอภาพ ไม่ได้จัดเป็นห้องเรียนจริง แต่นักเรียนก็สามารถเรียนรู้ด้วยกระบวนการที่เท่าเทียมกับห้องเรียนจริง

ใจทิพย์ ณ สงขลา (2542) ได้ให้ความหมายการเรียนการสอนบนเว็บว่า หมายถึง การผนวกคุณสมบัติไฮเปอร์มีเดียเข้ากับคุณสมบัติของเครือข่าย เวิลด์ ไรด์ เว็บ เพื่อสร้างสิ่งแวดล้อมแห่งการเรียนรู้ในมิติที่ไม่มีขอบเขตจำกัดด้วยระยะทางและเวลาที่แตกต่างกันของนักเรียน (Learning without boundary) การเรียนการสอนบนเว็บมีคุณลักษณะเด่นของสื่อต่างๆ แทบทั้งหมดมารวมกันในเว็บ ได้แก่ โทรทัศน์ วิดิทัศน์ สไลด์ คอมพิวเตอร์ ครูผู้สอนเพียงแค่เตรียมการสอน (lesson plan) และนำมาสร้างในเว็บก็สามารถสอนนักเรียนได้ (Khan, 1997 อ้างถึงใน ใจทิพย์ ณ สงขลา, 2542) นักเรียนที่เรียนบนเว็บจะสามารถปฏิสัมพันธ์กับนักเรียนคนอื่น ๆ ได้ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันด้วยการใช้บริการแบบสนทนาออนไลน์ หรือบริการจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ สามารถใช้ประโยชน์จากการเรียนการสอนบนเว็บได้ง่าย สะดวกมากขึ้น และมีผลป้อนกลับ

วิชุดา รัตนเพียร (2542) กล่าวว่า การเรียนการสอนบนเว็บเป็นการนำเสนอโปรแกรมบทเรียนบนเว็บเพจ โดยนำเสนอผ่านบริการ เวิลด์ ไรด์ เว็บ ในเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งผู้ออกแบบและสร้างโปรแกรมการสอนบนเว็บจะต้องคำนึงถึงความสามารถและบริการที่หลากหลายของอินเทอร์เน็ตและนำคุณสมบัติต่างๆ เหล่านี้มาใช้เพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอนให้มากที่สุด

กิดานันท์ มลิทอง (2543) กล่าวว่า เป็นการใช้เว็บในการเรียนการสอน โดยอาจใช้เว็บเพื่อนำเสนอบทเรียนในลักษณะสื่อหลายมิติของวิชาทั้งหมดตามหลักสูตรหรือใช้เพียงการเสนอข้อมูลบางอย่างเพื่อประกอบการสอนก็ได้ รวมทั้งใช้ประโยชน์จากคุณลักษณะต่างๆ ของการสื่อสารที่มีอยู่ในระบบอินเทอร์เน็ต เช่น การเขียนโต้ตอบกันทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ และการพูดคุยสดด้วยข้อความ และเสียงมาใช้ประกอบด้วยเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ถนนอมพร เลหาจรัสแสง (2543) กล่าวว่า เป็นการผสมผสานกันระหว่างเทคโนโลยีปัจจุบันกับกระบวนการออกแบบการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการเรียนรู้และแก้ปัญหาในเรื่องข้อจำกัดทางด้านสถานที่และเวลา โดยประยุกต์ใช้คุณสมบัติและทรัพยากรของ เวิลด์ ไรด์ เว็บ ในการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริม และสนับสนุนการเรียนการสอน ซึ่งการเรียนการสอนที่จัดขึ้นบนเว็บนี้ อาจเป็นบางส่วนหรือทั้งหมดของกระบวนการเรียนการสอนก็ได้

จากความหมายที่นักการศึกษาได้กล่าวมานั้น ทำให้สามารถสรุปได้ว่าการเรียนการสอนบนเว็บ หมายถึง การเรียนการสอนที่ใช้สื่อหลายมิติ เช่น ไฮเปอร์มีเดีย รวมทั้งการนำโปรแกรมมัลติมีเดียมาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอน โดยใช้คุณลักษณะและทรัพยากรบนอินเทอร์เน็ต และ เวิลด์ ไซด์ เว็บ ในการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน นักเรียนและครูผู้สอนสามารถปฏิบัติการในด้านการเรียนการสอนได้ทุกที่ทุกเวลาส่งผลให้ไม่เกิดข้อจำกัดในการเรียนรู้เหมือนการเรียนแบบห้องเรียนปกติ การเรียนการสอนบนเว็บใช้ในการเรียนการสอนได้กับนักเรียนในทุกระดับความสามารถด้านความรู้ ไม่ว่าจะเป็นนักเรียนจะเรียนเก่ง ปานกลาง หรือว่าอ่อน เพราะการสอนถูกออกแบบบนพื้นฐานการออกแบบการเรียนรู้ ครูผู้สอนและนักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กันผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์หรือระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตทำให้เป็นสภาพการเรียนรู้ร่วมกัน รวมถึงการเรียนการสอนบนเว็บเป็นการเรียนที่ถือได้ว่าทันสมัยเนื่องจากบทเรียนสามารถปรับพัฒนาเนื้อหาสาระได้รวดเร็วและทันสมัยอยู่ตลอดเวลา

ลักษณะของการเรียนการสอนบนเว็บ

Driscoll (1997 อ้างถึงใน วรางคณา หอมจันทร์, 2542) กล่าวถึงคุณลักษณะการจัดการเรียนการสอนบนเว็บว่า การใช้โปรแกรมการเรียนการสอนบนเว็บยังไม่เป็นที่เข้าใจถึงคุณลักษณะของการกำหนดว่า ลักษณะใดจึงจะเป็นโปรแกรมการเรียนการสอนบนเว็บ ลักษณะของการเรียนการสอนโดยการใช้ระบบอินเทอร์เน็ต ถ้าแบ่งตามรูปแบบของเครื่องมือที่ใช้บนอินเทอร์เน็ต จะแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. แบบที่เป็นข้อมูลอย่างเดียว (text-only) เป็นลักษณะของการเรียนการสอนโดยอาศัยอินเทอร์เน็ต ซึ่งมีข้อจำกัดบางอย่างในการเข้าถึงข้อมูล โดยมีลักษณะที่เป็นข้อความอย่างเดียว เช่น

- 1.1 ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (electronic mail: e-mail)
- 1.2 กระดานข่าว (bulletin board)
- 1.3 ห้องสนทนา (chat room)
- 1.4 โปรแกรมดาวน์โหลด (software downloading)

ทั้งหมดนี้เป็นเครื่องมือที่อยู่ภายในระบบอินเทอร์เน็ต ที่สามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอนได้โดยไม่ต้องใช้ความสามารถของเครื่องคอมพิวเตอร์มากนัก

2. แบบที่เป็นมัลติมีเดีย (multimedia) เป็นแบบที่สองของอินเทอร์เน็ตที่สามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอนที่มีโครงสร้างลักษณะเป็นกราฟิก การสืบค้นโดยใช้ภาพในรูปแบบของเว็บ

Doherty (1998 อ้างถึงใน วรารงคณา หอมจันทร์, 2542) การเรียนการสอนบนเว็บจะต้องอาศัยบทบาทของระบบอินเทอร์เน็ตเป็นสำคัญ การใช้อินเทอร์เน็ตในลักษณะของโปรแกรมการเรียนการสอนบนเว็บ จะมีวิธีการใช้ใน 3 ลักษณะ

1. การนำเสนอ (Presentation) เป็นไปในแบบเว็บไซต์ที่ประกอบไปด้วยข้อความ ภาพกราฟิกซึ่งสามารถนำเสนอได้อย่างเหมาะสมในลักษณะของสื่อ คือ

1.1 การนำเสนอแบบสื่อทางเดียว เช่น เป็นข้อความ

1.2 การนำเสนอแบบสื่อคู่ เช่น ข้อความกับภาพกราฟิก บางครั้งจะอยู่ในรูปแบบ PDF นักเรียนสามารถดาวน์โหลดไฟล์ได้ (Jeanne, 1996 อ้างถึงใน วรารงคณา หอมจันทร์, 2542)

1.3 การนำเสนอแบบมัลติมีเดีย คือ ประกอบด้วยข้อความ ภาพกราฟิก ภาพเคลื่อนไหว เสียงและภาพยนตร์หรือวิดีโอ (แต่ความเร็วจะไม่เร็วเท่ากับวิดีโอเทป)

2. การสื่อสาร (Communication) การสื่อสารเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องใช้ในทุกวันในชีวิตซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของอินเทอร์เน็ต โดยมีการสื่อสารบนอินเทอร์เน็ตหลายแบบ เช่น

2.1 การสื่อสารทางเดียว โดยดูจากเว็บเพจ

2.2 การสื่อสารสองทาง เช่น การส่งไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ได้ตอบกัน

2.3 การสื่อสารแบบหนึ่งแหล่งไปหลายที่ เป็นการส่งข้อความจากแหล่งเดียวแพร่กระจายไปหลายแหล่ง เช่น การอภิปรายจากคนเดียวให้คนอื่น ๆ ได้รับฟังด้วย หรือการประชุมทางคอมพิวเตอร์

2.4 การสื่อสารหลายแหล่งไปสู่หลายแหล่ง เช่น การใช้กระบวนการกลุ่มในการสื่อสารบนเว็บ โดยมีคนใช้หลายคนและมีคนรับหลายคนเช่นกัน

3. การทำให้เกิดความสัมพันธ์ (Dynamic Interaction) เป็นคุณลักษณะที่สำคัญของอินเทอร์เน็ตและสำคัญที่สุด ซึ่งมี 3 ลักษณะ คือ

3.1 การสืบค้น

3.2 การหาวิธีการเข้าสู่เว็บ

3.3 การตอบสนองของมนุษย์ในการใช้เว็บ

Wallace Hannum (1998 อ้างถึงใน ประภาศรี ศักดิ์ศรีชัยสกุล, 2544) ได้กล่าวถึงลักษณะของการจัดการเรียนการสอนบนเว็บว่ามีลักษณะดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการเผยแพร่ (publishing)

2. รูปแบบการสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์ (computer-mediated communication model)
3. รูปแบบผสม (hybrid model)
4. รูปแบบห้องเรียนเสมือน (virtual classroom model)

ใจทิพย์ ณ สงขลา (2542) ได้กล่าวถึงลักษณะการจัดการเรียนการสอนบนเว็บว่าเป็น ทั้งการจัดการเรียนการสอนที่นักเรียนศึกษาด้วยตนเอง (human to computer) และนักเรียนศึกษา ร่วมกับผู้อื่น (human to human) นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงสภาพแวดล้อมของการจัดการเรียน การสอนบนเว็บว่าการเรียนการสอนบนเว็บได้มีการดำเนินการอย่างจริงจังทั่วโลกโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประเทศทางซีกโลกตะวันตก สำหรับวงการการศึกษาในประเทศไทยเริ่มมี ความเปลี่ยนแปลงจากเป็นเพียงผู้รับข้อมูลและสังเกตการณ์เรียนการสอนบนเครือข่าย เป็น ความพยายามในการจัดการเรียนการสอนและใช้เครื่องมือบนเครือข่าย เวิลด์ ไรด์ เว็บ เสริมใน ชั้นเรียนปกติและบางมหาวิทยาลัยที่ดำเนินการเรียนการสอนแบบทางไกลกำลังดำเนินการที่จะ สร้างชั้นเรียนเสมือนให้เกิดขึ้นจริง การดำเนินการเรียนการสอนบนเว็บมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ความพร้อมของเครื่องมือและทักษะการใช้งานเบื้องต้น ความไม่พร้อมของเครื่องมือ และการขาดทักษะทางเทคนิคที่จำเป็นในการใช้เครื่องมือหรือโปรแกรมเป็นสาเหตุสำคัญที่ ก่อให้เกิดความสับสนและผลทางลบต่อทัศนคติของผู้ใช้ จากการศึกษาการนำเทคโนโลยีเครือข่าย มาใช้พบว่าผู้ใช้ที่ไม่มีความพร้อมทางทักษะการใช้จะพยายามแก้ปัญหาและศึกษาเรื่องของ เทคนิคมากกว่าจำกัดความสนใจอยู่ที่เนื้อหา นอกจากนั้นจากงานวิจัยของ ใจทิพย์ ณ สงขลา (2542) พบว่ายังไม่มีความพร้อมทางด้านทักษะการใช้ภาษาเขียนและภาษาต่างประเทศซึ่งเป็น ทักษะจำเป็นพื้นฐานที่จำเป็นอีกประการหนึ่งสำหรับการสื่อสารผ่านเครือข่าย

2. การสนับสนุนจากฝ่ายบริหารและผู้ใช้เช่นเดียวกับการนำเทคโนโลยีอื่นเข้าสู่องค์กร ต้องอาศัยการสนับสนุนอย่างจริงจังจากฝ่ายบริหารทั้งในการสนับสนุนด้านเครื่องมือและนโยบาย ส่งเสริมการใช้เครือข่าย เวิลด์ ไรด์ เว็บ เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาการกำหนดการใช้เครื่องมือ ดังกล่าวจึงไม่สามารถเป็นไปในลักษณะแนวตั้ง (top down) โดยการกำหนดจากฝ่ายบริหารเพียง ฝ่ายเดียวแต่ต้องเป็นการประสานจากทั้งสองฝ่ายคือ ฝ่ายบริหารและผู้ใช้จะต้องมีการประสาน จากแนวล่างขึ้นบน ผู้ใช้จะต้องมีทัศนคติที่ยอมรับการใช้สื่อดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา ฝ่ายบริหารสามารถสร้างนโยบายที่กระตุ้นแรงจูงใจของผู้ใช้ เช่น สร้างแรงจูงใจจากภายนอก เช่น สร้างเงื่อนไข ผลตอบแทนพิเศษทั้งในรูปนามธรรมและรูปธรรม

3. การเปลี่ยนพฤติกรรมนักเรียนจากการเรียนรู้แบบตั้งรับ (passive) โดยพึ่งพิงการป้อน จากครูผู้สอนมาเป็นพฤติกรรมนักเรียนที่สอดคล้องกับการเรียนรู้แบบนักเรียนเป็นศูนย์กลาง

กล่าวคือนักเรียนเป็นผู้ที่เรียนรู้วิธีการเรียน (learning how to learn) เป็นนักเรียนที่กระตือรือร้น และมีทักษะที่สามารถเลือกรับข้อมูล วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลได้อย่างมีระบบนั้น ครูผู้สอน จะต้องสร้างวุฒิทางการเรียนให้เกิดกับนักเรียนก่อน กล่าวคือจะต้องเตรียมการให้นักเรียนพัฒนา ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเลือกสรร วิเคราะห์และสังเคราะห์ในการเรียนผ่านเครือข่าย ทักษะ ดังกล่าวได้แก่ ทักษะการอ่านเขียน ทักษะในเชิงภาษา ทักษะในการอภิปรายและที่จำเป็นคือ ทักษะในการควบคุมการตรวจสอบการเรียนรู้ของตนเอง

4. บทบาทของครูผู้สอนในการเรียนการสอนบนเครือข่ายจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ บทบาทที่เอื้อต่อการเรียนการสอนที่นักเรียนเป็นศูนย์กลางโดยในเบื้องต้นจะเป็นบทบาทผู้นำเพื่อ สนับสนุนและวัฒนธรรมการเรียนรู้บนเครือข่าย ครูผู้สอนต้องใช้เวลามากไปกว่าการเรียนการสอน ในชั้นเรียนธรรมดา

5. การสร้างความจำเป็นในการใช้ ครูผู้สอนที่จะนำการเรียนการสอนผ่านเครือข่ายมาใช้ ควรคำนึงถึงความจำเป็นและผลประโยชน์ที่ต้องการจากกิจกรรมบนเครือข่ายซึ่งจะเป็นตัวกำหนด รูปแบบการใช้ว่าครูผู้สอนเพียงต้องการใช้เครือข่ายเพื่อเสริมการเรียนรู้หรือเป็นการศึกษาทางไกล ครูผู้สอนต้องสร้างสภาวะให้ผู้ที่มีความจำเป็นที่ต้องใช้ เช่น การส่งผ่านข้อมูลที่จำเป็นทางการ เรียนให้กับผู้ใช้ผ่านทางเครือข่าย หรือสร้างแรงจูงใจที่เป็นผลประโยชน์ทางการเรียนให้กับผู้ใช้

6. ครูผู้สอนต้องออกแบบการเรียนการสอนและใช้ประโยชน์ของความเป็นเครือข่ายอย่าง สูงสุดและเหมาะสม วิธีออกแบบการเรียนการสอนควรต้องพัฒนาให้เข้ากับครู สมบัติความเป็น คอมพิวเตอร์เครือข่ายซึ่งมีความแตกต่างจากการออกแบบสำหรับโปรแกรมช่วยสอนใน คอมพิวเตอร์ทั่วไป นอกเหนือจากเนื้อหาบทเรียนที่ผู้สร้างเสนอส่งผ่านเครือข่าย ครูผู้สอนสามารถ สร้างการเชื่อมโยงแหล่งข้อมูลอื่นที่สนับสนุนเนื้อหาหลักที่ครูผู้สอนสร้างเป็นการแนวแนวทางให้ นักเรียนได้ศึกษา ทั้งนี้เนื้อหาและการเชื่อมโยงควรจะต้องปรับปรุงให้ทันสมัยตลอดเวลาและควร จะต้องมีการจัดกิจกรรมการปฏิสัมพันธ์ให้นักเรียนได้ประโยชน์จากการศึกษาร่วมกับผู้อื่น

สภาพการจัดการเรียนการสอนบนเว็บจะมีลักษณะการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างไป จากการจัดการเรียนการสอนที่ไม่มีคอมพิวเตอร์เป็นส่วนประกอบ

ธนอมพร เลหาจรัสแสง (2543) ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนบนเว็บว่ามีลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. การจัดการสอนบนเว็บ โดยที่ไม่ต้องมีการเข้าชั้นเรียน
2. การสอนบนเว็บเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่ยังมีการนัดหมายมาเข้าชั้นเรียนบ้าง
3. การจัดการสอนบนเว็บ เพื่อเสริมการเรียนการสอนในชั้นเรียนปกติก็ได้

ศูนย์เทคโนโลยี ประเภทหรือลักษณะการจัดการเรียนการสอนบนเว็บว่ามีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ

1. Embedded WBI เป็นบทเรียนที่นำเสนอด้วยข้อความ และกราฟิกเป็นหลัก
2. IWBI (Interactive WBI) เน้นการมีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียนเป็นหลัก นำเสนอด้วยข้อความ กราฟิก และภาพเคลื่อนไหว
3. IMMWBI (Interactive Multimedia WBI) ยึดคุณสมบัติทั้ง 5 ด้านของมัลติมีเดีย ได้แก่ ข้อความ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เสียง และการมีปฏิสัมพันธ์

สรุปแล้วลักษณะการจัดการเรียนการสอนบนเว็บมีลักษณะเป็นทั้งข้อความเพียงอย่างเดียวและ/หรือเป็นสื่อคู่หรือสื่อมัลติมีเดีย โดยนักเรียนสามารถรับความรู้ที่นำเสนอผ่านคอมพิวเตอร์เพียงอย่างเดียวหรือมีการโต้ตอบทั้งแบบประสานเวลาและไม่ประสานเวลาผ่านระบบคอมพิวเตอร์หรือระบบเครือข่าย เวิลด์ ไวด์ เว็บ ทำให้เกิดความสัมพันธ์กันระหว่างนักเรียนและครูผู้สอนหรือเพื่อนนักเรียนด้วยกันเองซึ่งเกิดจากการสื่อสารจากหนึ่งแหล่งไปหลายๆ แหล่งหรือจากหลายแหล่งไปหลายแหล่งผ่านคอมพิวเตอร์นั่นเอง

องค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนบนเว็บ

Susan et al (1996 อ้างถึงในวรารงคณา หอมจันทร์, 2542) กล่าวถึงลักษณะเฉพาะของการออกแบบการเรียนการสอนบนเว็บมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. ประมวลการสอนรายวิชาออนไลน์ (the online syllabus) ครูผู้สอนจะจัดทำประมวลการสอนรายวิชาออนไลน์ หัวข้อรายวิชา (topics) คำอธิบายรายวิชา จุดประสงค์ของวิชาสามารถเปลี่ยนแปลงเนื้อหาวิชาได้ง่ายและนักเรียนจะทราบรายละเอียดของเนื้อหาวิชาในทุกสัปดาห์ โดยจะมีข้อความหลายมิติ (hypertext) เพื่อเชื่อมโยงกับเว็บอื่นที่เกี่ยวข้องก็ได้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อนักเรียน
2. เนื้อหา เป็นส่วนที่ยากที่สุดในการออกแบบสามารถใส่สื่อในหลายๆ ประเภท เช่น ข้อความ เสียง กราฟิก ภาพเคลื่อนไหว วิดีโอ
3. โฮมเพจส่วนตัว โฮมเพจส่วนตัวจะช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ซึ่งกันและกันและจะได้เรียนรู้การออกแบบโฮมเพจด้วย
4. การปฏิสัมพันธ์ (interactivity) การเพิ่มกลุ่มสนทนา (chat forum) หมายถึงการที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปติดต่อโทรศัพท์เข้ามายังศูนย์รวมข่าวในเวลาเดียวกัน สามารถที่จะสนทนากันได้โดยการพิมพ์ข้อความโต้ตอบกัน หรือ ระบบกระดานข่าวซึ่งเป็นการติดต่อกันระหว่างสมาชิก

เพื่อติดต่อสื่อสารกันได้เพื่อแลกเปลี่ยนข่าวสารความรู้ โดยศูนย์บริการที่เป็นคอมพิวเตอร์แม่ข่าย (host computer) จะมีคอมพิวเตอร์ที่เชื่อมต่อกับโมเด็มถูกจัดให้ตอบรับเก็บโทรศัพท์โดยอัตโนมัติ เพื่อเก็บข่าวสารจากสมาชิกที่ส่งเข้ามา และให้นักเรียนเข้ามาอ่านและแลกเปลี่ยนข่าวสารและข้อมูลต่างๆ ได้ (กิดานันท์ มลิทอง, 2539) ในการเรียนการสอนบนเว็บหรืออาจจะใช้ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อฝึกให้นักเรียนสามารถลงทะเบียนขอที่อยู่ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ของตนเองได้ และรู้จักติดต่อกันทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ นักเรียนสามารถติดต่อกับครูผู้สอนและแหล่งค้นคว้าอื่นๆ

5. งานที่ได้รับมอบหมาย ในโปรแกรมการเรียนการสอนบนเว็บจะสามารถส่งงานที่นักเรียนต้องรับผิดชอบในแต่ละสัปดาห์ นักเรียนสามารถส่งการบ้านผ่านทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ได้

6. การประกาศข้อมูลข่าวสาร การประกาศข้อมูลข่าวสารจำเป็นสำหรับนักเรียนที่จะทราบข้อมูลที่เป็นประโยชน์ อาจจะใช้ข้อความกระพริบเพื่อดึงดูดความสนใจเพื่อให้นักเรียนทราบว่าข้อมูลใหม่ๆ

7. การวัดผลการฝึกทำแบบฝึกหัดซ้ำๆ หรือการทดสอบจะใช้เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนสนใจในเนื้อหาวิชาที่เรียน ผลสอบอาจไม่จำเป็นต้องเกี่ยวกับเกรด วิธีวัดผลทำได้โดยออกแบบข้อคำถามเป็นแบบให้ตอบแบบสั้น (short answer) หรือข้อสอบแบบปรนัย (multiple choice) เพื่อให้นักเรียนเข้าใจในเนื้อหาวิชาเพิ่มขึ้น

8. การจัดการรายวิชา ใช้โปรแกรมซอฟต์แวร์เพื่อเพิ่มหรือลดจำนวนนักเรียน ใช้รหัสประจำตัวนักเรียนหรือใช้รหัสผ่านเนื้อหา การออกแบบเนื้อหาอาจจะเป็นส่วนที่ยากโดยครูผู้สอน อาจจะทำไฟล์ไปโพสต์ที่เว็บ โดยอาจจะเพิ่มเสียง ภาพ หรือวีดิทัศน์เพื่อดึงดูดใจนักเรียน

Cyrs (1997) กล่าวว่าองค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนบนเว็บ จะประกอบด้วยองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้

1. มีการวางแผนและการจัดโปรแกรมการเรียน
2. มีการร่วมมือกันทำงานเป็นทีม
3. มีการนำเสนอทางการมองเห็น
4. มีกลยุทธ์การถาม ตอบ
5. มีผู้เชี่ยวชาญในการให้คำปรึกษาตลอดเวลา
6. มีความคลอบคลุมในกิจกรรมของนักเรียน
7. มีพื้นฐานทฤษฎีการเรียนรู้

8. มีองค์ความรู้ในการเรียนทางไกล
9. มีการออกแบบคำแนะนำร่วมกันกับสื่ออื่น
10. มีการออกแบบภาพ และรูปแบบการคิด

จากที่นักการศึกษาได้กล่าวมานั้น สามารถสรุปได้ว่าองค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนบนเว็บนั้นประกอบไปด้วย

1. มีรายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งที่จะเรียน (เช่น จัดทำประมวลผลรายวิชา)
2. มีการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างครูผู้สอนและนักเรียนหรือระหว่างเพื่อนนักเรียนด้วยตนเองผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์
3. มีการมอบหมายงานผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ให้กับนักเรียนในการจัดการเรียนการสอนบนเว็บ
4. มีการประกาศข้อมูลหรือข่าวสารต่างๆ ผ่านการเรียนการสอนบนเว็บทำให้นักเรียนหรือผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบข้อมูลที่มีความจำเป็นต่อการเรียน
5. มีการวัดผลด้วยแบบทดสอบหรือแบบฝึกหัดต่างๆ
6. มีหน้าเว็บเพจสำหรับให้ความช่วยเหลือและให้คำแนะนำปรึกษาแก่นักเรียนอยู่ตลอดเวลา

กิจกรรมที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนบนเว็บ

Hughes and Hewson (1998, อ้างถึงใน ประภาศรี ศักดิ์ศรีชัยสกุล, 2544) ได้กล่าวว่า ยุทธวิธีในการใช้การเรียนการสอนบนเว็บสามารถกระทำได้อย่างกว้างขวาง โดยทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์และเป็นการสร้างความยืดหยุ่นในการเรียนการสอนระหว่างครูผู้สอนกับนักเรียน โดยผ่านกระบวนการที่สามารถกระทำได้บนเว็บ ดังนี้

1. การแจ้งล่วงหน้า (notice) เป็นการใช้เว็บโดยกำหนดพื้นที่เฉพาะที่เป็นบอร์ดในเว็บสำหรับอาจารย์กำหนดนัดหมายหรือสั่งงาน ซึ่งนักเรียนอาจจะได้รับการแจ้งล่วงหน้าผ่านไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์หรือการเผยแพร่ในกลุ่ม เป็นกิจกรรมสื่อสารกันระหว่างนักเรียนและนักเรียน
2. การนำเสนอ (presentation) เป็นการนำเสนอด้วยเว็บที่สร้างขึ้นทั้งครูผู้สอนและนักเรียน โดยนำเสนองานที่ได้รับมอบหมาย จัดทำแบบสัมมนาหรือประชุม นำเสนอบนเว็บไซต์หรือโดยไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ หรือการเผยแพร่ในกลุ่มเป็นกิจกรรมสื่อสารกันระหว่างครูผู้สอนและนักเรียน

3. การอภิปรายปกติ (formal discussion) เป็นการอภิปรายกันบนเว็บโดยการใช้ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ และการประชุมสนทนาแบบกลุ่ม ซึ่งเป็นเครื่องมือบนเว็บเหมือนประชุมสัมมนาซึ่งเป็นกลุ่มสนทนาที่แสดงเป็นรูปภาพแทนผู้ใช้หรือผู้แทนชื่อของผู้ใช้ก็ได้

4. การใช้คำถามโดยรอคำตอบ (questioning) เป็นการกำหนดคำถามขึ้น โดยครูผู้สอนใช้คำถามนำและให้นักเรียนหาคำตอบ โดยคำตอบที่ตอบมาถ้าตรงกับคำถามที่กำหนด ก็จะมีการป้อนกลับไปยังนักเรียนเพื่อการตอบสนองและประเมินผล

5. การระดม (brainstorm) เป็นการออกแบบเพื่อให้เกิดการตอบสนองต่อคำถามโดยนักเรียนต้องร่วมกันค้นหาคำตอบ กระตุ้นให้เกิดการอภิปรายภายในเว็บจากคำถามที่กำหนดในกิจกรรมเดียวกัน

6. การกำหนดสภาพงาน (task setting) เป็นการกำหนดกระบวนการในการทำงานส่งตามกิจกรรม ซึ่งอาจจะเป็นรายงานหรืองานกลุ่มย่อย ซึ่งอยู่ในรูปของเว็บไซต์หรือไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์

7. แบบฝึกหัด (class quizze) เป็นการทดสอบผลทั้งชั้นเรียน หรือถามเพื่อประเมินผลของการเรียน ซึ่งสามารถทำได้หลายวิธี เช่น เป็นแบบตัวเลือก หรือคำถามสั้นๆ ที่จะมีการป้อนกลับตลอดเวลา และประเมินผลตามวัตถุประสงค์

8. การอภิปรายรายคู่บนระบบหรือการศึกษาเป็นกลุ่ม แบบการออกแบบพื้นที่ของการเรียนการสอนบนเว็บให้มีพื้นที่สำหรับการพบปะสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ รายคู่หรือกลุ่ม นอกเหนือจากขั้นตอนปกติในการสอน ซึ่งสามารถทำเป็นสภากาแฟ ห้องสัมมนา ห้องพักผ่อน ห้องสมุด ซึ่งผู้ใช้เว็บสามารถเข้าไปทำกิจกรรมได้อิสระในเว็บไซต์ที่จัดไว้และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้อย่างอิสระ

ปทีป เมธาคุณวุฒิ (2540 อ้างถึงใน กรกช รัตนโชตินันท์, 2547) กล่าวว่ามียุทธศาสตร์ที่สามารถนำมาปรับใช้กับการจัดการเรียนการสอนบนเว็บ มีกิจกรรมดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงกิจกรรมที่สามารถนำมาปรับใช้กับการเรียนการสอนบนเว็บ

กิจกรรมการเรียนการสอน	กิจกรรมทางอินเทอร์เน็ต
การบรรยาย	www
การอภิปราย สัมมนา	newsgroup, internet relay chat (IRC)
การแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นระหว่างบุคคล	talk, e-mail, internet relay chat (IRC), teleconference, electronic discussion, group forum
การระดมสมอง	newsgroup, internet relay chat (IRC),
การศึกษากรณี	talk
การศึกษาด้วยตนเอง	www, newsgroup
การฝึกปฏิบัติ	www, cai on web, gopher, ftp
การสาธิต	e-mail, cai on web
การเรียนรายบุคคล	www, cai on web
การเรียนแบบร่วมมือ	talk, e-mail
	www, gopher, ftp, talk, e-mail

วิชุดา รัตนเพียร (2545) ให้ความเห็นของกิจกรรมการเรียนการสอนบนเว็บว่าสามารถนำลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลายประเภทมาใช้ในการเรียนการสอนบนเว็บ ซึ่งได้แก่

1. การอภิปราย หรือแสดงความคิดเห็น (discussion)
2. กิจกรรมการสมมติบทบาท (role play)
3. กิจกรรมกรณีศึกษา (case study)
4. กิจกรรมแบบฝึกหัดหลังการเรียน รวมทั้งการมอบหมายงานภายหลังการเรียน
5. กิจกรรมการนำเสนอเนื้อหา e-lecture
6. กิจกรรมการเรียนการสอนแบบเรียนรู้ร่วมกัน (collaboration)
7. กิจกรรมการสนทนา หรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้เชี่ยวชาญ

ซึ่งสามารถแสดงเป็นตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมการเรียนการสอน การนำประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนบนเว็บและข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรม ดังต่อไปนี้ (วิชุดา รัตนเพียร, 2545 อ้างถึงใน กรกช รัตนโชตินันท์, 2547)

ตารางที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมการเรียนการสอนและการนำมาประยุกต์ใช้กับ
การเรียนการสอนบนเว็บ

กิจกรรม การเรียนการสอน	การประยุกต์ใช้ ในการสอนบนเว็บ	ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรม
1. การอภิปรายหรือ แสดงความคิดเห็น	การใช้โปรแกรมสนทนา ออนไลน์, การใช้กระดาน เสวนา	การจัดกิจกรรมอภิปรายหรือแสดง ความคิดเห็น 1. ครูผู้สอนจะต้องกำหนดตารางเวลา ร่วมกิจกรรมสนทนาสำหรับนักเรียน โดยอาจแบ่งเป็นกลุ่มๆ เพราะหากมีผู้ ร่วมสนทนาครั้งละมากๆ อาจทำให้ ยากต่อการควบคุมและการจัด กิจกรรมสนทนา 2. ครูผู้สอนควรกำหนดหัวข้อเรื่องของ การสนทนาโดยควรแจ้งให้นักเรียนทุก คนได้ทราบกันล่วงหน้าเพื่อให้ นักเรียนได้เตรียมตัวเพื่อร่วมสนทนา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3. ครูผู้สอนนำเสนอประเด็นหรือหัวข้อ ที่ต้องการให้นักเรียนแสดงความ คิดเห็นไว้บนกระดานสนทนาก็ได้ ซึ่ง ครูผู้สอนควรกระตุ้นให้นักเรียนแต่ละ คนศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมร่วมแสดง ความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นนั้น
2. กิจกรรมบทบาท สมมติ	การใช้โปรแกรมสนทนา ออนไลน์, การใช้กระดาน เสวนา	1. ครูผู้สอนควรกำหนดบทบาทที่ ต้องการให้นักเรียนร่วมกิจกรรม บทบาทสมมติล่วงหน้าและควรให้ นักเรียนได้มีโอกาสเตรียมตัว เมื่อเข้าสู่ กิจกรรมสนทนานักเรียนแต่ละคนสวม บทบาทที่ตนเองถูกกำหนดให้เป็น

กิจกรรม การเรียนการสอน	การประยุกต์ใช้ ในการสอนบนเว็บ	ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรม
3. กิจกรรมกรณีศึกษา	การใช้โปรแกรมสนทนา, การใช้กระดานเสวนา	<p>2. ครูผู้สอนสามารถนำเสนอบทเรียน และสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยนักเรียนแต่ละคนจะถูกกำหนดให้มี บทบาทที่ต่างกันแต่ส่วนใหญ่แล้ว บทบาทที่นักเรียนได้รับจะเป็นบทบาท ที่คล้ายสถานการณ์จริงซึ่งแต่ละคน จะต้องร่วมมือกันแก้ปัญหาใน สถานการณ์นั้นๆ ที่กำหนดไว้ให้</p> <p>1. เช่นเดียวกันกับกิจกรรม การอภิปรายและบทบาทสมมติ ครูผู้สอนควรนำเสนอรายละเอียดของ กรณีและประเด็นที่ต้องการให้ นักเรียนได้ศึกษาล่วงหน้า เมื่อถึงเวลา สนทนา นักเรียนจะได้มีความพร้อม ในการแสดงความคิดเห็นหรือร่วมให้ คำปรึกษา</p> <p>2. นักเรียนสามารถใช้วิธีการโต้ตอบ กันทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อ ปรึกษาหารือกันเป็นการส่วนตัว เมื่อนักเรียนร่วมทำกิจกรรมการเรียน เรียบร้อยแล้ว ครูผู้สอนจะจัดกิจกรรม ทบทวนหรือประเมินความเข้าใจของ นักเรียนเกี่ยวกับเนื้อหาบทเรียน ซึ่งครูผู้สอนอาจใช้กิจกรรมการ การสนทนาและกระดานเสวนาหรือให้ นักเรียนส่งงานที่ได้รับมอบหมายทาง ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ก็ได้</p>
4. กิจกรรมแบบฝึกหัด หลังการเรียนรวมทั้ง การมอบหมายภายหลัง การเรียน	การใช้โปรแกรมสนทนา, การใช้กระดานเสวนา, การใช้ไปรษณีย์ อิเล็กทรอนิกส์	

กิจกรรม การเรียนการสอน	การประยุกต์ใช้ ในการสอนบนเว็บ	ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรม
5. กิจกรรมการนำเสนอ เนื้อหา	เว็ลด์ ไรด์ เว็บ, การใช้ โปรแกรมสนทนา, การใช้ กระดานสนทนา, การใช้ ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์	<p>กิจกรรมการนำเสนอเนื้อหาบทเรียน อิเล็กทรอนิกส์หรือบทเรียนบนเว็บนี้ นอกจากครูผู้สอนจะนำเสนอเนื้อหา ส่วนที่ต้องการให้นักเรียนได้ศึกษาแล้ว ยังต้องนำเสนอหรือแนะนำวิธีหรือ ขั้นตอนการเรียนและการร่วมทำ กิจกรรมร่วมกับนักเรียนคนอื่นๆอีกด้วย การนำเสนอเนื้อหาที่ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำเสนอผ่านบริการ เว็ลด์ ไรด์ เว็บ ซึ่ง สามารถนำเสนอได้ในรูปแบบของ ข้อความ เสียงบรรยายประกอบ รูปภาพหรือแม้กระทั่งแฟ้มวีดิทัศน์ ประกอบการเรียน ทั้งนี้ครูผู้สอนต้อง พิจารณาถึงความถูกต้องและ เหมาะสม ส่วนการนำเสนอเนื้อหาของ การจัดการเรียนการสอนบนเว็บนั้น ควรเรียงเสนอเนื้อหาจำนวนมากๆ แนวทางการจัดกิจกรรม E-Lecture</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ควรจัดแบ่งหมวดหมู่ของเนื้อหา ที่ต้องการนำเสนอตามความ เหมาะสมเพื่อหลีกเลี่ยงการนำเสนอ เนื้อหาที่เป็นข้อความที่ละมากๆเมื่อ จัดหมวดหมู่ของเนื้อหาแล้วใช้วิธีการ นำเสนอเนื้อหาเป็นประเด็นๆโดยการ ให้นักเรียนเลือกคลิกประเด็นข้อความ เพื่อ Link เข้าไปศึกษาหรือค้นคว้า

กิจกรรม การเรียนการสอน	การประยุกต์ใช้ ในการสอนบนเว็บ	ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรม
		<p>ตามเนื้อหาที่ครูผู้สอนจัดหมวดหมู่ไว้ตามแนวคิดแบบ Hypertext หรือ Hyperlink</p> <p>2. ในกรณีที่ครูผู้สอนไม่อาจหลีกเลี่ยงการนำเสนอเนื้อหาที่เป็นข้อความที่ละมวกๆได้ควรใส่เครื่องมือหรือปุ่มที่อนุญาตให้นักเรียนสามารถพิมพ์เนื้อหาเหล่านั้นออกมาเป็นเอกสารสำหรับอ่านประกอบได้ ทั้งนี้เนื่องจากการอ่านบนหน้าจอคอมพิวเตอร์นั้นๆอาจทำให้เกิดความน่าเบื่อและเป็นการทรมานสุขภาพทางสายตาอีกด้วย</p> <p>3. ควรเลือกใช้ภาพหรือเสียงประกอบให้เหมาะสมกับเนื้อหาและสภาพแวดล้อมของการเรียนของนักเรียนแต่ละคน การใช้สื่ออื่นๆประกอบบทเรียนจะช่วยทำให้การเรียนการสอนนั้นมีความน่าสนใจและช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจและช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจในบทเรียนมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามหากครูผู้สอนเลือกใช้สื่อประกอบที่ไม่เหมาะสม อาจกลายเป็นอุปสรรคในการเรียนได้ เช่น หากการใช้สื่อประกอบที่มีหน่วยความจำมากๆอาจทำให้การรับ ส่งข้อมูลบนอินเทอร์เน็ต</p>

กิจกรรม การเรียนการสอน	การประยุกต์ใช้ ในการสอนบนเว็บ	ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรม
6. กิจกรรมการเรียนการสอนแบบเรียนรู้ร่วมกัน	การใช้โปรแกรมสนทนา, การใช้กระดานเสวนา, ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์	<p>ช้าลง ซึ่งอาจก่อให้เกิดความรำคาญกับนักเรียนได้ครูผู้สอนควรพิจารณาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือคือการจัดกิจกรรมที่เน้นให้นักเรียนได้แสดงความคิด อภิปราย ร่วมกัน สืบค้นหรือค้นคว้าเพิ่มเติมรวมทั้งการทำงานร่วมกันอย่างเป็นทีม</p> <p>แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนแบบร่วมมือบนเว็บ</p> <p>1. การใช้ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์เป็นเครื่องมือในการสื่อสารระหว่างครูผู้สอนและนักเรียนโดย</p> <p>1.1 ครูผู้สอนสามารถรับ-ส่งจดหมายถึงนักเรียนเพื่อติดตามผลการเรียนของนักเรียนหรือเพื่อมอบหมายงานให้กับนักเรียน</p> <p>รายบุคคลหรือกลุ่มนักเรียน- นักเรียนสามารถใช้ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ในการติดต่อกับครูผู้สอนเพื่อซักถามข้อสงสัยที่อาจมีหรือใช้ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อรายงานความก้าวหน้าในการเรียนของตน</p> <p>1.2 ใช้ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ในการสื่อสารไปยังนักเรียนคนอื่นๆ ในการร่วมกันทำกิจกรรมการติดต่อด้วยไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ช่วยทำให้</p>

กิจกรรม การเรียนการสอน	การประยุกต์ใช้ ในการสอนบนเว็บ	ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรม
7.กิจกรรมการสนทนา หรือแลกเปลี่ยนความ คิดเห็นกับผู้เชี่ยวชาญ	การใช้โปรแกรมสนทนา, การใช้กระดานเสวนา, ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์	<p>การรับ-ส่ง ข้อมูลและข่าวสารมี ความสะดวกและรวดเร็ว</p> <p>1.3 การใช้โปรแกรมสนทนาแบบ ประสานเวลาด้วยความสามารถของ อินเทอร์เน็ตช่วยให้ผู้ที่อยู่บนระบบ เครือข่ายพร้อมกันสื่อสารกันได้แบบ ทันทีทันใดถึงแม้ว่าครูผู้สอนและ นักเรียนจะอยู่กันคนละสถานที่ก็ สามารถพูดคุยหรือสื่อสารกันได้ เนื่องจากการสนทนาออนไลน์ นักเรียนและครูผู้สอนสื่อสารกันด้วย การพิมพ์ข้อความแล้วยังสามารถ สื่อสารด้วยการพูดคุยผ่านไมโครโฟน และกล้องดิจิทัล เพื่อให้สามารถได้ยิน เสียงและมองเห็นกันได้อีกด้วย นอกจากนี้ครูผู้สอนยังสามารถสาธิต ประกอบการเรียนให้ดูได้อีกด้วย</p> <p>1. กิจกรรมการเรียนการสอนบน เว็บลักษณะนี้เป็นการเปิดโอกาสให้ นักเรียนได้สอบถามหรือแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นกับผู้เชี่ยวชาญในเรื่อง ต่างๆซึ่งในบางครั้งครูผู้สอนเองอาจ ไม่มีความชำนาญในเรื่องนั้นๆ ทำให้ นักเรียนมีประสบการณ์การเรียนรู้ที่ ความกว้างขวางมากยิ่งขึ้น</p>

กิจกรรม การเรียนการสอน	การประยุกต์ใช้ ในการสอนบนเว็บ	ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรม
		2. ครูผู้สอนอาจจัดช่วงเวลาพิเศษ แล้วเชิญผู้เชี่ยวชาญให้เข้าสู่ระบบ เครือข่ายพร้อมๆ กันเพื่อให้นักเรียน ได้ซักถามข้อสงสัยหรือให้ผู้เชี่ยวชาญ บรรยายพิเศษแก่นักเรียนก็ได้

กล่าวโดยสรุปจากนักการศึกษาที่กล่าวมานั้น กิจกรรมที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนบนเว็บ มีกิจกรรมดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมนำเสนอเนื้อหา
2. การอภิปรายในส่วนของความรู้ที่เกี่ยวข้อง
3. การระดมสมองในการทำกิจกรรมต่างๆ
4. การกำหนดงานโดยครูผู้สอนให้นักเรียน
5. แลกเปลี่ยนความรู้และหรือมากกว่าแบบคู่
6. กิจกรรมกรณีศึกษา
7. กิจกรรมการฝึกปฏิบัติบนเว็บ
8. การเรียนการสอนแบบร่วมมือ
9. ปรีक्षाหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้เชี่ยวชาญ

บริการของอินเทอร์เน็ตที่นำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนบนเว็บ

กิดานันท์ มลิทอง (2543) กล่าวถึงบริการบนอินเทอร์เน็ตว่าประกอบไปด้วย

1. ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์
2. การถ่ายโอนแฟ้มข้อมูล (file transfer protocol: ftp)
3. การขอเข้าใช้ระบบจากระยะไกล
4. การค้นหาแฟ้ม
5. การค้นหาข้อมูลด้วยระบบเมนู
6. กลุ่มอภิปรายหรือกลุ่มข่าว (newsgroup)
7. บริการสารสนเทศบริเวณกว้าง (wide area information server: wais)

8. การสนทนาในช่างาน

9. สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์

10. สมุดรายชื่อ

11. เวิลด์ ไรด์ เว็บ

ปทีป เมธาคณวุฒิ (2543) ได้ให้ความหมายของบริการบนอินเทอร์เน็ตว่าเป็นบริการที่ประกอบไปด้วย

1. ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์

2. กลุ่มช่าว

3. การถ่ายโอนแฟ้มข้อมูล

4. โทเฟอร์

5. เวิลด์ ไรด์ เว็บ

6. การสนทนาทางเครือข่าย

7. วารสารและช่าวารทางอิเล็กทรอนิกส์

8. การกระจายช่าว จดหมายเวียน

9. เกมคอมพิวเตอร์

วิชุดา รัตนเพียร (2545) กล่าวถึงบริการบนอินเทอร์เน็ตว่าเป็นประกอบไปด้วยไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ การใช้โปรแกรมสนทนา การใช้กระดานสนทนา และบริการบนเครือข่าย เวิลด์ ไรด์ เว็บ

สรุปแล้วบริการของอินเทอร์เน็ตที่นำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนบนเว็บประกอบไปด้วยไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ การสนทนาแลกเปลี่ยนช่าวารหรือกลุ่มช่าว การสนทนายาระหว่างบุคคลหรือระหว่างช่างาน การถ่ายโอนแฟ้มข้อมูล และ เวิลด์ ไรด์ เว็บ

ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนบนเว็บ

วิชุดา รัตนเพียร (2545) ได้ลำดับขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนบนเว็บไว้ดังต่อไปนี้

1. กระตุ้นหรือร่าให้นักเรียนเกิดความสนใจกับบทเรียนและเนื้อหาที่จะเรียน
2. บอกให้นักเรียนทราบถึงวัตถุประสงค์ของบทเรียน
3. ทบทวนความรู้เดิมที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาบทเรียน
4. นำเสนอบทเรียน

5. ชี้แนวทางการเรียนรู้
6. ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียน
7. ให้ผลป้อนกลับ
8. ทดสอบความรู้
9. จำและนำไปใช้

ปทีป เมธาคณวุฒิ (2540 อ้างถึงใน สรรพชาติ ห่อไพศาล, 2543) กล่าวถึงขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนบนเว็บว่าประกอบด้วยลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน
  2. วิเคราะห์นักเรียน
  3. การออกแบบเนื้อหารายวิชา
    - 3.1 เนื้อหาตามหลักสูตรและสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน
    - 3.2 จัดลำดับเนื้อหา จำแนกหัวข้อตามหลักการเรียนรู้และลักษณะเฉพาะในแต่ละหัวข้อ
    - 3.3 กำหนดระยะเวลาและตารางการศึกษาในแต่ละหัวข้อ
    - 3.4 กำหนดวิธีการศึกษา
    - 3.5 กำหนดสื่อที่ใช้ประกอบการศึกษาในแต่ละหัวข้อ
    - 3.6 กำหนดวิธีการประเมินผล
    - 3.7 กำหนดความรู้และทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียน
    - 3.8 สร้างประมวลรายวิชา
  4. การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนบนเว็บโดยใช้คุณสมบัติของอินเทอร์เน็ตที่เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นๆ เช่น เวิลด์ ไวด์ เว็บ ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์
  5. การเตรียมความพร้อมสิ่งแวดล้อม การเรียนการสอนบนเว็บ ได้แก่
    - 5.1 สืบหาแหล่งทรัพยากรสนับสนุนการเรียนการสอนที่นักเรียนสามารถเชื่อมโยงได้ เช่น เว็บไซต์, วารสารอิเล็กทรอนิกส์
    - 5.2 กำหนดสถานที่และอุปกรณ์ที่ให้บริการและที่ต้องใช้ในการติดต่อทางอินเทอร์เน็ต
    - 5.3 สร้างเว็บเพจที่มีเนื้อหาความรู้ตามหัวข้อของการเรียนการสอนรายสัปดาห์
    - 5.4 สร้างแฟ้มข้อมูลเนื้อหาวิชาเสริมการเรียนการสอนสำหรับการถ่ายโอน
- แฟ้มข้อมูล
6. การปฐมนิเทศนักเรียน
    - 6.1 แจ้งวัตถุประสงค์ เนื้อหาและวิธีการเรียนการสอน

6.2 ลสำรวจความพร้อมของนักเรียนและเตรียมความพร้อมของนักเรียน โดยครูผู้สอน อาจต้องมีการทดสอบหรือสร้างเว็บเพจเพิ่มขึ้นเพื่อให้นักเรียนที่มีความรู้พื้นฐานไม่เพียงพอได้ ศึกษาเพิ่มเติมในเว็บเพจเรียนเสริม หรือให้ผู้ถ่ายโอนข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ไปศึกษาเพิ่มเติมด้วยตนเอง

7. การจัดการเรียนการสอนตามแบบที่กำหนดไว้

7.1 แจ้งวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมของรายวิชาหรือหัวข้อในแต่ละสัปดาห์

7.2 สรุปทบทวนความรู้เดิมหรือโยงไปหัวข้อที่ศึกษาแล้ว

7.3 เสนอสาระของหัวข้อต่อไป

7.4 เสนอแนะแนวทางการเรียนรู้ เช่น กิจกรรมสนทนาระหว่างครูผู้สอนกับนักเรียน และระหว่างนักเรียนกับนักเรียน กิจกรรมการอภิปรายกลุ่ม กิจกรรมการค้นคว้าหาข้อมูลเพิ่มเติม กิจกรรมการตอบ คำถาม กิจกรรมการประเมินตนเอง และกิจกรรมการถ่ายโอนข้อมูล

7.5 เสนอกิจกรรม แบบฝึกหัด หนังสือหรือบทความ การบ้าน การทำรายงานเดี่ยว รายงานกลุ่ม ในแต่ละสัปดาห์ และแนวทางในการประเมินผลในรายวิชานี้

7.6 นักเรียนทำกิจกรรม ศึกษา ทำแบบฝึกหัดและการบ้านส่งครูผู้สอนทั้งทางเอกสาร ทางเว็บเพจและส่งผลงานของนักเรียนเพื่อให้นักเรียนคนอื่นๆ ได้รับทราบด้วยโดยส่งผ่านทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์

7.7 ครูผู้สอนตรวจผลงานของนักเรียน ส่งคะแนนและข้อมูลย้อนกลับเข้าสู่เว็บเพจ ประวัติของนักเรียนรวมทั้งการให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ ไปสู่เว็บเพจผลงานของนักเรียนด้วย

8. การประเมินผล ครูผู้สอนสามารถใช้การประเมินผลระหว่างเรียนและการประเมินผล หลังเรียน รวมทั้งการประเมินผลครูผู้สอนและการประเมินผลการจัดการเรียนการสอนทั้งรายวิชา เพื่อให้ครูผู้สอนนำไปปรับปรุงแก้ไขระบบการเรียนการสอนบนเว็บ

ถนอมพร เลาหจรัสแสง (2547) มีขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน

2. การวิเคราะห์นักเรียน

3. การออกแบบเนื้อหาวิชา

3.1 เนื้อหาตามหลักสูตรและสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน

3.2 จัดลำดับเนื้อหา จำแนกหัวข้อตามหลักการเรียนรู้และลักษณะเฉพาะในแต่ละหัวข้อ

3.3 กำหนดระยะเวลาและตารางการศึกษาในแต่ละหัวข้อ

- 3.4 กำหนดวิธีการศึกษา
  - 3.5 กำหนดสื่อที่ใช้ประกอบการศึกษาในแต่ละหัวข้อ
  - 3.6 กำหนดวิธีการประเมินผล
  - 3.7 กำหนดความรู้และทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียน
  - 3.8 สร้างประมวลรายวิชา
4. การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้เว็บต่างๆ โดยใช้คุณสมบัติของอินเทอร์เน็ตที่เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นๆ
5. การเตรียมความพร้อมสิ่งแวดล้อมการเรียนการสอนโดยใช้เว็บจากอินเทอร์เน็ต ได้แก่
 สํารวจแหล่งทรัพยากรสนับสนุนการเรียนการสอนที่นักเรียนสามารถเชื่อมโยงได้ กำหนดสถานที่และอุปกรณ์ที่ให้บริการและที่ต้องใช้ในการติดต่อทางอินเทอร์เน็ต สํารวจหรือสร้างเว็บเพจที่มีเนื้อหาความรู้ตามหัวข้อของการเรียนการสอนรายสัปดาห์ ถ่ายโอนข้อมูลหรือสร้างแฟ้มข้อมูลเนื้อหาวิชาเสริมการเรียนการสอนสำหรับการถ่ายโอนแฟ้มข้อมูล
6. การปฐมนิเทศนักเรียน ได้แก่
- 6.1 แจกวัสดุประสงค์ เนื้อหาและวิธีการเรียนการสอน
  - 6.2 สํารวจความพร้อมของนักเรียนและเตรียมความพร้อมของนักเรียน ในชั้นตอนนี้ครูผู้สอนอาจจะต้องมีการทดสอบเพื่อทราบพื้นฐานของนักเรียน
  - 6.3 สํารวจ หรือสร้างเว็บเพจเพิ่มขึ้น เพื่อให้ให้นักเรียนที่มีความรู้พื้นฐานไม่เพียงพอได้ศึกษาเพิ่มเติมในเว็บเพจเรียนเสริมหรือให้นักเรียนถ่ายโอนข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ไปศึกษาเพิ่มเติมด้วยตนเอง
7. จัดการเรียนการสอนตามแบบที่กำหนดไว้โดยอาจสร้างเว็บเพจ จะมีเทคนิคและกิจกรรมต่างๆ ที่สามารถสร้างขึ้น ได้แก่
- 7.1 การใช้ข้อความสร้างความสนใจที่อาจเป็นภาพกราฟิก ภาพการเคลื่อนไหว
  - 7.2 แจกวัสดุประสงค์เชิงพฤติกรรมของรายวิชาหรือหัวข้อในแต่ละสัปดาห์
  - 7.3 สรุปทบทวนความรู้เดิม หรือโยงไปหัวข้อที่ศึกษาแล้ว
  - 7.4 เสนอสาระของหัวข้อต่อไป
  - 7.5 เสนอแนะแนวทางการเรียนรู้ เช่น กิจกรรมสนทนาระหว่างครูผู้สอนกับนักเรียน และระหว่างนักเรียนกับนักเรียนกิจกรรมการอภิปรายกลุ่ม กิจกรรมการค้นคว้าหาข้อมูลเพิ่มเติม กิจกรรมการตอบ คำถาม กิจกรรมการประเมินตนเองและกิจกรรมการถ่ายโอนข้อมูล

7.6 เสนอกิจกรรม แบบฝึกหัด หนังสือหรือบทความ การบ้าน การทำรายงานเดี่ยว รายงานกลุ่ม ในแต่ละสัปดาห์และแนวทางในการประเมินผลในรายวิชานี้

7.7 นักเรียนทำกิจกรรม ศึกษา ทำแบบฝึกหัดและการบ้านส่งครูผู้สอนทั้งทางเอกสาร ทางเว็บเพจและส่งผลงานของนักเรียนเพื่อให้นักเรียนคนอื่นๆ ได้รับทราบด้วยโดยส่งผ่านทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์

7.8 ครูผู้สอนตรวจผลงานของนักเรียน ส่งคะแนนและข้อมูลย้อนกลับเข้าสู่เว็บเพจ ประวัติของนักเรียนรวมทั้งการให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ ไปสู่เว็บเพจผลงานของนักเรียนด้วย

8. การประเมินผลครูผู้สอนสามารถใช้การประเมินผลระหว่างเรียนและการประเมินผลเมื่อสิ้นสุดการเรียน รวมทั้งการที่นักเรียนประเมินผลครูผู้สอนและการประเมินผลการจัดการเรียน การสอนทั้งรายวิชาเพื่อให้ครูผู้สอนนำไปปรับปรุงแก้ไขระบบการเรียนการสอนโดยใช้เว็บผ่านทางระบบอินเทอร์เน็ต

จากขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนบนเว็บที่นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวมานั้น กล่าวโดยสรุปจะมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ให้ความสนใจกับบทเรียน เนื้อหาบทเรียนที่ครูผู้สอนได้สร้างขึ้น
2. รับทราบวัตถุประสงค์ของบทเรียน
3. ทบทวนความรู้เดิมที่เกี่ยวข้องกับบทเรียน
4. ให้ความสนใจกับบทเรียนที่นำมาซึ่งความรู้ใหม่
5. รับฟังการชี้แนวทางการเรียนรู้จากครู
6. มีส่วนร่วมโดยใช้เครื่องมือบนเว็บ
7. ทดสอบความรู้และประเมินผล
8. รับฟังผลป้อนกลับ
9. จำและนำไปประยุกต์ใช้

ข้อดีของการเรียนการสอนบนเว็บ

1. ความยืดหยุ่นและความสะดวกสบาย นักเรียนสามารถที่จะเข้าไปเรียนในหลักสูตรโดยไม่มีข้อจำกัดของเวลาและสถานที่ และค่าใช้จ่ายบางประการลงได้ (Hall, 1997; Khan, 1997 อ้างถึงใน ประภาศรี คักดีศรีชัยสกุล, 2544)

2. ความเหมาะสมในการเรียนรู้ การเรียนการสอนบนเว็บมีความสัมพันธ์กับความต้องการที่จะเรียนรู้ หากผู้ออกแบบการเรียนการสอนได้เพิ่มแรงจูงใจและการระลึกถึงความรู้ได้ สิ่งนี้จะเป็นสิ่งที่สำคัญเพราะนักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตหากนักเรียนประสงค์จะเรียนรู้ (Khan, 1997 อ้างถึงใน ประภาศรี ศักดิ์ศรีชัยสกุล, 2544)

3. การควบคุมนักเรียน การควบคุมสำหรับการยอมรับของประสบการณ์การสอนที่ผ่านมาของครูผู้สอนที่มีกับนักเรียนในชั้นเรียนแบบการเรียนการสอนบนเว็บ นักเรียนมีความตั้งใจสนใจเนื้อหา การเปลี่ยนแปลงของเนื้อหาขึ้นกับความต้องการของนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญ (Khan, 1997; Ellis, 1997 อ้างถึงใน ประภาศรี ศักดิ์ศรีชัยสกุล, 2544)

4. รูปแบบมัลติมีเดีย เวิลด์ ไซด์ เว็บ จะมีการนำเสนอเนื้อหาของหลักสูตรโดยใช้สื่อมัลติมีเดียที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นข้อความ เสียง วิทัศน์ และการสื่อสารในเวลาเดียวกัน ครูผู้สอนและนักเรียนสามารถเลือกรูปแบบการนำเสนอได้ตามความยืดหยุ่น เพื่อให้การเรียนการสอนเกิดประสิทธิผลมากที่สุด (Hall and Khan, 1997 อ้างถึงใน ประภาศรี ศักดิ์ศรีชัยสกุล, 2544)

5. แหล่งทรัพยากรข้อมูล ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับแหล่งทรัพยากรข้อมูลมี 2 ตัวแปรคือ จำนวนและความหลากหลายของเนื้อหาที่มีอยู่ในเว็บ ข้อมูลสามารถมาได้จากหลายๆแหล่ง เช่น การศึกษา ธุรกิจ หรือรัฐบาล ฯลฯ จากทั่วทุกมุมโลกผู้ออกแบบการเรียนการสอนจะต้องออกแบบให้นักเรียนได้เข้าถึงแหล่งทรัพยากรซึ่งไม่ได้มีอยู่ในชั้นเรียนแบบดั้งเดิม ตัวแปรที่สองคือ ข้อความหลายมิติ การเชื่อมโยงไปยังที่ตั้งอื่น โดยอาศัยข้อความหลายมิติซึ่งเข้าไปค้นหาได้อย่างง่ายดายกว่าการค้นหาข้อมูลในชั้นเรียนแบบเดิม

6. ความทันสมัย เนื้อหาที่ใช้แบบการเรียนการสอนบนเว็บสามารถปรับปรุงให้ทันสมัยได้อย่างง่ายดาย แหล่งทรัพยากรอื่นๆ ที่มีอยู่บนเว็บนี้สามารถจะเสนอข้อมูลที่มีความทันสมัยให้นักเรียน ประโยชน์ที่ได้รับจะสามารถนำมาประยุกต์เข้ากับหลักสูตรให้ทันสมัยตลอดเวลา (McManus, 1996; Hall, 1997; Khan, 1997 อ้างถึงใน ประภาศรี ศักดิ์ศรีชัยสกุล, 2544)

7. ความสามารถในการประชาสัมพันธ์ เว็บให้โอกาสแก่นักเรียนที่จะเสนองานที่ได้รับมอบหมายบนเว็บได้ อีกทั้งนักเรียนยังมีโอกาสที่จะมองเห็นผลงานของผู้อื่นและเพิ่มแรงจูงใจภายนอกโดยการใช้การทำงาน of นักเรียนได้ (Hunnum, 1998 อ้างถึงใน ประภาศรี ศักดิ์ศรีชัยสกุล, 2544)

8. เพิ่มทักษะทางเทคโนโลยี นักเรียนที่เรียนด้วยการเรียนการสอนบนเว็บจะได้เพิ่มพูนทักษะทางเทคโนโลยี เนื้อหาที่นักเรียนเรียนจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเหมาะสม และเพิ่มแหล่ง

ทรัพยากรต่างๆ ให้นักเรียนได้เพิ่มพูนความรู้ นักเรียนจะได้รับประสบการณ์และฝึกฝนทักษะได้จากเทคโนโลยีอันหลากหลาย (Hunnum, 1998)

ปัญหาและข้อจำกัดในการใช้การเรียนการสอนบนเว็บ

การเรียนการสอนโดยผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์ในปัจจุบันมีประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนมากมายแต่ยังเกิดปัญหาในการเรียนการสอนอีกมากมายเช่นกัน เนื่องจากครูหรือครูผู้สอน และนักเรียนหรือนักเรียนบางกลุ่มคนยังก้าวไม่ทันความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสมัยใหม่หรือไม่เปิดใจยอมรับการนำเทคโนโลยีมาเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน ดังที่ปราวีณยา สุวรรณณัฐโชติ (2541) ได้กล่าวสรุปไว้ในการศึกษาว่า

กระบวนการยอมรับเทคโนโลยีและสารสนเทศในโรงเรียนสามารถสรุปกลุ่มระดับการใช้ของครูได้เป็น 5 กลุ่มระดับการใช้ ได้แก่

กลุ่มที่ 1 กลุ่มใช้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อนักเรียน เป็นกลุ่มใจรัก คือกลุ่มที่มีความชอบส่วนตัวเป็นหลัก

กลุ่มที่ 2 กลุ่มแบบแผนเฉพาะตน เป็นกลุ่มจำเป็นตามภาระหน้าที่ คือกลุ่มที่ต้องใช้เป็นส่วนหนึ่งของงานประจำ

กลุ่มที่ 3 กลุ่มพอใช้งานเป็น ซึ่งรวมถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่ และกลุ่มกลัวเป็นไดโนเสาร์ คือกลุ่มที่พร้อมจะยอมรับและกลัวจะล้าหลัง

กลุ่มที่ 4 กลุ่มเตรียมพร้อมที่จะใช้ เหมือนคนอื่นๆ คือตามๆ เขาไป

กลุ่มที่ 5 กลุ่มไม่ใช้ เป็นกลุ่มเดินหนีเทคโนโลยี

การจัดลำดับนี้ทำให้เห็นว่ามีครูผู้สอนและนักเรียนบางกลุ่มที่ยังเป็นปัญหาในการจัดการเรียนการสอนโดยมีคอมพิวเตอร์เป็นสื่อ นอกจากนี้ยังมีปัญหาต่างๆ ดังนี้

1. งบประมาณในการติดตั้งระบบอินเทอร์เน็ตที่ใช้ศึกษา
2. การขาดนักออกแบบระบบการเรียนการสอนเนื่องจากไม่เห็นความสำคัญของบุคลากรในด้านนี้
3. ขาดการสนับสนุนจากผู้บริหารซึ่งไม่เข้าใจเทคโนโลยี
4. อุปสรรคด้านภาษา เนื่องจากข้อมูลส่วนใหญ่เป็นภาษาอังกฤษ
5. ขาดความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์และขาดความเข้าใจ
6. คอมพิวเตอร์เพื่อการเรียนยังไม่เพียงพอ จึงไม่เห็นความจำเป็นในการต้องติดตั้ง

อินเทอร์เน็ตเพื่อใช้ในการศึกษาทั่วไป (วารสารคณา หอมจันทร์, 2542)

ด้านข้อจำกัดของการจัดการเรียนการสอนบนเว็บประกอบไปด้วย (Khan and other, 1997 อ้างถึงในประภาศรี คักดีศรีชัยสกุล, 2544)

1. รูปแบบที่อ่อน รูปแบบการเข้าถึงมัลติมีเดีย ประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนส่วนบุคคลทั้งสองสิ่งนี้เป็นข้อได้เปรียบที่จะนำการเรียนการสอนบนเว็บมาใช้งาน ข้อความที่อ่านได้ง่าย และใช้รูปแบบของสิ่งพิมพ์ วิดีทัศน์แบบออนไลน์ที่ช้ากว่าแถบบันทึกเสียงหรือโทรทัศน์และการสื่อสารโดยทันที

2. ปัญหาของส่วนที่นำ รูปแบบข้อความหลายมิติจะให้นักเรียนได้ย้ายจากสภาพแวดล้อมของห้องเรียน และยังสภาพแวดล้อมภายในเว็บ การเชื่อมโยงไปยังแหล่งต่างๆ การควบคุมนักเรียนสามารถจำกัดได้ ถ้านักเรียนหลงทางในสภาพแวดล้อมของเว็บ การหลงทางสูญเสียความสนใจ เป็นปัญหาใหญ่สำหรับนักเรียน การใช้ส่วนที่นำจะเป็นการช่วยเหลือให้นักเรียนลดปัญหาต่างๆ

3. การขาดการติดต่อ นักเรียนบางคนชอบสภาพของการเรียนแบบดั้งเดิม ที่ปฏิสัมพันธ์กับครูผู้สอนและเพื่อนนักเรียนด้วยกัน ครูผู้สอนจะได้รับทราบปฏิกิริยาของนักเรียนว่าเป็นอย่างไร แต่ครูผู้สอนในรูปแบบการเรียนการสอนบนเว็บจะไม่สามารถทราบได้เลยว่านักเรียนกำลังสับสนหรือเข้าใจในเนื้อหาเล็กน้อยเพียงใด ถ้าไม่ได้ติดต่อสื่อสารกัน สภาพการเรียนการสอนบนเว็บนักเรียนมีโอกาสปฏิสัมพันธ์ เช่นเดียวกับการเรียนการสอนแบบดั้งเดิม แต่จะมีวิธีการต่างไป โยจะอาศัยการรับส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ หรือการอภิปรายหรือวิธีการอื่นๆ ได้

4. แรงจูงใจ นักเรียนในชั้นเรียน การเรียนการสอนบนเว็บต้องมีความสนใจส่วนตัวและจัดระบบการเรียน การขาดการวางแผนการเรียนจะให้นักเรียนไม่ประสบความสำเร็จกับการเรียนและอาจจะต้องสอบไม่ผ่านหลักสูตรนั้นๆ ได้

5. เนื้อหาที่กระจายไม่มีข้อยุติ เนื้อหาของการเรียนการสอนบนเว็บที่เสนอให้กับนักเรียนนั้นบางครั้งนักเรียนจะไม่ว่าชอบเขตของเนื้อหาสิ้นสุดที่ใด ทำให้นักเรียนเกิดอุปสรรคในการเรียนได้

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การนำเอาระบบอินเทอร์เน็ตมาเป็นสื่อสำหรับการเรียนการสอนในรูปแบบของการเรียนการสอนบนเว็บ หรือจะเรียกว่าโฮมเพจเพื่อการศึกษา ในการออกแบบการเรียนการสอนวิชาใดๆผู้เขียนควรจะต้องตัดสินใจต่างๆ เพื่อการสอน ไม่มีเรื่องผลประโยชน์ในด้านอื่นๆเช่นการบริหาร การจัดการ การค้า สิ่งที่จะต้องใส่ใจ คือ การเรียนรู้ของนักเรียน การพัฒนาระบบ กระบวนการออกแบบเพื่อให้เป็นไปตามความต้องการในรายวิชา ข้อควรคำนึงคือ

1. คุณลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย
2. กำหนดความต้องการผลการเรียนรู้
3. กำหนดเนื้อหาที่เกี่ยวข้องและกิจกรรมที่ต้องการทำ
4. พิจารณาการสอนที่เหมาะสมหรือกลวิธีการเรียนรู้
5. การกำหนดทรัพยากรเบื้องต้น การจัดเตรียมโดยยอมรับข้อจำกัดที่จะเกิดขึ้นจากเครื่องมือ
6. การออกแบบการสอนในลักษณะนาร่องเป็นกรณีตัวอย่างเพื่อการศึกษา
7. การปรับแก้ไขการออกแบบที่ทดสอบ
8. การติดตั้งระบบและการให้การศึกษา
9. การติดตามผลและการวิจารณ์ผล

ตอนที่2 การเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning)

ความหมายการเรียนรู้ร่วมกัน

นักการศึกษาหลายท่านทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทยได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับความหมายของลักษณะการจัดการเรียนการสอนร่วมกันหรือการเรียนรู้ร่วมกันไว้มากมายดังต่อไปนี้

Barry E. Collins and Richard D. Ashmore (1970 อ้างถึงใน ทิศนา แชมมณี, 2550) กล่าวว่าการทำงานร่วมกันเป็นการที่บุคคลมีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกันในการบรรลุวัตถุประสงค์ สมาชิกในกลุ่มจะต้องได้รับการฝึกฝนการปฏิบัติตนให้สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดีและมีความเข้าใจในองค์ประกอบที่สำคัญ ซึ่งได้แก่

1. องค์ประกอบด้านผู้นำกลุ่ม กลุ่มที่มีผู้นำที่มีคุณสมบัติที่ดี รู้และเข้าใจบทบาทมีทักษะในการปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนด กลุ่มนั้นย่อมมีแนวโน้มประสบความสำเร็จสูง ดังนั้น ผู้นำจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งต่อความสำเร็จและประสิทธิภาพของการทำงานเป็นกลุ่ม
2. องค์ประกอบด้านบทบาทของสมาชิกกลุ่ม การทำงานเป็นกลุ่มต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจ จากสมาชิกกลุ่มทุกคนเป็นสำคัญ การตระหนักในความสำคัญของสมาชิกกลุ่ม พยายามปฏิบัติตนในการทำงานในฐานะสมาชิกที่ดีของกลุ่ม จะทำให้การดำเนินงานกลุ่มประสบความสำเร็จอย่างดี

3. องค์ประกอบด้านกระบวนการทำงานของกลุ่ม กลุ่มที่สมาชิกมีความเข้าใจในกระบวนการทำงานที่ดี มีกระบวนการทำงานมีประสิทธิภาพทุกขั้นตอน เช่น มีการกำหนดจุดมุ่งหมายในการทำงาน มีการวางแผนการปฏิบัติงานตามแผน มีการประเมินผลและการปรับปรุงงาน ซึ่งถ้าปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมครบถ้วนกระบวนการดังกล่าวก็จะส่งผลให้กลุ่มประสบผลสำเร็จในการทำงาน

Kimber (1994 อ้างถึงใน ยิง กิริติบุรณะ, 2544) กล่าวว่า Student based หรือ Student center โดยให้นักเรียนแต่ละคนช่วยกัน ร่วมกัน เพื่อที่จะหาคำตอบโดยสืบค้นหาข้อมูลและแก้ปัญหาด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลการอภิปรายกลุ่ม ซึ่งอาจใช้กิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบ Group based assignment, Research project, Case study ซึ่ง Instructor จะต้องมีบทบาทในการจัดโครงสร้าง คอยติดตามผลและส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมความร่วมมือในการเรียนโดยมีบทบาทเป็น Facilitator และ Resource ให้กับนักเรียน

Clark and other (1996) กล่าวว่า การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันและกันเป็นจุดเด่นที่เป็นพื้นฐานของการทำงานร่วมกันที่ต้องร่วมกันกระทำและเข้าใจในงานของกันและกัน เป็นวิธีการเรียนการสอนที่ต้องการให้นักเรียนได้ทำงานร่วมกันในกระบวนการเรียนรู้และเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียน โดยมีกิจกรรมการเจรจาต่อรอง มีการสนทนาร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการทำงานกลุ่มหรืออาจเป็นการเรียนแบบ Open ended โดยให้นักเรียนได้ค้นหาได้ค้นพบ การจัดการเรียนเป็นกลุ่มเล็กก็เพื่อให้นักเรียนที่มีความแตกต่างกันทางด้านทักษะได้ร่วมกันทำงานเพื่อหาคำตอบของปัญหาที่เกิดขึ้น การเรียนรู้ร่วมกันเป็นวิธีการจัดการกระบวนการในการเรียนและการสอนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของกลุ่มที่มุ่งเน้นการแก้ปัญหา ส่งเสริมให้เกิดทั้งการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย

Koschmann (1996) ได้กล่าวไว้ว่าวิธีในการแก้ปัญหาไม่ได้มีเพียงหนทางหรือคำตอบที่ถูกต้องเพียงคำตอบเดียว การเรียนรู้ร่วมกันเป็นวิธีการเรียนที่มุ่งให้นักเรียนได้รับความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ที่เกิดจากผลของการทำงานร่วมกันเพื่อสร้างความรู้ สร้างเนื้อหาและมุ่งพัฒนาทักษะ โดยเน้นในด้านกิจกรรม ที่ให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้โดยการทำงานร่วมกัน มีการแบ่งปันความรู้ และประสบการณ์ของนักเรียนแต่ละคนมากกว่าการเป็นผู้รับความรู้แต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งจะมีปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นในกระบวนการเรียนรู้คือกระบวนการโต้ตอบทางสังคมและการโต้ตอบแบบห้องเรียนเสมือน การเรียนรู้ร่วมกันอยู่บนหลักการของรูปแบบการสอนโดยครูผู้สอนเป็นศูนย์กลาง โดยให้นักเรียนเป็น Active participant เป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง จากประสบการณ์ที่หลากหลายของนักเรียนแต่ละคนจากแหล่งข้อมูลต่างๆ และจากการมีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียนอื่นๆ

Harasim (1990) กล่าวถึงการจัดการศึกษาควรที่จะสร้างกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในสภาพแวดล้อมของระบบเครือข่าย ควรมีคุณลักษณะหลัก ๆ ดังนี้คือ สื่อสารได้ตลอดเวลา หรือต่างเวลากัน ไม่จำกัดสถานที่ สื่อสารได้หลายๆ คนฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์ และการสื่อสาร จากคุณลักษณะเหล่านี้ภายหลังถูกนำมาใช้ในการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมในระบบเครือข่าย

Mcalpine (2000) กล่าวว่า การเรียนรู้ร่วมกันเป็นกิจกรรมอันหนึ่งของ Constructivist นั่นเอง ในการเรียนวิธีนี้นักเรียนต้องมีความรับผิดชอบในการเรียนรู้ของตนเองและมีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียนอื่นทั้งในกลุ่มและนอกกลุ่ม รวมทั้งใช้ประโยชน์จากการมีปฏิสัมพันธ์เพื่อสร้างงานและจัดการกับความรู้อันได้มาให้สำเร็จลุล่วง

Smith and Macgregor (1992) พื้นฐานทางความคิดของการเรียนรู้ร่วมกัน มาจากสิ่งเหล่านี้

1. การเรียนที่นักเรียนกระทำ กระบวนการการสร้างความรู้ที่นักเรียนบูรณาการความรู้ใหม่ถึงความรู้เดิม เพื่อเกิดความคิดใหม่ขึ้นมา
2. บริบทการเรียน ที่นักเรียนร่วมมือกันกับเพื่อนๆ กำหนดและแก้ปัญหาาร่วมกัน
3. เรียนรู้ถึงความแตกต่างถึงเบื้องหลังของประสบการณ์ มุมมองที่หลากหลาย
4. เรียนรู้กิจกรรมสังคม มีการปฏิสัมพันธ์ พิจารณาทำความเข้าใจในหัวข้อที่ศึกษา
5. การเรียน กิจกรรม ไม่ควรมองเฉพาะจุดยืนของตนเองแต่ควรฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วย มีการทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อสร้างความรู้

ทิตนา แชมมณี (2550) ให้ความหมายว่าความร่วมมือในการทำงานกลุ่มเป็นการที่กลุ่มบุคคลเข้ามาร่วมกันปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีเป้าหมายร่วมกันและทุกคนในกลุ่มมีบทบาทในการช่วยดำเนินงานของกลุ่มมีการติดต่อสื่อสารประสานงานและตัดสินใจร่วมกัน เพื่อให้งานบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายเพื่อประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม

ยิ่ง กรีตินุภณะ (2544) กล่าวว่าหมายถึงบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปที่ได้กระทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งต่างก็มุ่งไปยังเป้าหมายเมื่อการกระทำของคนหนึ่ง สามารถบรรลุถึงเป้าหมายของตนเองได้ก็จะช่วยส่งเสริมให้อีกคนหนึ่งสามารถบรรลุเป้าหมายของเขาได้ด้วยหรือได้ง่ายขึ้น

บุปผชาติ ทัพพิกรณ์ (2541) กล่าวว่าการเรียนรู้ร่วมกันเป็นคำที่สื่อถึงการเรียนที่นักเรียนไม่ได้เรียนโดดเดี่ยว คนเดียว หรือต่างคนต่างเรียน เป็นการเรียนรู้ที่มีคนตั้งแต่สองคน ซึ่งอาจเป็นวัยและเพศเดียวกัน หรือเพศและวัยต่างกัน มีสถานภาพเดียวกัน หรือต่างสถานภาพกัน ต่างสถานที่กัน มาเรียนรู้เรื่องเดียวกันด้วยกัน หรือเรียนรู้ทักษะบางอย่างจากกันและกัน หรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน หรือร่วมกันทำงานที่รับผิดชอบด้วยกัน ในบรรยากาศของมิตรภาพ

การสร้างบรรยากาศของการเรียนรู้ร่วมกันได้มีนักการศึกษาคิดค้นกันไว้หลายวิธี และวิธีการเหล่านี้ล้วนมีรากฐานมาจากทฤษฎีการสร้างความรู้วิธีการที่คิดค้นกันนั้นจะเน้นการสร้างโอกาสให้นักเรียนได้มีช่วงเวลาของการเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ ด้วยการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ รอบตัว ทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต โดยเฉพาะกับผู้คนที่อยู่รอบข้างใกล้ตัวหรือห่างไกลผ่านระบบอินเทอร์เน็ต วิธีการเรียนรู้ร่วมกัน ได้แก่ การเรียนแบบร่วมมือ (Cooperative Learning) และการเรียนแบบทำโครงการมัลติมีเดีย (Project-based Learning with multimedia)

จากคำกล่าวของนักการศึกษาหลายท่าน สรุปเกี่ยวกับความหมายของการเรียนรู้ร่วมกัน คือการจัดการเรียนรู้ที่เป็นบุคคลมีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกันมาทำกิจกรรมเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดีและมีความเข้าใจกันและกัน มีกระบวนการในการทำงานร่วมกันโดยสมาชิกกลุ่มอาศัยความร่วมมือ ช่วยเหลือกันและกันด้วยการอาศัยรูปแบบการแสวงหาความรู้โดยมีนักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ เพื่อให้ให้นักเรียนมีการพัฒนาทักษะและทัศนคติอย่างเต็มที่เต็มความสามารถด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย จนนักเรียนเกิดการวิเคราะห์ สิ่งต่างๆ ได้อย่างมีเหตุมีผล ด้วยประสบการณ์การเรียนรู้ที่แตกต่างกัน และสุดท้ายนักเรียนสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ที่ซับซ้อนได้

รูปแบบของการเรียนรู้ร่วมกัน

สมพงษ์ สิงหะพล (2541) ได้อธิบายว่าการเรียนรู้ร่วมกันมีเทคนิควิธีการต่างๆ ที่สามารถนำมาใช้ได้ผลอยู่หลายวิธีคือ

1. วิธีให้เรียนรู้เป็นกลุ่ม (Student Team) ได้แก่

1.1 แบบทีมสัมฤทธิ์ หรือ STAD (Student team-achievement divisions) เป็นเทคนิคขั้นต้นที่นำไปใช้ได้สะดวก ให้นักเรียนๆ เป็นทีมขนาดเล็กทีมละ 4 คน ช่วยกันเรียน แต่เวลาสอบไม่ให้ช่วยกันทำ เรียนไปประมาณ 5-6 สัปดาห์ ก็เปลี่ยนกลุ่มครั้งหนึ่งไปเรื่อยๆ จนสิ้นเทอม เวลาทดสอบนำคะแนนของแต่ละคนและของทุกคนในกลุ่มมาทำเป็นคะแนนความก้าวหน้าของตนเองและของกลุ่ม

1.2 แบบทีมแข่งขัน หรือ TGT (Team games tournament) วิธีนี้ให้เรียนรู้เป็นกลุ่มศึกษางานทำงาน ทำแบบฝึกหัด แบบทดสอบต่างๆ ตามบทเรียน จากนั้นให้ทุกคนในทีมแยกไปเข้ากลุ่มแข่งขันตอบปัญหา ซึ่งแต่ละกลุ่มจะแยกระดับความยากง่ายต่างกัน มีการลดระดับและเลื่อนระดับตามผลการทดสอบของตน แล้วนำคะแนนมาคิดเป็นคะแนนความก้าวหน้าของกลุ่ม

1.3 แบบทีมรายบุคคล (Team assisted individualization) เน้นการเรียนรู้เป็นทีมเล็กๆ และให้เรียนเป็นรายบุคคลด้วย เพื่อให้นักเรียนแต่ละคนได้พัฒนาตนเองและนำคะแนนของแต่ละคนมาคิดเป็นคะแนนความก้าวหน้าของกลุ่ม

1.4 แบบทีมภาษา (Coopetative integrated reading and composition) เรียนรู้เป็นทีมแต่จุดเน้นอยู่ที่ใช้เรียนภาษา ได้แก่ ทักษะการอ่าน การเขียน และการใช้ภาษาในระดับประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ให้นักเรียนจับคู่กันในทีมของตนแล้วทำงานอ่าน เขียน ช่วยเหลือคู่ของตนเอง จากนั้นให้ไปจับคู่เรียนกับคนอื่นในทีมอื่นอีก 2-3 ทีม นำคะแนนของแต่ละคนที่ทำข้อสอบได้มาคิดเป็นคะแนนความก้าวหน้าของกลุ่ม

2. วิธีให้เรียนรู้ร่วมกันแต่แบ่งงานกันศึกษาเฉพาะเรื่อง (Task specialization method)

2.1 แบบกลุ่มสืบสวนค้นคว้า (Group Investigation) เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม มอบหมายงานและแบ่งกันไปค้นคว้า กำหนดงานในชั้นแล้วให้นักเรียนเลือกศึกษาหัวข้อประเด็นย่อยที่ตนเองสนใจ คนที่สนใจร่วมกันก็ให้ไปสืบสวนหาความรู้ด้วยกันจากนั้นนำมาเสนอต่อชั้น

2.2 แบบร่วมมือร่วมกลุ่ม (Co-op co-op) เรียนรู้ร่วมกัน ร่วมมือปรึกษากันมอบหมายและแบ่งงานกันทำ จัดกลุ่มนักเรียนแบบ 1:1 ให้แต่ละกลุ่มรับงานไปทำจากนั้นในกลุ่มกำหนดงานย่อยให้ทุกคนไปทำ นำเสนอต่อกลุ่มแล้วบูรณาการนำเสนอต่อชั้นต่อไป

2.3 แบบทีมสะสมความรู้จากผู้เชี่ยวชาญ (Jigsaw 2) เป็นการเรียนรู้ทีมเน้นสาระที่สะสมความรู้จากสมาชิกในกลุ่ม และคะแนนความก้าวหน้าของกลุ่มแบ่งเป็นทีมแล้วให้แต่ละคนเลือกไปศึกษาเรื่องที่สนใจร่วมกับผู้อื่น (จากทีมที่สนใจเรื่องเดียวกัน) แล้วนำกลับมาเสนอในกลุ่มของตน เหมือนกับตนเป็นผู้เชี่ยวชาญแล้วกลับมาถ่ายทอดความรู้ให้ทีมฟัง เวลาทดสอบก็นำคะแนนแต่ละคนมาคิดเป็นคะแนนความก้าวหน้าของกลุ่ม

3. วิธีเรียนรู้ร่วมกันแบบอื่นๆ (Other collaborative learning methods)

3.1 แบบเรียนด้วยกัน (Learning together) โดยเรียนด้วยกัน ช่วยเหลือปรึกษาหารือกัน ทำงานไปด้วยกันแบบ 1:1 ไม่เน้นคะแนนความก้าวหน้าของกลุ่มแต่เน้นคะแนนกลุ่ม

3.2 แบบกลุ่ม 4 คน (Group of four) เรียนรู้ในกลุ่ม 4 คน เน้นการเรียนรู้แก้โจทย์คณิตศาสตร์

3.3 แบบอภิปรายกลุ่ม (Group discussion) แลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์โดยเน้นบทบาทการมีส่วนร่วมของทุกคนด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง เช่น ให้ทุกคนในกลุ่มเขียนความคิดเห็นของตนเองแล้วจึงอภิปราย

3.4 แบบโครงการกลุ่ม (Group projects) ทำงานร่วมกันให้สำเร็จ โดยมอบบทบาทหน้าที่แต่ละคนในกลุ่มให้ชัดเจน

3.5 แบบอื่นๆ ที่ไม่เป็นทางการ (Informal methods)

3.5.1 แบบอภิปรายในกลุ่มธรรมชาติ (Spontaneous group discussion)

นักเรียนที่นั่งรวมกัน ชิดกัน ติดกัน อภิปรายเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

3.5.2 แบบระบุจากกลุ่มสุ่มหัว (Numbered heads together) นักเรียนนั่งเป็นกลุ่มทุกคนมีหมายเลขประจำตัว ครูผู้สอนตั้งคำถาม นักเรียนปรึกษาหารือกันในทีมของตนเพื่อให้แน่ใจว่าคำตอบถูกต้องแน่นอน ครูผู้สอนเรียกหมายเลขให้ตอบ

3.5.3 แบบผลงานทีม (Team product) นักเรียนทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นทีมภายในชั่วโมงเรียน เช่นวาดภาพ เขียนบทความ สรุปเอกสาร จัดบอร์ด ต้องมอบบทบาทของแต่ละคนในทีมอย่างชัดเจน

3.5.4 รูปแบบทบทวนร่วมกัน (Cooperative review) เป็นรูปแบบที่จัดให้นักเรียนได้ทบทวนความรู้เป็นกลุ่มก่อนการสอบ 1 วัน

3.5.5 รูปแบบอภิปรายคู่คิด (Think –pair share) จัดให้นักเรียนมีคู่ ครูผู้สอนเสนอข้อมูลให้อภิปรายและแต่ละคนคิดหาคำตอบแล้วแลกเปลี่ยนกับคู่ของตนจนหาข้อสรุปได้และนำเสนอต่อชั้นเรียนต่อไป

อุดม รัตนอัมพรโสภณ (2544) กล่าวว่า การเรียนรู้ร่วมกันสามารถใช้ในการเรียนดังต่อไปนี้

1. Group process/Group activity/group dynamics

1.1 เกม

1.2 บทบาทสมมุติ

1.3 กรณีตัวอย่าง

1.4 การอภิปรายกลุ่ม

2. Cooperative Learning

2.1 การเล่าเรื่องรอบวง (roundrobin)

2.2 มุมสนทนา (Corners)

2.3 คู่ตรวจสอบ (Pairs check)

2.4 คู่คิด (Think-Pair share)

2.5 ปริศนาความคิด (Jigsaw)

2.6 กลุ่มร่วมมือ (Co-op co-op)

2.7 การร่วมมือกันแข่งขัน (The games tournament)

2.8 ร่วมกันคิด (Numbered head together)

3. Constructivism

3.1 The Interaction teaching approach

3.2 The generative learning model

3.3 The constructivist learning model

3.4 Cooperative learning

จากที่กล่าวมาพบว่า มีรูปแบบหลายวิธีการที่สามารถนำมาเป็นเทคนิคในการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน ผู้ออกแบบจะต้องเลือกใช้รูปแบบที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและนักเรียน ทั้งนี้ การที่จะเลือกใช้เทคนิคใดควรจะพิจารณาเลือกรูปแบบนั้นเหมาะสมกับนักเรียนหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเป็นการเรียนรู้ร่วมกันผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ สิ่งที่ต้องคำนึงถึงมากที่สุด ได้แก่ ความง่ายและความเป็นไปได้ในการนำประยุกต์ใช้ในสภาพแวดล้อมแบบออนไลน์

รูปแบบการเรียนรู้ร่วมกันที่มีความเหมาะสมต่อการจัดการเรียนการสอนแบบกรณีศึกษา ผ่านเว็บนั้นจะมีรูปแบบร่วมมือร่วมกลุ่ม รูปแบบสะสมความรู้จากผู้เชี่ยวชาญรูปแบบเรียนรู้ด้วยกัน และรูปแบบระบุจากกลุ่มสมาชิก

ลักษณะของการเรียนรู้ร่วมกัน

ลักษณะของการเรียนรู้ร่วมกันนั้นมีนักการศึกษาได้กล่าวถึงลักษณะการเรียนรู้ร่วมกันไว้มากมาย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

Reid (1989) กล่าวถึงพื้นฐานของรูปแบบหนึ่งของการเรียนรู้ร่วมกันมีดังนี้

1. กิจกรรมการเรียนรู้ สมาชิกในกลุ่ม เป้าหมายในการแก้ปัญหา และผลที่ได้ต้องมีความชัดเจน
2. กลุ่มการเรียนรู้กลุ่มเล็กจำนวน 4 คน
3. มีพฤติกรรมที่ร่วมกันในการแก้ปัญหา ทุกคนทำงานเป็นส่วนๆ รับฟังผู้อื่น การยอมรับ ไม่ยอมรับและมีความคิดที่ชัดเจน
4. มีการปฏิสัมพันธ์กับสังคม มีการสื่อสาร การเรียนรู้กับคนอื่นและในชั้นเรียนที่เป็นอิสระ
5. นักศึกษาจัดบันทึกของตนเองและค้นหาที่เป็นที่ยอมรับและรับการวิจารณ์ร่วมกันจากกลุ่มระหว่างการทำให้นำเสนอต้องมีการอธิบายสื่อสารให้ชัดเจน

6. กลุ่มมีความเป็นมิตรต่อกัน ครูจะช่วยในการแบ่งกลุ่ม

Johnson and other (1987) ได้ระบุองค์ประกอบของการเรียนรู้ร่วมกัน 5 ประการ คือ

1. ความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างกันและกันนักเรียนจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยระหว่างกันและกัน เพื่อความสำเร็จร่วมกันของกลุ่ม ดังนั้นบทบาทของสมาชิกที่มีความแตกต่างกัน จะสนับสนุนให้เกิดการพึ่งพาอาศัยกันและกันขึ้น ทั้งในระดับบุคคลและระดับกลุ่ม เช่น การทำโครงการ โดยแบ่งสมาชิกของกลุ่มให้มีบทบาท พึ่งพาระหว่างกันและกันในการปฏิบัติงานร่วมกัน การแบ่งกลุ่มโดยใช้หน้าที่เป็นหลัก เพื่อให้สมาชิกของกลุ่มปฏิบัติงานที่แตกต่างกันออกไป

2. การส่งเสริมให้มีการปฏิสัมพันธ์กัน นักเรียนควรช่วยเหลือและสนับสนุนซึ่งกันและกันในการเรียนรู้ โดยอธิบายเรื่องราวที่ตนเข้าใจให้เพื่อนสมาชิกฟัง ตลอดจนรวบรวมและแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกันและกัน ซึ่งองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญของการปฏิสัมพันธ์ คือ การจัดสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนให้เกิดการรวบรวมข้อมูลข่าวสารร่วมกัน มีการวิพากษ์วิจารณ์ข้อมูลข่าวสารดังกล่าว การนำเสนอแนวคิดโดยพิจารณาความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลข่าวสาร และนำไปสู่มติสรุปของกลุ่ม ดังนั้นครูผู้สอนต้องสนับสนุนนักเรียนให้เกิดความรู้สึกสบายใจในการอภิปราย หรือโต้แย้งความคิด มีความนับถือซึ่งกันและกัน และมีความรู้สึกค่านึงถึงผู้อื่นในกลุ่มอยู่เสมอ

3. การส่งเสริมความสามารถตรวจสอบได้ของกลุ่มสมาชิกแต่ละคน ควรมีส่วนร่วมอย่างยุติธรรม ในงานของกลุ่ม และสามารถตรวจสอบประเด็นต่อไปนี้

3.1 มีความกระตือรือร้นและมีส่วนร่วมในงานของกลุ่มอย่างเต็มที่

3.2 ลงมือกระทำในส่วนภาระของตน

3.3 ช่วยสมาชิกผู้อื่นแสดงความสามารถและสัมฤทธิ์ผลการเรียนรู้ครูผู้สอนจึงควรสร้างกระบวนการ เพื่อติดตามและกำกับความก้าวหน้าของนักเรียน แต่ละบุคคล และมุ่งเน้นที่กลุ่มเพื่อเป็นการกระตุ้นสู่การเรียนรู้

4. ทักษะทางสังคมนักเรียนควรทำงานในลักษณะที่เป็นกลุ่มหรือเป็นทีมและควรเรียนรู้ทักษะการทำงานร่วมกันในกลุ่ม อาทิการเป็นผู้นำ การตัดสินใจ การสร้างความไว้วางใจ การติดต่อสื่อสารและการจัดการกับความขัดแย้ง เป็นต้น ซึ่งจากที่กล่าวแล้วข้างต้น กลุ่มควรสร้างให้สมาชิกรู้สึกสบายใจ ปราศจากการบังคับและสร้างบรรยากาศของการเรียนรู้ร่วมกันที่ความคิดเห็นของสมาชิกทุกคนในกลุ่มมีคุณค่า โดยเน้นการมีเป้าหมายร่วมกัน การชื่นชมซึ่งกันและกัน การไว้วางใจซึ่งกันและกัน และการยอมรับมติของกลุ่มเป็นต้น ซึ่งทักษะเหล่านี้เป็นทักษะที่สำคัญยิ่งสำหรับการเรียนรู้ และสามารถใช้ในการชีวิตการทำงานต่อไปได้ด้วย

5. การประเมินผลของกลุ่มด้วยตนเองกลุ่มควรประเมินประสิทธิภาพของกลุ่มและงานของกลุ่มที่ทำร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนรวมถึงการกำกับดูแลความก้าวหน้าของบุคคลและกลุ่ม การรายงานตามปกติ การพบปะกับครูผู้สอน และการกำหนดตารางเวลาด้วย ซึ่งกิจกรรมในลักษณะเช่นนี้เป็นกิจกรรมเช่นเดียวกับการบริหารโครงการโดยทั่วไปนั่นเอง กลุ่มจำเป็นต้องทำงานเพื่อความก้าวหน้าสู่ผลสำเร็จของงานตามที่คาดหวัง

Smith and MacGregor (1992) กล่าวว่า การเรียนรู้ร่วมกันมีอยู่หลายรูปแบบ แต่ต่างก็อยู่ภายใต้สมมติฐานเดียวกันในเรื่องนักเรียนและกระบวนการเรียนรู้โดยมองว่า

1. การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ตื่นตัว ในการเรียนรู้ นักเรียนจะต้องผสมผสานความรู้ใหม่กับสิ่งที่ตนเองรู้มาแล้วและการเรียนรู้ไม่ใช่การที่นักเรียนรับความรู้ใหม่เข้ามาเท่านั้น เขาจะต้องสร้างความรู้ใหม่ขึ้นมาจากสิ่งที่เรียนรู้ด้วย

2. การเรียนรู้ขึ้นอยู่กับบริบท นักเรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ต้องใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่ท้าทายซึ่งจะทำให้นักเรียนพัฒนาความคิดการให้เหตุผล และทักษะการแก้ปัญหา

3. นักเรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันในการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนจะต้องคำนึงถึงนักเรียนว่านักเรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันทั้งพื้นฐานความรู้ แบบการเรียนรู้ ความสนใจ

4. การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสังคม นักเรียนจะเกิดการเรียนรู้จากการทำงานร่วมกัน โดยการสนทนา การค้นหาความหมาย การให้ข้อมูลป้อนกลับ ซึ่งจะก่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน การออกแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การออกแบบการเรียนการสอนแบบร่วมมือต้องทำให้เกิดความสะดวกระหว่างนักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับครู ครูกับครู ห้องเรียนกับสถาบันการศึกษาอื่น ๆ และชุมชน การเรียนต้องเป็นอิสระ นักเรียนได้กระทำเอง ปฏิบัติเอง มีการสื่อสารทางไกลกับนักศึกษาอื่น การสื่อสารต้องมีประสิทธิภาพมีการเตรียมความพร้อมเทคโนโลยีสนับสนุนการเรียน

พิชัย ทองดีเลิศ (2547) ได้กล่าวว่า ห้องเรียนที่มีการเรียนรู้ร่วมกันจะมีการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม แต่ละกลุ่มมีจำนวนสมาชิก 3-6 คน การสร้างบรรยากาศในห้องเรียนเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้นักเรียนมีความรู้สึกสบาย มีอิสระ ดังนั้นการจัดที่นั่งภายในห้องเรียน ควรมีความยืดหยุ่น มีการเคลื่อนย้ายโต๊ะเรียนของนักเรียนได้ เพื่อความสะดวกในขณะที่ทำกิจกรรมต่างๆ เช่น การวางแผนร่วมกัน การปรึกษากัน การศึกษาค้นหาความรู้ นอกจากนี้ในห้องเรียนอาจมีเสียงดังเกิดขึ้นเนื่องจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการโต้แย้งทางความคิด ดังนั้นครูผู้สอนจึงต้องปรับตัวให้เข้ากับความต้องการของนักเรียนและการที่นักเรียนต้องวุ่นวายกับกิจกรรมของตนเองอยู่ตลอดเวลาทำให้ครูผู้สอนไม่ต้องควบคุมนักเรียนว่าต้องทำอะไร

โดยสรุปแล้วลักษณะการจัดการเรียนรู้ร่วมกันนั้นมีดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมการเรียนรู้ สมาชิกและผลการเรียนรู้ที่ได้ต้องมีความชัดเจน
2. กลุ่มการเรียนรู้กลุ่มเล็กจำนวน 4-6 คน
3. มีพฤติกรรมที่ร่วมกันในการอภิปราย รับฟังผู้อื่นแม้ว่าจะยอมรับหรือไม่ยอมรับ
4. แบ่งงานกันทำตามหน้าที่และบทบาทของตน
5. มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมกลุ่มและต่างกลุ่ม
6. ชั้นเรียนมีความเป็นอิสระต่อกัน
7. หาข้อมูลของกลุ่มที่มีความชัดเจน
8. กลุ่มมีความเป็นมิตรต่อกัน มีความสัมพันธ์กันทางบวก
9. ไม่มีข้อจำกัดด้านเวลา สมาชิกในกลุ่มศึกษาแลกเปลี่ยนข้อมูลได้อย่างเต็มที่
10. คำนึงถึงความแตกต่างด้านความคิดเห็นและประสบการณ์

ขั้นตอนการเรียนการสอนของการเรียนรู้ร่วมกัน

ขั้นตอนการเรียนการสอนของการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งเหมาะกับการจัดการเรียนการสอนแบบ
ร่วมกันแบบกรณีศึกษาผ่านเว็บ (Reid, J., Forrestal, P. and Cook J., 1989) ซึ่งมีทั้งหมด 5

ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นการตกลงกันหรือขั้นการนัดหมาย (Engagement) ครูจะจัดการขั้นตอนนี้โดยให้ชั้นเรียนมีกิจกรรมร่วมกันและมีสิ่งสำคัญ คือ งานที่มอบหมายให้ทำ ซึ่งเป็นงานที่จำเป็นต้องใช้กิจกรรมกลุ่ม แต่นักเรียนต้องนำความรู้ที่มีอยู่ของตนออกมาใช้
2. ขั้นสำรวจ ค้นคว้า (Exploration) นักเรียนค้นคว้าแนวคิด ข้อมูลต่างๆ ทั่วไปเบื้องต้น โดยครูจะมีหน้าที่ออกแบบให้นักเรียนรับรู้ข้อมูลต่างๆ ครูจะต้องเป็นผู้ประเมินว่าจะป้อนเนื้อหาให้นักเรียนมากน้อยเพียงใด เพื่อจะนำไปใช้ในการทำงานกลุ่ม ในขั้นนี้มีการส่งเสริมการฟังพากันและกันโดยใช้ประสบการณ์และความรู้ที่ต่างกันของนักเรียน ในขั้นนี้มีคำถามที่เป็นส่วนประกอบในการร่วมกิจกรรมสำรวจค้นคว้าได้แก่
  - 2.1 ฉันรู้อะไร
  - 2.2 ฉันต้องการเรียนรู้อะไร
  - 2.3 ฉันจะเรียนรู้และทำมัน ร่วมกับเพื่อนได้อย่างไร
  - 2.4 อะไรที่ฉันจำเป็นต้องรู้

2.5 ฉันทจะแลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อนได้อย่างไร

3. ขั้นแลกเปลี่ยนความรู้/ขั้นเปลี่ยนแปลงความรู้ (Transformation) ในขั้นนี้นักเรียนในกลุ่มจะเข้าสู่กิจกรรมและปรับข้อมูลหรือเนื้อหาต่างๆ ที่มีให้เป็นระบบ ชัดเจน เข้าใจง่ายและรวบรวมเป็นความคิดรวบยอด สิ่งสำคัญในขั้นนี้คืองานที่ออกมาต้องมาจากการโต้แย้งและการสนับสนุนกันของสมาชิกทุกคนภายในกลุ่ม

4. ขั้นนำเสนอ (Presentation) กลุ่มนักเรียนจะนำเสนอการค้นคว้าของกลุ่มตนให้เพื่อนคนอื่น ๆ หรือผู้สนใจฟัง ในการนำเสนอผู้ฟังจะสามารถโต้แย้งหรือแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่นำเสนอได้ อาจสร้างกิจกรรมให้นักเรียนกลุ่มต่างๆ เสนอการค้นคว้าของตนขึ้นมา เพื่อสร้างเป็นผลงานที่ใหญ่ขึ้น ซึ่งสิ่งที่ได้ในขั้นนี้คือผลลัพธ์ของกลุ่มใหญ่

5. ขั้นสะท้อนกลับ (Reflection) นักเรียนจะได้วิเคราะห์ว่าได้เรียนอะไรไปบ้าง หากจุดแข็งจุดอ่อนของกระบวนการเรียนรู้ที่นักเรียนได้ปฏิบัติมาและนำเสนอความคิดเห็นว่าทำอย่างไร การเรียนจึงจะพัฒนาขึ้น ขั้นการสะท้อนกลับนี้นักเรียนควรจะทำทั้งแบบเดี่ยวและร่วมกันสะท้อน

Alberto Bayon, Olga C. Santos, Jesus G. Boticario (1990) กล่าวถึงลำดับขั้นตอนการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งมีทั้งหมด 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขั้นการโต้ตอบระหว่างกัน (Interaction Step) เป็นขั้นสำหรับการเตรียมภาวะแวดล้อมในการเรียนให้มีความเหมาะสม ซึ่งประกอบไปด้วยการสำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้อง กลุ่มนักเรียนและการเลือกประธานกลุ่ม

2. ขั้นแต่ละบุคคล (Individual Stage) ขั้นนี้เป็นการทำงานของนักเรียนแต่ละคนโดยมีผู้จัดการคอยหาข้อมูลต่างๆ ให้นักเรียน นักเรียนสามารถแสดงความคิดเห็นต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาหรือตอบข้อสงสัยของตนเอง

3. ขั้นร่วมกัน (Collaborative Step) เป็นการอภิปรายสถานการณ์ต่างๆ ของคนในกลุ่มร่วมกัน และมีการให้คะแนนคำตอบของตนเองและเพื่อนและนำข้อเด่นของเพื่อนและของตนเองมาพัฒนาให้เป็นคำตอบของตนเองแต่ละคนให้ดียิ่งขึ้น

4. ขั้นตกลงร่วมกัน (Agreement Step) ขั้นนี้เป็นขั้นการหาคำตอบของกลุ่มโดยสมาชิกทุกคนจะต้องเห็นด้วยกับคำตอบของกลุ่ม และคำตอบนั้นจะถูกนำไปประกาศให้ได้รับทราบโดยทั่วกัน

Chang, Sung and Lee (1987) กล่าวถึงขั้นการจัดการเรียนรู้ร่วมกันโดยจำแนกเป็น 4 ขั้นตอน

1. ขั้นการรวมความรู้และการวางแผน (Anchoring and planning) เป็นขั้นที่นักเรียนจะนำความรู้เดิมจากความคิดเห็นที่แตกต่างกันแต่ละคน ซึ่งอาจจะได้มาจากการอ่าน หรือการ

แสวงหาความรู้ด้วยวิธีการใดก็ได้แล้วแต่ เพื่อมานั่งถกปัญหาและตั้งสมมติฐาน นักเรียนนำเสนอสิ่งที่ตนเองเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย มีกิจกรรมย่อย 3 อย่างที่จะต้องเกิดในขั้นนี้คือ

1) ตั้งประเด็นและสมมติฐานเพื่อให้คิดกิจกรรมนี้ทำให้นักเรียนสร้างความคุ้นเคยกับเพื่อนร่วมกลุ่ม ซึ่งเปรียบเสมือนกับการถ่ายเทความรู้สู่กัน

2) ลองทำตามสมมติฐานและคำตอบของปัญหาที่ได้สำรวจ

3) อธิบายด้วยผังความคิดเพื่อให้นักเรียนท่านอื่นเข้าใจในความคิด

ซึ่งทั้งสามขั้นย่อยจะเป็นส่วนที่ทำให้เกิดความรู้ส่วนบุคคล มิใช่ความรู้ของกลุ่ม

2. ขั้นสอบถามความรู้ส่วนบุคคล (Individual Inquiry) หลังจากนักเรียนมีความรู้จากปัญหาที่ตั้งสมมติฐานแล้ว ขั้นนี้นักเรียนจะหาช่องทางจากแหล่งต่างๆมาสนับสนุนสมมติฐานของตน นอกจากนี้นักเรียนจะเรียบเรียงจากข้อมูลที่เขาได้ค้นพบ

3. ขั้นสอบถามความรู้ร่วมกัน (Collaborative Inquiry) จุดสำคัญของการเรียนรู้ร่วมกันคือการโต้ตอบระหว่างนักเรียน ซึ่งมีส่วนประกอบที่สำคัญ 3 ส่วน ได้แก่

1) การแลกเปลี่ยนข้อมูล

2) ผลที่ได้จากการแลกเปลี่ยนข้อมูล

3) การแสดงความคิดเห็นร่วมกัน

4. ขั้นผลลัพธ์ (Concluding group's results) เป็นขั้นที่แสดงข้อมูลสรุปของกลุ่ม ขั้นนี้จะมีการแสดงความคิดเห็น หรือโต้แย้ง ส่วนย่อยต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งจุดประสงค์ของการเรียนรู้ร่วมกัน นั่นก็คือ กลุ่มของนักเรียนจะได้ผลลัพธ์ร่วมกัน

Johnson and Smith (1998, อ้างถึงใน สารีพันธ์ุ ศุภวรรณ, 2545) ลำดับขั้นตอนของการจัดการเรียนการสอนแบบเรียนรู้ร่วมกัน ดังต่อไปนี้

1. การวางแผนการจัดการเรียนการสอน ในการวางแผนสอนมีหลักการดังนี้คือ

1.1 กำหนดจุดมุ่งหมายของบทเรียนทั้งทางด้านความรู้และทักษะกระบวนการต่างๆ

1.2 กำหนดขนาดของกลุ่ม กลุ่มควรมีขนาดเล็กประมาณ 3-6 คน

1.3 กำหนดองค์ประกอบของกลุ่ม ได้แก่ การคัดเลือกสมาชิกกลุ่ม หมายถึง การจัดนักเรียนเข้ากลุ่มซึ่งอาจจะทำได้หลายวิธีโดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์ในการเรียนและลักษณะของสมาชิกกลุ่ม ควรมีลักษณะเป็นกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน (Heterogeneous Group) ในด้านต่างๆ เช่น เพศ ความสามารถ ความถนัด เป็นต้น

1.4 กำหนดบทบาทของสมาชิกในแต่ละกลุ่มเพื่อช่วยให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและมีส่วนร่วมในการทำงานอย่างทั่วถึง ครูควรมอบหมายหน้าที่ในการทำงานให้ทุกคน

และบทบาทหน้าที่นั้นจะต้องเป็นส่วนหนึ่งของงานอันเป็นจุดมุ่งหมายของกลุ่ม ครูควรจัดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกให้อยู่ในกลุ่มในลักษณะที่ต้องพึ่งพาอาศัยเกื้อกูลกัน บทบาทหน้าที่ในการทำงานเพื่อเป็นการเรียนรู้มีจำนวนมาก เช่น บทบาทผู้นำกลุ่ม ผู้สังเกตการณ์ เลขานุการ ผู้เสนอผลงาน ผู้ตรวจสอบผลงาน เป็นต้น

1.5 จัดสถานที่ให้มีความเหมาะสมในการทำงานและการมีปฏิสัมพันธ์กัน ครูจำเป็นที่จะต้องออกแบบห้องเรียนหรือสถานที่ที่ใช้ในการเรียนรู้ให้เอื้อและสะดวกต่อการทำงานในกลุ่ม

1.6 จัดเนื้อหาสาระ วัสดุหรืองานที่จะให้นักเรียนทำให้มีลักษณะที่แต่ละคนมีส่วนในการช่วยกลุ่มและพึ่งพากันในการเรียนรู้

1.7 จัดหาแหล่งความรู้ที่มีอยู่รอบตัวนักเรียน เช่น กลุ่มเพื่อน เป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญที่นักเรียนมีโอกาสได้ปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม ได้พูดคุย ปรัชญาหรือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน นอกจากนั้นยังใช้แหล่งความรู้อื่นๆ ด้วย โดยให้ครูเป็นผู้สนับสนุนหรือจัดหาแหล่งความรู้ โดยการให้คำแนะนำในกรณีที่นักเรียนเกิดปัญหา ครูจะเข้าไปช่วยเหลือโดยการให้คำแนะนำ และอำนวยความสะดวกในการจัดหาแหล่งความรู้ต่างๆ อาทิเช่น หนังสือ การแนะนำการใช้ห้องสมุดเพื่อเป็นแหล่งค้นคว้า หรือพาไปทัศนศึกษา เป็นต้น

2. การกำหนดประสบการณ์สำหรับนักเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีลักษณะสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ข้างต้น สามารถใช้กระบวนการดังต่อไปนี้คือ (ทิตานา แชมมณี, 2550)

2.1 ขั้นนำ คือการเตรียมความพร้อมในการเรียนให้แก่ นักเรียน เช่น การทบทวนความรู้เดิม การจัดบรรยากาศให้เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้

2.2 ขั้นกิจกรรม คือการให้นักเรียนลงมือทำกิจกรรมที่เตรียมไว้ เพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการเรียนของตนเอง และเพื่อให้นักเรียนเกิดประสบการณ์ที่จะสามารถนำมาวิเคราะห์หรืออภิปรายให้เกิดการเรียนรู้ที่ชัดเจนขึ้นภายหลัง

2.3 ขั้นอภิปราย คือการให้นักเรียนมีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิด ความรู้สึก และการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น

2.4 ขั้นสรุปและนำไปใช้ เป็นขั้นของการรวบรวมความคิดเห็นและข้อมูลต่างๆ จากขั้นกิจกรรมและอภิปรายมาประสานกัน จนได้ข้อสรุปที่ชัดเจน รวมทั้งการกระตุ้นให้นักเรียนนำเอาการเรียนรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติใช้จริงในชีวิตประจำวัน

3. การประเมินผลและวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ แนวทางในการจัดการด้านการประเมินผลและวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้มีดังนี้คือ

3.1 ประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ โดยใช้วิธีการที่หลากหลายและควรให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมิน

3.2 วิเคราะห์กระบวนการทำงานและกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ครูควรจัดเวลาให้นักเรียนมีเวลาในการวิเคราะห์การทำงานของกลุ่มและพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มมีโอกาสที่จะเรียนรู้ที่จะปรับปรุงส่วนที่บกพร่องของกลุ่ม และทักษะที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ร่วมกัน

พิชัย ทองดีเลิศ (2547) กล่าวถึงวิธีการจัดการเรียนรู้ร่วมกันมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ครูผู้สอนเสนอหัวข้อต่างๆที่ต้องการให้นักเรียนศึกษา
2. จัดนักเรียนเข้ากลุ่ม โดยให้แต่ละคนเลือกหัวเรื่องที่สนใจจะศึกษา (Face to Face interaction) เพียง 1 เรื่อง จำนวนสมาชิกภายในกลุ่ม 3-5 คน
3. นักเรียนและครูผู้สอนสร้างข้อตกลงร่วมกัน กำหนดเวลาในการศึกษาค้นคว้า สร้างชิ้นงานหรือโครงการเพื่อนำเสนอเรื่องที่ศึกษา
4. นักเรียนระดมสมองเพื่อ
  - 4.1 กำหนดจุดมุ่งหมายการเรียนรู้
  - 4.2 กำหนดขอบข่ายของเนื้อหา
  - 4.3 วางแผนการนำเสนอเรื่องที่ศึกษา
  - 4.4 แบ่งงาน มอบหมายให้แต่ละคนไปทำ
  - 4.5 นำเสนอข้อมูลความรู้ ความคิด โดยมีการปรึกษาหารือ อภิปราย ชักถาม ได้แย้ง เสนอแนะ แลกเปลี่ยนความคิดเพื่อลำดับเนื้อหาที่ศึกษา ในระหว่างการทำงานจะมีการรายงานความก้าวหน้าของงานต่อผู้ดูแลทุกคาบเรียน
5. ดำเนินการสร้างโครงการหรือชิ้นงาน
6. นำเสนอผลงาน
7. ประเมินผลชิ้นงานที่นำเสนอโดยตนเอง เพื่อนในชั้นเรียนและครูผู้สอน จากผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์วิธีการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมกันจากนักการศึกษาท่านต่างๆ ทำให้ผู้วิจัยสรุปขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมกันได้ดังนี้
  1. ร่วมกันวางแผนการจัดการเรียนรู้
  2. สัมรวจค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งต่างๆ
  3. สร้างความรู้จากการระดมสมองสมาชิกกลุ่มย่อย
  4. นำเสนอความรู้ที่ได้ต่อชั้นเรียน
  5. ได้ผลลัพธ์จากการระดมสมอง

ประโยชน์และข้อจำกัดของการเรียนรู้ร่วมกัน

ประโยชน์ของการเรียนรู้ร่วมกัน

ได้มีนักศึกษามากมายทั้งต่างประเทศและในประเทศ กล่าวถึงประโยชน์ของการเรียนรู้ร่วมกันไว้มากมาย โดยรวบรวมได้ดังต่อไปนี้

Astin (1993 อ้างถึงใน อารีรักษ์ มีแจ่ม, 2547) กลุ่มที่ร่วมมือกันเรียน ให้โอกาสแก่สมาชิกรายบุคคลในการสังเกตพฤติกรรมของสมาชิกคนอื่น ซึ่งทำให้แต่ละคนสามารถเพิ่มความสามารถของตนเอง

Davidson (1994 อ้างถึงใน อารีรักษ์ มีแจ่ม, 2547) กล่าวว่า การใช้คุณลักษณะร่วมกัน 5 ประการ สนับสนุนความเป็นไปได้และความสำเร็จในการร่วมมือกันเรียนบนเว็บ ในฐานะเทคนิคการเรียนที่ตื่นตัว การเรียนแบบร่วมมือกันเป็นเทคนิคการสอนที่ทรงคุณค่าในสิ่งแวดล้อมทางวิชาการแบบเก่า ยุทธศาสตร์การเรียนที่ตื่นตัวแบบร่วมมือกันช่วยปรับปรุงห้องเรียนเพราะ นักศึกษามีส่วนเกี่ยวข้องในฐานะผู้มีส่วนร่วมมากกว่าจะตกเป็นผู้สังเกตการณ์ฝ่ายรับ

Mathews et al, 1995; Kolodner and Guzdial, 1996; Bruffeo, 1999 อ้างถึงใน อารีรักษ์ มีแจ่ม, 2547) กล่าวว่า การที่สมาชิกรายบุคคลสังเกตวิธีการคิดและกระบวนการให้เหตุผลของผู้อื่นเป็นโอกาสในการสะท้อนการเสนอความคิดเห็นของตนเอง กระบวนการนี้ให้ประโยชน์แก่การพัฒนาทักษะแบบสูงและก้าวหน้าในการรู้คิดของนักศึกษา ประสบการณ์การเรียนแบบร่วมมือกันอื่นๆ เช่น การถกเถียง การโต้แย้ง การอภิปรายต่อรอง การประนีประนอมลดการค้นหาคำตอบเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการพัฒนาทักษะการโต้แย้ง ทักษะทางสังคมและทักษะการคิดแบบสูง

Grisham and Molinelli (1995 อ้างถึงใน อารีรักษ์ มีแจ่ม, 2547) การเรียนรู้ร่วมกันจะมีประโยชน์ในสถานการณ์ที่ความรู้สำคัญที่เรียนซับซ้อน มีการจัดโครงสร้างไม่ดี การถ่ายโอนความรู้หรือการนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ใหม่เป็นปัญหาแก่นักเรียนตามลำพัง การวิจัยเรื่องการเรียนรู้แบบร่วมมือกันในสถานการณ์แบบนี้ชี้ให้เห็นถึงระดับความสำเร็จที่สูงกว่า

Feltovich and other (1996 อ้างถึงใน อารีรักษ์ มีแจ่ม, 2547) กล่าวว่า คุณค่าของการร่วมมือกัน คือ การกำจัด "ความคิดคับแคบ" ของรายบุคคล กิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันสอนแต่ละบุคคลในการร่วมมือทำกิจกรรมกลุ่ม ประสบการณ์ของการเรียนแบบร่วมมือกันพัฒนาทักษะ "ความรู้ลึกภายในที่เห็นคุณค่าของการร่วมมือกัน" ของรายบุคคลทักษะนี้ คือ "ความสามารถใน

การพูดกับตนเอง จากแง่มุมการเรียนรู้ที่ต่างกัน เป้าหมายที่ต่างกันและแง่มุมการมองโลกที่ต่างกัน ของผู้อื่น"

Feltovich et al. (1996 อ้างถึงใน อารีรักษ์ มีแจ้, 2547) กล่าวว่า การเรียนรู้ร่วมกันไม่ค่อยมีคำจำกัดที่ชัดเจนเกี่ยวกับการเรียนรู้ร่วมกันปรากฏอยู่ในวรรณกรรม โดยทั่วไปจะอธิบายการร่วมมือกัน ในวลีที่ว่า "ทำงานร่วมกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งการร่วมกันทำงานทางสติปัญญา"

Haggerty (1996 อ้างถึงใน อารีรักษ์ มีแจ้, 2547) กล่าวถึงประโยชน์ของการประยุกต์นำการเรียนรู้ร่วมกันมาใช้มีดังต่อไปนี้

1. นักเรียนกระตือรือร้นในการเรียนรู้และในการพัฒนาตนเอง
2. นักเรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่สำคัญ และสร้างสรรค์ว่าตนเองจะเรียนอะไรและจะเรียนอย่างไร
3. นักเรียนสนับสนุนการเรียนรู้ของตนเองและการเรียนรู้ของผู้อื่นเพื่อประโยชน์ของทุกคน
4. นักเรียนมีประสบการณ์ในความรับผิดชอบการเรียนรู้ในกลุ่มของตนเอง
5. นักเรียนได้เรียนรู้การมีปฏิสัมพันธ์ในทางบวก อย่างมีประโยชน์ มีจุดประสงค์ มีความหมายและเป็นปฏิสัมพันธ์ที่มีสภาพเหมือนจริงกับสมาชิกภายในกลุ่ม
6. นักเรียนมีส่วนร่วมในการค้นหาความหมายและทิศทางในความพยายามที่จะเรียนรู้ และเติบโตเป็นบุคคลและสมาชิกของสังคม

Bonwell Eison and Bostock (1997 อ้างถึงใน อารีรักษ์ มีแจ้, 2547) กล่าวว่า การเรียนรู้ร่วมกันให้ประโยชน์หลายอย่างแก่นักเรียน ประโยชน์เบื้องต้นที่มีคุณค่ามากที่สุดของการเรียนแบบนี้ คือ เป็นการเรียนที่ตื่นตัว การเรียนแบบตื่นตัวที่นักศึกษามีส่วนร่วมและทำให้นักศึกษามีความสามารถสูงขึ้น มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง นอกจากนี้ การเรียนรู้ร่วมกันให้ประโยชน์ของการเรียนจากสังคมซึ่งรวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญมากที่สุดที่ยอมรับกันว่าทำให้การเรียนในมหาวิทยาลัยประสบความสำเร็จ

Millis & Cottell (1998 อ้างถึงใน ยิง กิริติบุรณะ, 2544) กล่าวถึงแนวคิดเรื่อง "ขอบเขตของการพัฒนาแบบใกล้ชิด (Zone of Proximal Development หรือ ZPD)" ของ Vygotsky (1978 อ้างถึงใน อารีรักษ์ มีแจ้, 2547) สามารถนำมาใช้ได้ในการเรียนรู้ร่วมกัน นักศึกษาจะเรียนได้ดีที่สุดเมื่อความลำบากอยู่ภายในขอบเขตของ ZPD ที่งานการรู้คิดไม่ยากและไม่ง่ายเกินไปในกลุ่มที่ร่วมมือกัน ความใกล้ชิดของกลุ่มจะมีมากกว่าการเรียนตามลำพังด้วยการสนับสนุนและความช่วยเหลือที่กลุ่มจัดให้ ทำให้เกิดการเรียนที่ดีกว่า

Noel F. LeJeune (1999 อ้างถึงใน อุษาวดี จันทรสนธิ, 2536) กล่าวว่า การเรียนรู้ร่วมกัน ให้ประโยชน์หลายประการในฐานะยุทธศาสตร์การเรียนรู้แบบต้นตัวที่มีลักษณะร่วม 5 ประการ ประโยชน์ของการเรียนแบบร่วมมือกันได้แก่

1. งานส่วนรวม
2. การเรียนแบบกลุ่มขนาดเล็ก
3. พฤติกรรมร่วมมือกันทำงานตามงานของครู
4. การพึ่งพาอาศัยกัน
5. ภาระหน้าที่และความรับผิดชอบของส่วนบุคคล

การใช้กิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันก่อให้เกิดประโยชน์ต่างๆ ต่อนักเรียนดังนี้ (อุษาวดี จันทรสนธิ, 2536)

1. เกิดความหลากหลาย นักเรียนได้เรียนรู้ในการทำงานกับคนประเภทต่างๆและระหว่าง การมีปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่ม นักเรียนจะได้รับโอกาสในการสะท้อนความคิด ตอบโต้กับเพื่อน นักเรียน
2. พัฒนาความมีมนุษยสัมพันธ์ นักเรียนจะเรียนรู้ในการเชื่อมโยงสัมพันธ์กับเพื่อนหรือ นักเรียนคนอื่นในขณะที่ทำงานร่วมกัน สิ่งนี้จะช่วยสร้างการเข้าสังคมของนักเรียน
3. เกิดความกระตือรือร้นในการเรียน สมาชิกแต่ละคนในกลุ่มมีโอกาสสนับสนุน ช่วยเหลือ กัน นักเรียนจะมีความพร้อมและเต็มใจในการนำความรู้ของตนขึ้นมานำเสนอในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับ หัวข้อสนทนาเมื่อทำงานเป็นกลุ่ม
4. ด้านทักษะการร่วมมือกันแก้ปัญหา ในการทำงานกลุ่มของสมาชิกจะได้รับทราบปัญหา และทำความเข้าใจกับปัญหาร่วมกัน เมื่อทราบสาเหตุของปัญหาสมาชิกก็จะแสดงความคิดเห็น เพื่อหาวิธีการแก้ไขปัญหามีการอภิปรายให้เหตุซึ่งกันและกันจนวิธีการใดในการแก้ปัญหาจึงจะ เหมาะสม พร้อมกับลงมือร่วมกันแก้ปัญหาตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ตลอดจนทำการประเมิน กระบวนการแก้ปัญหาของกลุ่มด้วย
5. ด้านการทำให้รู้จักและตระหนักในคุณค่าของตนเอง ในการทำงานกลุ่ม สมาชิกกลุ่มทุกคนจะได้แสดงความคิดเห็นร่วมกัน การที่สมาชิกกลุ่มนั้นยอมรับในความคิดเห็นของเพื่อนสมาชิก ด้วยกัน ย่อมทำให้สมาชิกในกลุ่มนั้นรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองและคิดว่าตนเองมีคุณค่าที่สามารถ ช่วยเหลือกลุ่มประสบผลสำเร็จได้

พิชัย ทองดีเลิศ (2547) กล่าวว่า การเรียนรู้ร่วมกันก่อให้เกิดประโยชน์หลายด้านดังนี้

1. ทำให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศระหว่างนักเรียนที่ทำงานร่วมกัน

2. สร้างกระบวนการภายในกลุ่มและจัดระบบภายในกลุ่มเอง โดยร่วมกันวางแผนในการพบกัน การปรึกษากัน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การสร้างข้อตกลงร่วมกัน การแบ่งงานกันทำ การรับผิดชอบงานในส่วนของตน เป็นการส่งเสริมการสร้างระเบียบวินัยภายในกลุ่ม
3. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิดคนเดียวจากงานที่ตนเองรับผิดชอบ คิดเป็นกลุ่มจากการที่แต่ละคนเสนองานที่เป็นผลจากการคิดของตนเองเพื่อขอความคิดเห็นจากกลุ่ม
4. ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยจากการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เลือกศึกษาในสิ่งที่ตนเองสนใจ
5. สร้างสมรรถภาพของความร่วมมือร่วมใจกัน เป็นการพัฒนาทักษะการร่วมมือระหว่างบุคคล
6. ส่งเสริมให้นักเรียนรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยที่นักเรียนต้องเป็นผู้ตัดสินใจในการแบ่งความรับผิดชอบหน้าที่และวิธีการทุกอย่างที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของการสร้างความรู้และชิ้นงาน
7. ส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้พหุปัญญาของตนเองจากการแบ่งงานกันทำตามความถนัดและความสามารถของนักเรียนแต่ละคน
8. มีการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
9. ทำให้เกิดทักษะต่างๆ อันได้แก่ ทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ ทักษะการสื่อความหมาย (ฟัง พูด อ่าน เขียน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น การสะท้อนความคิด) ทักษะทางสังคม (มีความเป็นผู้นำ รู้จักตัดสินใจ สร้างความไว้วางใจ สามารถแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งในการทำงานร่วมกัน การช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกัน รู้จักติดต่อสื่อสาร) ทักษะในการสร้างวิจัยในตนเอง ทักษะในการปกครองตนเอง ทักษะในการบริหารเวลาและทักษะความร่วมมือในการทำงาน
10. มีการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหา
11. มีการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์
12. มีการพัฒนาความเป็นผู้นำ
13. สร้างทางเลือกในการจัดการกับชั้นเรียนและนำเสนอสิ่งที่เรียนรู้โดยมีทางเลือกหลายทาง
14. ส่งเสริมบรรยากาศในทางบวก ทำให้เกิดความสุข ทำให้เกิดความสนใจในการเรียนของนักเรียนให้มีช่วงเวลายาวนานขึ้น
15. ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักเรียนจากเป็นผู้รับฟังมาเป็นครูผู้สอนนักเรียนคนอื่นด้วย

ข้อจำกัดของการเรียนรู้ร่วมกัน

การเรียนรู้ร่วมกันมีประโยชน์มากมาย แต่การเรียนรู้ร่วมกันมีลักษณะเฉพาะตัวทำให้เกิดข้อจำกัดหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าความท้าทายที่จะเกิดขึ้นในขณะที่ครูผู้สอนนำการเรียนการสอนลักษณะนี้ไปใช้ ดังนี้

1. ห้องเรียนแบบร่วมงานจะมีเสียงดังกว่าห้องเรียนปกติ ครูผู้สอนบางคนจะมองว่าห้องเรียนที่เสียงดังแสดงว่าครูผู้สอนไม่สามารถควบคุมห้องเรียนได้และนักเรียนจะไม่เกิดการเรียนรู้ในสภาพเช่นนี้ได้ ซึ่งจริงๆแล้วการเรียนแบบร่วมงานต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนเดินไปมาได้ พูดคุย ถามคำถาม การมีเสียงดังแสดงว่านักเรียนกำลังเกิดการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น อย่างไรก็ตามควรมีการตั้งกฎของห้องเรียนก่อนที่จะเริ่มการเรียนการสอน
2. ครูผู้สอนต้องใช้เวลาในการเตรียมตัวสำหรับการจัดการเรียนการสอนลักษณะนี้ เช่น เวลาในการเขียนแผนการสอน
3. ความแตกต่างระหว่างนักเรียน มีผู้กล่าวว่า การเรียนแบบร่วมงานให้ความสำคัญกับความแตกต่างระหว่างบุคคลมากกว่าการเรียนแบบเก่า บางคนมองว่าวิธีนี้เหมาะสำหรับเด็กเก่งหรือบางคนมองว่านักเรียนที่เก่งจะถอยหลังเข้าคลอง แต่ครูผู้สอนหลายคนที่ได้จัดการเรียนการสอนตามแนวคิดนี้พบว่า นักเรียนที่อ่อนสามารถสร้างความประหลาดใจให้กับครูผู้สอนได้และในขณะเดียวกันนักเรียนที่เก่งก็ได้เรียนรู้จากเพื่อนเพราะเขาอาจเก่งในบางเรื่อง และอ่อนในบางเรื่องนั่นเอง
4. การประเมินผล ปัญหานี้เป็นปัญหาของครูผู้สอนและเป็นเรื่องยาก การประเมินผลนักเรียนในแบบเก่าจะแยกประเมินนักเรียนแต่ละคน แต่การเรียนรู้แบบร่วมงานจะไม่แยกประเมินนักเรียนเป็นรายบุคคล อย่างไรก็ตามนักการศึกษาบางคนได้ให้ข้อเสนอแนะว่าควรมีการกำหนดงานย่อยๆให้กับนักเรียนแต่ละคน เพื่อที่จะได้มีการประเมินนักเรียนทั้งในฐานะที่เป็นกลุ่มและแต่ละบุคคล
5. ความขัดแย้งกับสิ่งที่เคยปฏิบัติ ผู้สอนมักจะรู้สึกว่าย่างยากในการช่วยให้นักเรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิม ทั้งนี้เพราะครูผู้สอนยังยึดติดกับบทบาทเดิมของตนเองว่าเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ สิ่งนี้จึงเป็นความลำบากใจที่ครูผู้สอนจะต้องปรับเปลี่ยนสิ่งที่ตนเองเคยกระทำ

ความแตกต่างระหว่างการเรียนรู้ร่วมกันและการเรียนแบบร่วมมือ

เนื่องจากการเรียนรู้ร่วมกันเป็นวิธีการเรียนที่มีลักษณะที่ใกล้เคียงกับการเรียนแบบร่วมมือ (Cooperative learning) ดังนั้นจึงต้องมีการให้รายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะของการเรียนแต่ละแบบเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องและป้องกันการใช้งานอย่างสับสน ซึ่งมีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับลักษณะของการเรียนทั้งสองรูปแบบ ซึ่งได้แก่

Davidson (1994) กล่าวถึงคุณลักษณะหรือหลักการที่เหมือนกันว่าประกอบด้วย

1. งานหรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับการทำงานกลุ่ม
2. มีการเรียนเป็นกลุ่มย่อย
3. มีพฤติกรรมร่วมมือกัน
4. มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน
5. แต่ละคนมีหน้าที่ความรับผิดชอบ

ส่วนความแตกต่างอาจเป็นเรื่องของกระบวนการในการจัดกลุ่มโครงสร้างของการพึ่งพาอาศัยกัน การให้ความสำคัญกับนักเรียน ผู้นำกลุ่ม บทบาทของครูผู้สอน เป็นต้น

Matthews et al. (1995 อ้างถึงในพิชัย ทองดีเลิศ, 2547) ได้กล่าวถึงประเด็นความแตกต่างของแนวคิดทั้งสองพอสรุปได้ดังนี้

1. รูปแบบ หน้าที่และการเข้าไปมีส่วนร่วมของครูผู้สอน
2. อำนาจหน้าที่และความสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนกับนักเรียน
3. ขอบเขตที่นักเรียนจำเป็นต้องได้รับการฝึกการทำงานกลุ่ม
4. วิธีการในการสร้างความรู้
5. เป้าหมายที่ต้องการได้รับการรับรองจากการทำงานกลุ่ม เช่น ความรอบรู้เกี่ยวกับข้อมูล

การพัฒนาในด้านการตัดสินใจหรือการสร้างความรู้

6. การพัฒนาของกลุ่มนักเรียน เช่น การพัฒนาส่วนบุคคล สังคมและการพัฒนาความรู้ ความคิด

7. ลักษณะอื่นๆ เช่น โครงสร้างกลุ่มงานและระดับความรับผิดชอบของบุคคล

Buffee (1995) กล่าวว่า สามารถสรุปความแตกต่างระหว่างแนวคิดของการเรียนรู้แบบร่วมมือและการเรียนรู้ร่วมกันได้ดังนี้

1. แต่ละแนวคิดพัฒนาขึ้นสำหรับนักเรียนที่มีวัย ประสบการณ์และระดับที่ต้องมีการพึ่งพาอาศัยกันแตกต่างกัน กล่าวคือการเรียนรู้แบบร่วมมือใช้ในการเรียนการสอนระดับ

ประถมศึกษาที่ตัวความรู้เป็นลักษณะของข้อเท็จจริงที่คำตอบส่วนใหญ่เป็นลักษณะถูก-ผิด นักเรียนอยู่ในวัยเด็กมีประสบการณ์น้อย จึงต้องมีการพึ่งพาอาศัยกันและครูผู้สอนต้องเข้าไปมีส่วนร่วมมาก ส่วนการเรียนรู้แบบร่วมกันอาจเริ่มใช้ทีละเล็กละน้อยในระดับมัธยมและใช้อย่างเต็มที่ในระดับอุดมศึกษา ตัวของความรู้ในระดับนี้เป็นลักษณะที่ต้องใช้ความคิดและไม่ใช้ลักษณะของถูก-ผิด นักเรียนอยู่ในวัยผู้ใหญ่ มีประสบการณ์ มีการพึ่งพาอาศัยกันโดยที่ครูผู้สอนให้อิสระกับนักเรียนมากขึ้น

2. แต่ละแนวคิดมีสมมติฐานในเรื่องธรรมชาติของความรู้และอำนาจหน้าที่ในความรู้ที่แตกต่างกัน ดังนั้นกระบวนการในการจัดการเรียนการสอนก็จะแตกต่างกัน คือ การเรียนรู้แบบร่วมมือกำหนดให้นักเรียนรับผิดชอบการเรียนรู้เป็นกลุ่มมากกว่าการแข่งขันกัน ทั้งนี้เพราะแนวคิดที่ว่า การแข่งขันจะเป็นตัวขัดขวางการเรียนรู้ ดังนั้นการเรียนรู้แบบร่วมมือจึงถูกออกแบบให้แน่ใจว่านักเรียนทุกคนมีความพร้อมทางสังคมอย่างเพียงพอในสภาพที่จะต้องทำงานร่วมกัน นักเรียนจึงต้องเรียนรู้ทักษะทางสังคมที่จะใช้ในการทำงานร่วมกัน กลุ่มทำงานตามที่กำหนดและเพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมรับผิดชอบเท่าๆกัน จึงมีการกำหนดบทบาทให้สมาชิกแต่ละคน มีการเข้าไปแทรกแซงการทำงานกลุ่มเพื่อให้งานดำเนินไปตามที่กำหนด มีการสังเกตการณ์มีส่วนร่วมของนักเรียน ในทางตรงกันข้าม การเรียนรู้แบบร่วมกันมีจุดมุ่งหมายสำคัญคือการเปลี่ยนอำนาจหน้าที่อย่างไม่เป็นทางการจากครูผู้สอนมาสู่กลุ่มนักเรียน โดยมีแนวคิดว่าระดับชั้นของอำนาจในห้องเรียนแบบเดิมเป็นสิ่งที่ขัดขวางการเรียนรู้ทำให้นักเรียนแยกจากกัน ไม่กล้าพูดแสดงความคิดเห็น การเรียนรู้ร่วมกันจะให้ความเชื่อถือในตัวนักเรียน การทำงานร่วมกันนักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กันภายในกลุ่มย่อยและระหว่างกลุ่มกับครูผู้สอน โครงสร้างทางสังคมแบบนี้จะช่วยให้นักเรียนมีความเป็นอิสระ กล้าแสดงความคิดเห็น มีสังคมมากขึ้น มีวุฒิภาวะทางความคิดทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ว่าความรู้นั้นไม่ใช่ความจริงที่สรุปแล้วแต่เป็นผลจากกระบวนการทางสังคมโดยการสนทนา การสืบสอบและการโต้แย้ง นอกจากนี้แล้วสิ่งที่การเรียนรู้แบบร่วมกันแตกต่างกับการเรียนรู้แบบร่วมมือคือ การเรียนรู้แบบร่วมกันไม่เน้นการให้นักเรียนมีความรับผิดชอบอย่างเท่าเทียมกัน โดยกำหนดบทบาทของสมาชิก การเรียนรู้แบบร่วมกันจะให้ผู้บันทึกข้อมูลที่จะไปรายงานเป็นตัวแทนกลุ่มในห้องเรียนใหญ่เท่านั้น ซึ่งกลุ่มจะเป็นผู้กำหนดว่าใครจะเป็นผู้รับบทบาทนี้และการจัดการภายในกลุ่มจะอยู่ที่นักเรียน นอกจากนี้แล้วครูผู้สอนจะไม่เข้าไปแทรกแซงการทำงานของกลุ่ม ไม่ประเมินกระบวนการกลุ่ม ครูผู้สอนจะต้องกระตุ้นให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกันซึ่งถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้ มีการทดสอบความรู้ที่สร้างขึ้นโดยครั้งแรกนำเสนอใน

ห้องเรียนกลุ่มใหญ่ ซึ่งนอกจากจะเป็นสังคมของนักเรียนที่ใหญ่ขึ้นแล้ว ยังมีครูผู้สอนซึ่งเป็นตัวแทนของสังคมภายนอกซึ่งเป็นสังคมที่ใหญ่ยิ่งขึ้นไปอีก

พิชัย ทองดีเลิศ (2547) ได้สังเคราะห์ข้อมูลจนได้ตารางเปรียบเทียบระหว่างการเรียนแบบร่วมมือและการเรียนรู้ร่วมกัน จากนักการศึกษาดังต่อไปนี้ Smith and McGregor (1992), Bruffe (1995), Rockwood (1995), Cooper and Robinson (1997), Johnson and Johnson (1998), Brody and Davidson (1998), Panitz (2001) ซึ่งพอจะประมวลได้ดังตาราง

ตารางที่ 3 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของการเรียนรู้ร่วมกันกับการเรียนแบบร่วมมือ ตามแนวคิดของพิชัย ทองดีเลิศ (2547)

การเรียนรู้ร่วมกัน	การเรียนแบบร่วมมือ
1. การเรียนแบบกลุ่มเล็ก	1. การเรียนแบบกลุ่มเล็ก
2. การปฏิบัติงานกลุ่ม	2. การปฏิบัติงานกลุ่ม
3. การค้นพบความรู้	3. การค้นพบความรู้
4. การแลกเปลี่ยนความรู้	4. การแลกเปลี่ยนความรู้
5. การสร้างความรู้จากสังคม	5. ความรู้ในระดับพื้นฐาน
6. นักเรียนเป็นศูนย์กลาง	6. ครูผู้สอนค่อนข้างเป็นศูนย์กลาง
7. เป็นการเรียนแบบเปิดกว้าง	7. เป็นการเรียนค่อนข้างมีขอบเขต
8. เน้นกระบวนการมีปฏิสัมพันธ์	8. เน้นผลงานที่เป็นชิ้นงาน
9. กระบวนการเรียนเป็นธรรมชาติ	9. กระบวนการเรียนมีโครงสร้างเป็นระบบ
10. นักเรียนต้องมีประสบการณ์	10. นักเรียนไม่จำเป็นต้องมีประสบการณ์
11. พัฒนาความรู้ความสามารถในตัวนักเรียนอย่างเต็มที่	11. พัฒนาความรู้ความสามารถตัวนักเรียนในระดับหนึ่ง

Oxford (1997 อ้างถึงใน อารีรักษ์ มีแจ้ง, 2547) กล่าวถึงแนวคิดทั้งสองว่ามีการนำมาใช้อย่างแพร่หลาย ในการสอนคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ภาษาและวิชาอื่นๆ แม้ว่าบางครั้งจะมีการนำไปใช้ราวกับว่าทั้งสองแนวคิดเป็นสิ่งสำคัญที่ครูผู้สอนจะต้องทำความเข้าใจ ซึ่งสามารถเปรียบเทียบให้เห็นได้ดังนี้

ตารางที่ 4 แสดงการเปรียบเทียบลักษณะของการเรียนรู้แบบร่วมมือกับการเรียนรู้แบบร่วมงานตามแนวคิดของ Oxford (1997)

คุณลักษณะ	การเรียนรู้ร่วมกัน	การเรียนรู้แบบร่วมมือ
1. วัตถุประสงค์	หลอหลอมให้นักเรียนสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้	เสริมสร้างสติปัญญาและทักษะโดยใช้วิธีการที่กำหนด
2. ระดับโครงสร้างกลุ่ม	มีโครงสร้างที่ยืดหยุ่น หลากหลาย	มีโครงสร้างที่แน่นอน
3. ความสัมพันธ์	นักเรียนได้ร่วมงานกับผู้ที่มีความสามารถมากกว่า (ครูผู้สอน, เพื่อน) ซึ่งจะให้ความช่วยเหลือแนะนำ	สมาชิกร่วมรับผิดชอบต่อกัน ครูผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกแต่กลุ่มจะมีบทบาทมาก่อน
4. รายละเอียดของกิจกรรมที่กำหนด	มีรายละเอียดน้อย	มีรายละเอียดมาก
5. คำสำคัญ	ขอบเขตที่สามารถพัฒนาได้ การฝึกฝนสติปัญญา การผสมผสานวัฒนธรรม การเสริมศักยภาพ การจัดสภาพการเรียนรู้ การเรียนรู้อย่างไตร่ตรอง ความรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้	การพึ่งพาซึ่งกันและกัน ความรับผิดชอบ การทำงานกลุ่ม, บทบาท โครงสร้างความร่วมมือในการเรียนรู้

จากข้อมูลข้างต้นจึงอาจกล่าวได้ว่า แม้การเรียนรู้แบบร่วมงานจะมีลักษณะบางประการที่คล้ายกับการเรียนรู้แบบร่วมมือ แต่ก็มีลักษณะบางประการเช่นกันที่มีความแตกต่างออกไป โดยสามารถสรุปลักษณะสำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมงานได้ดังนี้ (อารีรักษ์ มีแจ้ง, 2547)

1. เป็นการเรียนรู้กลุ่มย่อยโดยมองว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสังคม ซึ่งนักเรียนจะเกิดการเรียนรู้จากการทำงานร่วมกับผู้อื่น

2. สมาชิกภายในกลุ่มมีความแตกต่างกัน โดยมีความเชื่อว่าความแตกต่างทางวิสัยทัศน์ ประสบการณ์และพื้นฐานความรู้ของแต่ละบุคคลเป็นส่วนสำคัญในการเรียนรู้ ซึ่งนักเรียนจะเกิดการเรียนรู้จากการได้ร่วมงานกับผู้ที่มีความรู้และมีความสามารถมากกว่า

3. เน้นความมีอิสระของนักเรียนในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในการกำหนดบทบาทหน้าที่ การร่วมกันแสดงความคิดเห็น ให้ข้อมูลป้อนกลับแก่สมาชิกและการสร้างความรู้ด้วยตนเอง

4. ครูผู้สอนมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดสภาพการเรียนรู้และคอยให้ความช่วยเหลือ โดยให้ความสำคัญกับความรู้ ประสบการณ์เดิมของนักเรียนและพยายามส่งเสริมหรือเพิ่มเติมความรู้ในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์ให้กับนักเรียน

บุปผชาติ ทัพพิกรณ์ (2543) ได้เปรียบเทียบลักษณะของ Collaborative learning และ Cooperative learning ไว้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของการเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative learning) กับการเรียนแบบร่วมมือ (Cooperative learning) ตามแนวคิดของบุปผชาติ ทัพพิกรณ์ (2543)

การเรียนรู้ร่วมกัน	การเรียนแบบร่วมมือ
เป็นการเรียนที่เน้นการแบ่งนักเรียนออกเป็นทีมที่นักเรียนมีความสนใจในเรื่องเดียวกัน	เป็นการเรียนที่เน้นการแบ่งนักเรียนออกเป็นทีมที่มีจำนวนเท่าๆกัน ในระดับความสามารถที่แตกต่างกันคือ นักเรียน เก่ง 1 คน ปานกลาง 2 คน อ่อน 1 คน ซึ่งจะเน้นการมีปฏิสัมพันธ์
รับผิดชอบเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งการเรียนจะเน้นการค้นคว้าจัดทำ แล้วนำเสนอถ่ายทอดเนื้อหา	ภายในกลุ่มด้วยรูปแบบที่ครูผู้สอนกำหนด เช่น การผลัดกันพูด การระดมสมองร่วมกันคิด
ให้กลุ่มอื่นๆนักเรียนมีบทบาทเหมือนครูผู้สอน	ครูผู้สอนมีบทบาทเป็น Teacher center

จากที่นักการศึกษาได้กล่าวถึงความเหมือนและแตกต่างระหว่างการเรียนรู้ร่วมกันและการเรียนแบบร่วมมือ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ทำให้พบว่าในส่วนที่เหมือนกันได้แก่

1. งานหรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับการทำงานกลุ่ม
2. มีการเรียนเป็นกลุ่มย่อยและกลุ่มเล็ก
3. แต่ละคนมีหน้าที่รับผิดชอบและแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน และมีส่วนที่ต่างกันดังสรุปให้เห็นในตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 6 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของการเรียนรู้ร่วมกันกับการเรียนแบบร่วมมือ จากการศึกษาที่ได้สังเคราะห์จากนักวิชาการหลายๆ ท่าน

คุณลักษณะ	การเรียนรู้ร่วมกัน	การเรียนแบบร่วมมือ
การสร้างความรู้	เน้นสร้างความรู้ระดับสังคม	เน้นสร้างความรู้ระดับพื้นฐาน
ความรับผิดชอบของนักเรียน	ไม่เน้น	ทุกคนรับผิดชอบเท่ากัน
โครงสร้างการพึ่งพากัน	ยืดหยุ่นหลากหลาย	แน่นอน
บทบาทนักเรียน	ไม่กำหนด(เน้นผู้จัดบันทึกกลุ่ม)	กำหนดบทบาทแต่ละคนชัดเจน
บทบาทครูผู้สอน	ไม่แทรกแทรกงานใดๆปล่อยให้ นักเรียนตัดสินใจเอง	แทรกแทรกงานกลุ่มเพื่อให้งาน ดำเนินตามที่ได้กำหนดไว้
ความสัมพันธ์ครูผู้สอนกับ นักเรียน	ครูผู้สอนให้ความช่วยเหลือเมื่อ นักเรียนต้องการหรือเมื่อต้องการ แทรกความรู้ส่วนที่จำเป็นต้องรู้	ครูผู้สอนจัดการสิ่งต่างๆ
วิธีการในการสร้างความรู้	ไม่มีขอบเขต สร้างได้ไม่สิ้นสุด	มีขอบเขตโดยครูผู้สอนจำกัด
ลักษณะการเรียนรู้	นักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ (Child Center)	ครูผู้สอนค่อนข้างเป็น ศูนย์กลางการเรียนรู้
กระบวนการเรียน	โครงสร้างเป็นธรรมชาติ รายละเอียดกิจกรรมน้อย	โครงสร้างเป็นระบบ รายละเอียดกิจกรรมมาก

การเรียนรู้ร่วมกันผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์

การเรียนรู้ร่วมกันบนเครือข่ายคอมพิวเตอร์ มีชื่อเรียกที่แตกต่างกันออกไป เช่น การเรียนรู้ร่วมกันโดยใช้เว็บเป็นฐาน (Web-based Collaborative Learning) (Jianhua et al., 2001) การเรียนรู้แบบออนไลน์ร่วมกัน (Collaborative Online Learning) (Fung, 2004) การเรียนรู้ทางไกลแบบออนไลน์ร่วมกัน (Collaborative Online Distance Learning) (Bernard et al., 2000) การใช้คอมพิวเตอร์สนับสนุนเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน (Computer Supported Collaborative Learning: CSCL) (Lehtinen, 2000) การเรียนรู้ร่วมกันแบบอิเล็กทรอนิกส์ (E-Collaborative Learning) (นาตยา ปิลาธานานนท์, 2550)

สภาพแวดล้อมแบบออนไลน์ นักเรียนแต่ละคนจะอยู่ต่างที่กันและสื่อสารกันโดยไม่ได้พบ

หน้ากัน นักเรียนจะถูกจัดแบ่งออกเป็นกลุ่ม ในแต่ละกลุ่มนักเรียนก็จะไม่ได้พบหน้ากันเว้นแต่ นักเรียนแต่ละคนจะมีกล้องถ่ายวิดีโอที่เครื่องของตนเอง นักเรียนจะติดต่อสื่อสารกันในกลุ่มของตัวเองโดยผ่านทางเครื่องให้บริการ และครูผู้สอนก็เช่นเดียวกัน (Jianhua et al., 2001)

สำหรับขนาดกลุ่มนักเรียนในสภาพแวดล้อมแบบออนไลน์ Felder and Brent (1994) กล่าวว่า การจัดกลุ่มควรมีขนาด 3-4 คน เนื่องจากจะทำให้ทุกคนได้ร่วมกระบวนการในกลุ่มได้อย่างทั่วถึงและถ้าหากมีจำนวนเท่ากับ 5 หรือมากกว่าก็จะทำให้มีความยากในการจัดการให้สมาชิกในกลุ่มได้เข้าร่วมกระบวนการอย่างทั่วถึง นอกจากนี้การจัดกลุ่มนักเรียนควรจะต้องเป็นนักเรียนที่มีศักยภาพที่ต่างกัน เนื่องจากจะทำให้นักเรียนที่มีระดับการเรียนรู้ที่อ่อนกว่า ได้ศึกษาร่วมกับนักเรียนที่มีผลการเรียนดี สอดคล้องกับ Sharan (1994 อารีรักษ์ มีแจ้ง, 2547) ที่กล่าวว่า กลุ่มนักเรียนในแบบออนไลน์ควรมีขนาดจำนวน 3-4 คน นอกจากนี้ Wijekumar (2001) กล่าวว่า การจัดกลุ่มควรจะเป็นแบบพลวัต (Dynamic Group) เนื่องจากยังมีงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่านักเรียนที่เก่งไม่ได้ช่วยเหลือนักเรียนอย่างจริงจัง และการร่วมกลุ่มกันเป็นเวลานานจะทำให้ นักเรียนที่ผลการเรียนอ่อนไม่กระตือรือร้นในการทำงานร่วมกัน ดังนั้นการจัดกลุ่มบ่อยๆ จะทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นมากขึ้น Felder and Brent (1994) กล่าวว่าในการร่วมกลุ่มถ้าหากมีงานหลายชิ้นที่ต้องทำร่วมกันควรมีการสลับบทบาทสมาชิกในกลุ่มในงานแต่ละชิ้น เช่น บทบาทการเป็นประธาน หรือเลขานุการ เป็นต้น

ตอนที่3 การเรียนด้วยกรณีศึกษา (Case-based Learning)

ความหมายของการเรียนด้วยกรณีศึกษา

Cliff and Write (1999) กล่าวว่า การเรียนด้วยกรณีศึกษา (Case-based Learning) หมายถึง การเรียนการสอนโดยใช้กรณีศึกษาในการแสดงออกถึงหลักการ เนื้อหา ที่มีความสัมพันธ์กันออกมาในรูปของเรื่องราว (story) การวาดรูป (drawing) เอกสารรายงาน (documents) ข่าว (news) ทีวี ละคร (tv and drama) บทประพันธ์ (poems) เสียงเพลง (songs) รูปภาพ (paintings) เสียง (sounds) การ์ตูน (cartoons) ปัญหา (problems) และสถานการณ์ต่างๆ (situations) ซึ่งวิธีที่ใช้ในการแสดงออกของการสอนประกอบด้วย การบรรยาย การอภิปรายกลุ่มย่อยโดยเน้นทักษะการแสดงออกของการสอนประกอบด้วย การบรรยาย การอภิปรายกลุ่มย่อยโดยเน้นทักษะการทำงานเป็นทีม (collaborative skill) และการให้การแก้ปัญหาเป็นหลัก (Problem-based

Learning) ร่วมด้วย กรณีศึกษาสามารถทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และเกิดกระบวนการคิด การแก้ปัญหา การตัดสินใจได้ดี

Pratrick (1999) กล่าวว่า กรณีศึกษาเป็นการสอนที่สามารถทำให้นักเรียนเข้าใจแนวคิด หลักการ ทฤษฎีและรูปแบบทางจิตวิทยา โดยกรณีศึกษาสามารถนำเสนอประเด็นปัญหาและการประยุกต์ใช้ได้ดี

Jonassen (2002 อ้างถึงใน นิตยา โสริกุล, 2547) กล่าวว่า กรณีศึกษามีคุณลักษณะและแบบแผนที่สำคัญต่อการรวบรวมและอธิบายถึงประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความสำคัญในการแก้ปัญหา นักเรียนจะดึงความรู้จากประสบการณ์กรณีศึกษาในอดีตมาประยุกต์ใช้เพื่อการเรียนรู้ในการแก้ปัญหาใหม่ได้

สมพงษ์ จิตระดับ (2530) กล่าวว่า กรณีศึกษาคือสื่อการสอนที่สร้างขึ้นบนระบบปัญหา และการให้ข้อมูลที่น่าสนใจ เพื่อเสริมสร้างให้นักเรียนมีพัฒนาการและทักษะในเรื่องของการคิด วิเคราะห์ ตัดสินใจ การให้เหตุผลและมีแนวทางในการแก้ปัญหาได้

ประกอบ ศุปรัตน์ (2537) กล่าวว่า กรณีศึกษา หมายถึงการนำเสนอพฤติกรรมของมนุษย์ ที่ได้ประสบมา อาจจะเป็นในรูปแบบของแต่ละบุคคล กลุ่มคนหรือองค์กร เป็นการพรรณนา สถานการณ์จริงในสภาพแวดล้อมที่จำเป็นต้องมีการตัดสินใจอย่างรอบคอบ เป็นการกระตุ้นและเปิดโอกาสให้มีการมองในหลายแง่มุมและให้นักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม เป็นการสอนที่ต้องการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครูผู้สอนและระหว่างนักเรียนด้วยกันเอง นักเรียนจะมีบทบาทในการเข้าร่วมกิจกรรมมากกว่ารอฟังสิ่งที่ครูผู้สอนป้อนหรือเพียงรอจดจำหรือทำความเข้าใจ

วิฑูรย์ สิมะโชคดี (2542) กล่าวว่า กรณีศึกษาหมายถึงสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นหรือคำบรรยาย เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นแล้วเพื่อการศึกษาเรียนรู้ด้วยการออกแบบและเขียนเหตุการณ์ต่างๆ ขึ้นเพื่อใช้เป็นสื่อหรือเครื่องมือที่จะนำไปสู่การเรียนรู้ (learning vehicle) โดยมีวัตถุประสงค์ชัดเจน เพื่อการศึกษา (education objectives) กรณีศึกษามีได้หลายรูปแบบมีได้ทั้งเรื่อง (กรณี) ที่เขียนขึ้นอย่างสั้นๆ เพียง 2-3 บรรทัดหรือเพียง 1-2 หน้ากระดาษ หรือยาวเป็นหลายสิบหน้ากระดาษ หรือมีตาราง ตัวเลข หรือสถิติประกอบจำนวนมากหรือรวมทั้งที่มีสื่อที่เป็นภาพจากวีดิทัศน์ หรือฟิล์ม ก็ได้

ทิตินา แชมณี (2550) ให้ความหมายของกรณีศึกษาว่าเป็น กระบวนการที่ครูผู้สอนใช้ในการช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดโดยให้นักเรียนศึกษาเรื่องที่สมมติขึ้น จากความเป็นจริงและตอบประเด็นคำถามเกี่ยวกับเรื่องนั้น แล้วนำคำตอบและเหตุผลที่มาจาก

คำตอบนั้นมาใช้เป็นข้อมูลในการอภิปรายเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ นอกจากนี้กรณีศึกษาเป็นวิธีการที่ใช้กรณีหรือเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจริงๆ มาดัดแปลงและใช้เป็นตัวอย่างในการให้นักเรียนได้ศึกษา วิเคราะห์และอภิปรายกันเพื่อสร้างความเข้าใจและฝึกฝนหาทางแก้ไขปัญหานั้นๆ วิธีการนี้จะช่วยให้นักเรียนได้รู้จักคิดและพิจารณาข้อมูลที่ได้รับอย่างถี่ถ้วนและการอภิปรายจะช่วยให้นักเรียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน รวมทั้งการนำเอากรณีศึกษาต่างๆ ซึ่งคล้ายคลึงกับชีวิตจริงมาใช้จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้มีลักษณะใกล้เคียงกับความจริงซึ่งมีส่วนทำให้การเรียนรู้มีความหมายกับนักเรียนมากยิ่งขึ้น

นิตยา โสริกุล (2547) กล่าวว่า กรณีศึกษาหมายถึง เรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่สร้างขึ้นจากเรื่องจริงซึ่งมีประเด็นหรือปัญหาสำหรับนักเรียนได้เรียนรู้จากข้อมูลหรือปัญหาที่เกิดขึ้นและสามารถใช้เป็นข้อมูลหรือเรียนรู้เพื่อการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากกรณีศึกษาได้นั้น

จากความหมายของนักวิชาการหลายท่านที่ได้กล่าวถึงการเรียนด้วยกรณีศึกษา ทำให้สามารถสรุปได้ว่า การเรียนด้วยกรณีศึกษาหมายถึงการเรียนที่เสนอเรื่องราว สื่อ สถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นหรือสร้างขึ้นจากครูผู้สอนเพื่อประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ต่างๆ ทำให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้น เรียนรู้ได้เร็วขึ้น ดีขึ้น มีทักษะการคิดเพิ่มมากขึ้น สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ ความรู้เพื่อประยุกต์ใช้แก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งการเรียนเป็นไปในรูปแบบของการแสดงออกด้วยการบรรยายหรืออภิปรายกลุ่มย่อยๆ เน้นทักษะการทำงานเป็นทีม นอกจากนี้การเรียนด้วยกรณีศึกษาจะใช้ได้ดีกับเนื้อหาวิชาที่มีความเฉพาะเจาะจง หรือที่ต้องการสอนในเรื่องที่เฉพาะเจาะจง เช่น ด้านภาษา ด้านการเกษตร ด้านการแพทย์ เป็นต้น

คุณค่า ความสำคัญและประโยชน์ของกลวิธีการเรียนด้วยกรณีศึกษา

Cliff and Write (1999) กล่าวว่า การใช้กรณีศึกษาในการเรียนการสอนสามารถทำได้ เนื่องจากช่วยให้นักเรียนเกิดการระลึกได้ (recall) เกี่ยวกับความรู้ที่ได้เรียนมาจากห้องปฏิบัติการมาใช้อย่างมีเหตุผล โดยกรณีศึกษาช่วยให้นักเรียนเกิดการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เกิดทักษะการคิด การวินิจฉัยและทำให้เกิดความรับรู้ ความสำคัญของมนุษย์ให้เข้าใจการเรียนพยาธิ สรีรวิทยาได้ลึกซึ้ง รวมทั้งได้เรียนรู้ในเรื่องที่เป็นจริงและสภาพปัญหาที่จริงจากกรณีศึกษาในรายวิชา

Ward (1998 อ้างถึงใน นิตยา โสริกุล, 2547) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบกรณีศึกษาเป็นการจำลองสภาพที่เหมือนจริงหรือการนำเสนอปัญหาที่เป็นจริงเพื่อจัดหาสถานการณ์ให้กับนักเรียนตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการเรียนโดยให้นักเรียนได้เกิดการวิเคราะห์ สังเคราะห์

ประยุกต์แนวคิด ทฤษฎีในการวิเคราะห์และตัดสินใจโดยนำกรณีศึกษามาเป็นวิธีการเรียนผ่านเว็บ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Anderson and Christa (1999) กล่าวว่า กรณีศึกษาสามารถใช้กลยุทธ์ในการสอนแบบร่วมมือทำงานเป็นทีมเพื่อพัฒนาความเข้าใจในการเรียนของนักศึกษาทันตแพทย์โดยการนำเสนอกรณีศึกษาประมาณ 2-3 หน้า และคำถามปลายเปิดในกรณีศึกษาร่วมกับการให้ข้อมูล แผนผัง และแหล่งข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น

ทิตนา แชมณี (2537) เป็นวิธีการวิธีหนึ่งซึ่งใช้กรณีหรือเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจริงๆ มาดัดแปลงและใช้เป็นตัวอย่างในการให้นักเรียนได้ศึกษา วิเคราะห์และอภิปรายกันเพื่อสร้างความเข้าใจและฝึกฝนหาทางแก้ปัญหาต่างๆ วิธีการนี้จะช่วยให้นักเรียนได้รู้จักคิดและพิจารณาข้อมูลที่ตนได้รับอย่างถี่ถ้วน และการอภิปรายจะช่วยให้นักเรียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกันรวมทั้งการนำเอากรณีศึกษาต่างๆ ซึ่งคล้ายคลึงกับชีวิตจริงมาใช้จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้มีลักษณะใกล้เคียงกับความจริงซึ่งมีส่วนทำให้การเรียนรู้มีความหมายสำหรับนักเรียนมากยิ่งขึ้น และกรณีศึกษา คือการกำหนดสถานการณ์ขึ้นมาหรือโดยใช้วีดิโอเทป เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงหรือสร้างขึ้นให้เหมือนจริงก็ได้นักเรียนจะได้ศึกษาและอภิปรายในประเด็นต่างๆ ตามแนวที่วิทยากรกำหนดให้ อาจจะเป็นการตอบคำถามหรือให้ปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง การใช้กรณีศึกษานิยมใช้หลังจากการบรรยายแนวคิดทฤษฎีและหลักการเสร็จแล้ว เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้นำสิ่งที่ได้เรียนไปใช้ในการทำกรณีก่อนที่จะมีการอธิบายสรุปแนวคิด ทฤษฎีและหลักการเพื่อค้นหา คำตอบหรือแนวคิดที่เหมาะสม

วรนุช เนตรพิศาลวนิช (2544) กล่าวว่า ข้อดีของกรณีศึกษา คือ นักเรียนได้ฝึกใช้ความสามารถในการคิดตัดสินใจจากเรื่องที่เกิดขึ้นเหมือนจริงหรือใกล้เคียงกับความเป็นจริงสามารถนำไปใช้กับสถานการณ์จริงได้ในโอกาสต่อไปและยังเป็นการช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมได้รับความรู้เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีและหลักการ อีกทั้งเป็นการฝึกการยอมรับความคิดเห็นของกลุ่ม ซึ่งมีความจำเป็นมากในชีวิตจริง นอกจากนี้ยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความคุ้นเคยสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระได้เป็นอย่างดี ในขณะที่กรณีกศึกษามีข้อจำกัดอยู่บ้างคือสร้างเรื่องที่เหมือนจริงหรือใกล้เคียงกับสถานการณ์จริงอาจทำได้ยาก เสียเวลาเสียค่าใช้จ่ายมาก บางครั้งเรื่องที่สร้างอาจไม่ทันสมัยหรือไม่เหมาะสมกับเวลาก็ได้ นอกจากนี้สมาชิกบางคนอาจมีอิทธิพลในการครอบงำความคิดของผู้อื่นให้คล้ายตามได้ ทำให้สมาชิกบางคนไม่มีความคิดเห็นเป็นของตนเองและไม่กล้าแสดงความคิดเห็นที่ไม่ตรงกับผู้อื่น

Julian et al. (2000 อ้างถึงใน นิตยา โสริกุล, 2547) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยกรณีศึกษา เป็นวิธีการที่ให้ผลดีว่าการสอนปกติแบบบรรยาย เนื่องจาก

1. การนำเสนอปัญหาที่มีความซับซ้อนและกำกวมที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงมากกว่า
2. แสดงกรอบการทำงานของกระบวนการแก้ปัญหาที่ชัดเจนทั้งของผู้ที่ไม่เชี่ยวชาญในการแก้ปัญหาหรือนักเรียน และผู้เชี่ยวชาญในการแก้ปัญหาหรือครูผู้สอน
3. สนับสนุนให้นักเรียนพัฒนากลยุทธ์ในการแก้ปัญหาอย่างมีความหมายไปสู่มีอาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนการสอนด้วยกรณีศึกษาสามารถช่วยนักเรียนในการนำคุณลักษณะของผู้เชี่ยวชาญในการแก้ปัญหามาใช้ได้ ดังนี้

3.1 การมองภาพรวมของปัญหาภายใต้หลักการที่เหมาะสม (focus on the big picture) ผู้เชี่ยวชาญในการแก้ปัญหามองลึกถึงมโนทัศน์ของปัญหาภายใต้หลักการที่เหมาะสม ในขณะที่ผู้ไม่ชำนาญในการแก้ปัญหามองลึกถึงมโนทัศน์ของปัญหาภายใต้หลักการที่เหมาะสม ในขณะที่ผู้ไม่ชำนาญในการแก้ปัญหามองปัญหาแค่ลักษณะที่ผิวเผินในการเรียน การสอนแบบกรณีศึกษา ความรู้จะซ่อนเงื่อนภายในปัญหาที่ซับซ้อนและมีโครงสร้างที่ไม่ชัดเจน

3.2 ทำงานแก้ปัญหาจากสิ่งที่รู้แล้ว (work forward from what they know) ผู้เชี่ยวชาญ มักสร้างสิ่งต่างๆจากสิ่งที่รู้แล้ว สร้างสมมติฐานและมองหาสารสนเทศเพื่อทดสอบสมมติฐานเหล่านั้น (Johnson, 1998) ในทางตรงกันข้ามผู้ไม่ชำนาญจะพุ่งความสนใจไปยังสิ่งที่ยังไม่รู้ ค้นหาข้อมูลเพื่อมาเติมช่องว่างให้เต็ม กรณีศึกษาจำเป็นต้องนำเสนอภาพรวมในมุมมองของสถานการณ์ปัญหา นักเรียนต่อสู้เพื่อทำสิ่งที่ดีที่สุดที่สามารถทำได้ด้วยสารสนเทศที่เป็นทางเลือก พวกเขาเรียนเพื่อสร้างกรอบของปัญหาในทางที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหา

3.3 พิจารณาองค์ประกอบต่างๆ พร้อมๆ กันในทันที (simultaneously consider multiple factors) ผู้เชี่ยวชาญมักจะชอบพิจารณาองค์ประกอบต่างๆที่สัมพันธ์ในเชิงโครงสร้างเครือข่ายของความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ที่อยู่ในสถานการณ์ปัญหา ส่วนผู้ไม่ชำนาญโดยทั่วไปจะพิจารณาเพียงหนึ่งองค์ประกอบในหนึ่งเวลา

3.4 สร้างการแก้ปัญหาที่เป็นต้นแบบ (generate tentative solutions) ทั้งผู้ชำนาญและไม่ชำนาญสร้างความคิดเบื้องต้นในการแก้ไขปัญหามองกระบวนการแก้ปัญหา การแก้ปัญหาต้องรู้ว่าแก้อย่างไร อยากรู้ก็ตามผู้ชำนาญชอบที่จะตัดแปลงหรือลดทอนแก้ปัญหาที่ไม่เกี่ยวข้องออกไป

3.5 พิจารณาถึงศักยภาพและการนำไปใช้ (consider potential consequences and implications) ผู้เชี่ยวชาญคิดผ่านข้อเสนอแนะอย่างทะลุปรุโปร่งมากกว่าผู้ไม่ชำนาญและพิจารณาว่าจะใช้ข้อเสนอแนะนั้นอย่างไรและอะไรที่นำมาใช้ได้

จากคุณค่าของกรณีศึกษาดังกล่าว มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการนำกรณีศึกษามาใช้ในการเรียนการสอนมากมาย เช่น Ward (1998) ได้ศึกษาความกระตือรือร้น ความร่วมมือ และการเรียนโดยใช้กรณีศึกษาบนเว็บที่มีประเด็นกรณีศึกษาเป็นตัวอักษรและแบบกราฟิก โดยเนื้อหาเป็นเรื่องทางธุรกิจ วัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาทักษะของนักเรียนโดยใช้สถานการณ์ในกรณีศึกษาสร้างประเด็นจะทำให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียน ในขณะที่เดียวกันทำให้นักเรียนมีการเรียนแบบร่วมมือ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือนักศึกษาจำนวน 40 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีแบบการเรียนรู้ลึก (deeper processing) จำนวน 17 คน และเป็นกลุ่มนักเรียนที่มีแบบการเรียนรู้ตื้น (shallow processing) จำนวน 23 คน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่มีการเรียนรู้แบบรู้ลึก มีความสามารถกว่านักเรียนที่มีแบบการเรียนรู้ตื้นในทุกรายวิชา

Sai et al. (1999) ได้นำกรณีศึกษามาใช้ในการเรียนการสอนทางพยาธิวิทยาและสรีระวิทยาให้กับนักศึกษาระดับปริญญาตรี พบว่า กรณีศึกษาสามารถนำมาสอนและสัมมนาในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับวิชาที่สอนได้เป็นอย่างดี โดยกรณีศึกษาเป็นเนื้อหาเฉพาะ เป็นการเรียนที่นักเรียนเรียนแบบกระตือรือร้นมากกว่าการเรียนแบบบรรยาย ซึ่งเป็นการเรียนที่ต้องพึ่งพาครูผู้สอน รวมทั้งการเรียนด้วยกรณีศึกษาเป็นการเรียนที่นักเรียนเรียนเป็นกลุ่ม ประชุมเป็นกลุ่มและมีการศึกษาและแก้ปัญหาในกรณีศึกษาโดยกลุ่มในหัวข้อที่ครูผู้สอนได้มีการบรรยายมาแล้วทำให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้และแก้ปัญหาได้ดีขึ้น

Anderson and Christa (1999 อ้างถึงใน นิตยา โสริกุล, 2547) ได้นำกรณีศึกษามาใช้ในการเรียนของนักเรียนที่ต้องเรียนแบบต่อเนื่องโดยนักเรียนในกลุ่มนี้จะเป็นผู้มีประสบการณ์เป้าหมาย ทักษะในการเรียนรู้และความต้องการในการเรียนรู้ที่แตกต่างกันมาก เมื่อนำกรณีศึกษามาเป็นเครื่องมือในการสอนแล้วทำให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้ที่ดีในทุกกลุ่ม และกรณีศึกษา ยังเป็นการเรียนที่เป็นแนววิทยาศาสตร์ สามารถจูงใจนักเรียน ทำทนายให้นักเรียนด้วยปัญหาและการตอบปัญหาจากกรณีศึกษา

สรวงสุตา ปานสกุล (2545) กล่าวถึงข้อดีและข้อจำกัดของกรณีศึกษา โดยนำข้อมูลมาจากหนังสือ The Management Development Casebook ที่จัดทำโดย The Veterans Administration กล่าวว่าวิธีการนี้มีข้อดีและข้อจำกัดดังนี้

ข้อดีของกรณีศึกษา

1. ถึงตัว ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้คิด กระตุ้นให้มีส่วนร่วมอยู่เสมอ
2. มีความเป็นจริง ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้วิเคราะห์สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง
3. มีความเฉพาะเจาะจง ให้ได้ศึกษาข้อมูลหรือเหตุการณ์เฉพาะมากกว่าข้อมูลทั่วไป ซึ่งทำให้นักเรียนรู้ว่า ในแต่ละสถานการณ์ต้องอาศัยความเข้าใจและการตอบสนองเฉพาะเหตุการณ์นั้นๆ หลักการใดๆ ที่วางไว้ ไม่อาจนำมาใช้กับสถานการณ์เฉพาะที่เกิดขึ้นใหม่ได้ทั้งหมด
4. ทำให้สมาชิกมีส่วนร่วมในกลุ่ม มีโอกาสทำงานร่วมกัน รู้คุณค่าหรือความสำคัญของกลุ่ม
5. สอนให้รู้จักให้และรับอย่างจริงจัง โดยสมาชิกได้เรียนรู้การตัดสินใจ ปกป้องความคิดเห็นของตนเอง ขณะเดียวกันก็ต้องพยายามเข้าใจและใช้ประโยชน์จากความคิดที่ผู้อื่นเสนอ
6. กระตุ้นให้สมาชิกตระหนักว่า แต่ละคนมองสภาพการณ์จากมุมมองที่ต่างกันทุกคนต่างก็มีปัญหาและก็มีควมลำบากในการแก้ปัญหาเช่นกัน
7. ทำให้สมาชิกตระหนักว่าปัญหาที่นำมาอภิปรายไม่ได้มีประเด็นเดียวหรือคำตอบเดียว
8. พัฒนาการตัดสินใจและความสามารถคิดอย่างมีอิสระและแบบเป็นผู้ใหญ่
9. ให้บทบาทสำคัญด้านการบริหารแก่สมาชิกในกลุ่ม สมาชิกจะได้พัฒนาการวิเคราะห์สถานการณ์โดยใช้ความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริงประกอบ รู้จักวางแผนปฏิบัติการและรู้จักตัดสินใจ ประสบการณ์ที่ได้ไม่เป็นการเสี่ยงต่อตัวสมาชิกหรือองค์กรของสมาชิกแต่อย่างใด
10. ทำให้สมาชิกเข้าใจถึงพฤติกรรมของมนุษย์ ตระหนักถึงสาเหตุของอุปนิสัยนั้นๆ และเห็นความจำเป็นที่จะต้องค้นหาสาเหตุเหล่านั้น ได้เรียนรู้ว่า คนมีความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อไม่สาเหตุสมผลแต่ก็มีความสำคัญและต้องได้รับการไตร่ตรองจากตัวเขา และจะเห็นชัดว่าการกระทำของพวกเขามีผลกระทบต่อผู้อื่น
11. เพิ่มทักษะการสื่อสาร สมาชิกจะรู้จักรับฟังมากขึ้น และถ่ายทอดความคิดได้ดีขึ้น
12. รู้จักปรับลด ทักษะคดี (case method) จะทำให้สมาชิกเปลี่ยนทัศนคติและพัฒนาการมองและเกิดความเต็มใจที่จะพิจารณาปัญหาอย่างรอบด้าน
13. ทำให้นักเรียนได้มีการคิดวิเคราะห์และมีการเตรียมตัวในการเรียนวิชานั้นๆ มากขึ้น เป็นการเรียนแบบกระตือรือร้น
14. นักเรียนมีการช่วยกันคิดช่วยกันทำเป็นการทำงานเป็นกลุ่ม นำมาใช้ได้ดีในการเรียนเพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติงานในคลินิก
15. ใช้เวลาประมาณ 50 นาที ในการอภิปรายร่วมกันในการค้นหาคำตอบ เกิดความชัดเจนในประเด็นคำถามและคำตอบ ทบทวนให้นักเรียนเกิดแนวคิด หลักการ ของการเรียนรู้

สรุปจากที่นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวมานั้น คุณค่า ความสำคัญและประโยชน์ของ
กรณีศึกษาประกอบไปด้วย

1. กรณีศึกษาทำให้นักเรียนเกิดการระลึกได้
2. กรณีศึกษาทำให้นักเรียนใช้ประสบการณ์จากการเรียนในการแก้ไขปัญหา
3. นักเรียนเกิดการวิเคราะห์ สังเคราะห์ วินิจฉัยประเด็นต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาได้อย่าง
ชัดเจน
4. นักเรียนได้เรียนรู้ในเรื่องที่เป็นจริงและกระตุ้นให้ได้คิดอยู่เสมอ
5. เป็นการจำลองสภาพ ปัญหา เหตุการณ์เฉพาะที่อาจจะหรือเกิดขึ้นจริงโดยมอง
ภาพรวมของปัญหา
6. นักเรียนเกิดการทำงานเป็นทีม
7. นักเรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันได้อย่างเป็นอิสระและมองปัญหาได้อย่าง
หลากหลาย
8. ครูผู้สอนจะอธิบายเรื่องที่จะเป็นวัตถุประสงค์ หลักการและทฤษฎี
9. เสนอปัญหาที่ยากต่อการอธิบายได้มากกว่าวิธีปกติ
10. นักเรียนเรียนได้เร็วขึ้นและมากกว่าวิธีการเรียนแบบบรรยาย

ข้อจำกัดของกรณีศึกษา

สรวงสุตา ปานสกุล (2545) ได้กล่าวถึงข้อจำกัดของการศึกษาด้วยกรณีศึกษาไว้ดังนี้

1. ไม่ให้ประสบการณ์ที่แท้จริงแม้จะใช้สถานการณ์จริงแต่บางครั้งก็ขาดความเหมือนจริง
เพราะผู้เข้ารับการฝึกอบรมไม่ต้องรับผิดชอบอย่างแท้จริงต่อการตัดสินใจของพวกเขา แม้จะมีการ
เสนอข้อเท็จจริงจากเรื่องจริง สมาชิกได้ลองฝึกเล็กน้อยในการหาความสัมพันธ์ของข้อมูลเหล่านั้น แต่
ก็ยากที่จะเสนอข้อเท็จจริงรายละเอียดได้ทั้งหมด สถานการณ์ที่เสนอก็ง่ายกว่า กรณีตัวอย่าง
เสนอความสลับซับซ้อนของอุปนิสัยมนุษย์ได้ไม่มากนัก สมาชิกไม่ได้ประสบการณ์มีปฏิสัมพันธ์
ต่อเรื่องที่แท้จริง
2. ไม่สมบูรณ์แบบ วิธีนี้ไม่ได้ดำเนินไปจนถึงขั้นตัดสินใจและตรวจสอบผลลัพธ์
3. บางครั้งก็เน้นการตัดสินใจมากเกินไป ในชีวิตจริงการกระทำบางอย่างก็อาจหาเหตุผล
ไม่ได้หรือบางครั้งก็ไม่มีทางออก
4. ผู้มีส่วนร่วมในทัศนคติอาจคุ้นเคียงในระยะแรกที่พบว่าหาข้อสรุปหรือหาคำตอบที่
ชัดเจนไม่ได้ บางคนอาจเห็นว่า การคิดเพื่อตัวเองเป็นเรื่องใหม่และน่ากลัว

5. กระบวนการอภิปรายและตัดสินใจตามวิธีการนี้ต้องใช้เวลามากกว่าวิธีอื่นๆ ที่ให้ข้อสรุปมาเลยโดยเฉพาะจากข้อ 4 ต้องใช้เวลาพอสมควรที่จะผ่านระยะขุนเคืองใจดังที่กล่าวไว้
6. นำไปใช้กับทุกคนไม่ได้
7. เปิดโอกาสให้คนขยันพูด ได้ผูกขาดการอภิปรายมากขึ้น
8. ยากต่อการนำเอาเหตุผลของวิธีการนี้ไปผสมผสานใช้กับการปฏิบัติเฉพาะกรณี
9. อาจทำให้เสียเวลาเปล่า หากไม่ได้ถูกนำไปใช้อย่างถูกต้อง

สรุปกรณีศึกษามีทั้งข้อดีและข้อจำกัด คือ นักเรียนได้ฝึกใช้ความสามารถในการคิดตัดสินใจจากเรื่องที่สร้างขึ้นเหมือนจริงหรือใกล้เคียงกับความจริง สามารถนำไปใช้ในสถานการณ์จริงได้ในโอกาสต่างๆ ต่อไป และยังเป็น การช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมได้รับความรู้เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีและหลักการ อีกทั้งเป็นการฝึกอบรมยอมรับความคิดเห็นของกลุ่มซึ่งจำเป็นมากในชีวิตจริง นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้นักเรียนมีความคุ้นเคยสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระได้เป็นอย่างดี สำหรับข้อจำกัดนั้นคือสร้างเรื่องที่เหมือนจริงหรือใกล้เคียงกับสถานการณ์จริงอาจทำได้ยาก เสียเวลาเสียค่าใช้จ่ายมาก บางครั้งเรื่องที่สร้างอาจไม่ทันสมัยหรือไม่เหมาะสมกับเวลา ก็ได้ นอกจากนี้สมาชิกบางคนอาจมีอิทธิพลบนการครอบงำความคิดของผู้อื่นให้คล้อยตามได้ ทำให้สมาชิกบางคนไม่มีความคิดเห็นเป็นของตนเองและไม่กล้าแสดงความคิดเห็นที่ไม่ตรงกับผู้อื่น

คุณลักษณะและประเภทของกรณีศึกษา

Mason, Mayer and Ezell (1982 อ้างถึงใน นิตยา ไสริกุล, 2547) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมาย และลักษณะการใช้กรณีศึกษาไว้ดังนี้

1. จุดเน้นของการใช้กรณีศึกษาไม่ใช่ทฤษฎีหรือหลักการที่เป็นนามธรรมแต่เป็นการประยุกต์ใช้ทฤษฎีและหลักการต่างๆ กับปัญหาทั้งหลายที่มีอยู่ในสถานการณ์นั้น
2. เป็นการวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อหาข้อตกลงใจว่า อะไรและสิ่งใดสามารถปฏิบัติ การได้

ภารกิจที่สำคัญของการใช้กรณีศึกษาต่างๆ อาจกล่าวได้ว่า คือ การสอนให้นักเรียนหรือผู้ศึกษาสามารถแก้ปัญหาที่ยุ่ยากซับซ้อน หรือปัญหาที่ไม่มีรูปแบบตายตัวได้ โดยวิธีการแก้ปัญหาที่นักเรียนหรือผู้ศึกษาคิดขึ้นมา อาจจะไม่ได้กระหนาบปัญหา นั้นเลย

Reynolds (1980 อ้างถึงใน นิตยา ไสริกุล, 2547) ได้แบ่งประเภทของกรณีศึกษาไว้ 9 ประการ ดังนี้

1. The background case เป็นกรณีศึกษาที่เขียนขึ้นเพื่อเป็นการให้ข่าวสารข้อมูล ความจริงแก่นักเรียนในสถานการณ์เฉพาะที่ผู้เขียนต้องการซึ่งนักเรียนจะสามารถรับทราบข้อมูล ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์จริงๆ ได้โดยง่าย การใช้ background case นี้เหมาะกับนักเรียนที่มีประสบการณ์ในการทำงานมาแล้ว (senior learner) มากกว่า

2. The exercise case เป็นกรณีศึกษาที่คล้ายคลึงกับกรณีแรกแต่เน้นให้นักเรียนได้ฝึก ปฏิบัติเทคนิคต่างๆจากกรณีตัวอย่างที่เขียนขึ้นจากสถานการณ์ที่เป็นจริงมากกว่าการเป็น แบบฝึกหัดทางวิชาการ

3. The situation case เป็นกรณีศึกษาที่เขียนขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้เผชิญกับสถานการณ์ หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามที่นักเรียนต้องการไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ของความล้มเหลวหรือความ ล้มเหลว

4. The complex case เป็นประเภทหนึ่งของ situation case แต่เหตุการณ์และข้อมูลที่ เขียนในกรณีตัวอย่างแบบนี้มีความยุ่งยากและซับซ้อนมากกว่า ข้อมูลที่ให้จะเป็นเพียงผิวเผินซึ่งดู เหมือนไม่มีความสัมพันธ์กันและอาจทำให้นักเรียนเกิดความไขว้เขวได้ ถึงแม้ในความเป็นจริงแล้ว ข้อมูลจะมีความสัมพันธ์กันก็ตาม

5. The decision case กรณีศึกษาแบบนี้มีความแตกต่างจากกรณีศึกษาที่กล่าวมาแล้ว ข้างต้นทั้งหมดเพราะกรณีศึกษานี้ นักเรียนจะต้องฝึกการวิเคราะห์เหตุการณ์หรือสถานการณ์ต่างๆ จากข้อมูลที่กำหนดให้ในกรณีตัวอย่างและฝึกการตัดสินใจว่าจะทำอะไรในเหตุการณ์นั้นๆ แล้ว เขียนเป็นแผนปฏิบัติการ (action plan) ขึ้น

6. The in-tray case เป็นกรณีศึกษาที่เขียนขึ้นโดยมีพื้นฐานมาจากเอกสารต่างๆ ที่เข้ามาสู่โต๊ะกร้าหรือตะแกรงของผู้เขียนกรณีศึกษา กรณีศึกษานี้จะให้ข้อมูลแก่นักเรียนและนักเรียนจะถูก จำกัดเวลาในการศึกษาเพื่อตัดสินใจดำเนินการในแต่ละเรื่องที่กำหนดให้

7. The critical incident case กรณีศึกษาแบบนี้นักเรียนจะได้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ ที่เกิดขึ้นเป็นข้อๆ ซึ่งไม่ครบสมบูรณ์ ข้อมูลอื่นๆ จะให้ได้ต่อเมื่อนักเรียนได้มีการถามเพิ่มเติม จนกว่าข้อมูลที่เพิ่มให้จะเพียงพอแก่การเข้าใจของนักเรียนในการแก้ปัญหากรณีตัวอย่างนั้น critical incident case นี้เหมาะสำหรับการฝึกให้นักเรียนเกิดทักษะในการถามคำถามที่ถูกต้อง

8. The sequential case เทคนิคของการใช้กรณีศึกษาแบบนี้ คือ การหยุดเรื่องหรือ สถานการณ์ที่จุดวิกฤต (critical point) ของกรณีศึกษา แล้วให้นักเรียนทำนายผลของเหตุการณ์ นั้นๆในขณะที่หยุดเรื่องนั้นไว้ ต่อจากนั้นจึงให้นักเรียนทราบเรื่องราวต่อไป แล้ววิเคราะห์

เปรียบเทียบระหว่างผลของการคาดการณ์หรือทำนายไว้ล่วงหน้ากับการปฏิบัติที่เกิดขึ้นจริงของกรณีศึกษานั้น

9. The role play case เป็นการศึกษากกรณีศึกษาโดยการให้นักเรียนเป็นผู้แสดงบทบาทสมมติตามสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในกรณีตัวอย่าง จะทำให้นักเรียนได้รับประสบการณ์และความรู้สึกโดยตรงจากเหตุการณ์นั้นในกรณีศึกษา

จากทั้ง 9 ข้อ จะสังเกตได้ว่าคุณลักษณะของการเรียนรู้แบบกรณีศึกษานั้นคือการสร้างเหตุการณ์หรือสถานการณ์เพื่อให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้โดยกระบวนการเผชิญปัญหาต่างๆที่อาจประกอบไปด้วยความยุ่งยากและ หรือซับซ้อน ในการแก้ปัญหาที่ไม่มีรูปแบบตายตัว ทำให้นักเรียนได้วิธีการหรือได้เกิดการนำทฤษฎีหรือหลักการต่างๆ มาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขสถานการณ์นั้นๆ นอกจากนี้จะเห็นว่าการเรียนรู้แบบกรณีศึกษามีหลายประเภทแต่การนำกรณีศึกษาแบบใดมาใช้ นั้นครูผู้สอนต้องพิจารณาถึงวัตถุประสงค์และความเหมาะสมในคุณลักษณะแต่ละแบบในการนำกรณีศึกษามาใช้

สรุปแล้วคุณลักษณะและประเภทของกรณีศึกษาประกอบไปด้วย 3 คุณลักษณะคือ

1. มีการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีกับปัญหาทั้งหลายที่มีอยู่ในสถานการณ์ขณะนั้นๆ โดยนักเรียนจะต้องฝึกการวิเคราะห์เหตุการณ์หรือสถานการณ์ต่างๆ จากข้อมูลที่กำหนดให้ในกรณีตัวอย่างและฝึกการตัดสินใจว่าจะทำอะไรในเหตุการณ์นั้นๆ
2. กรณีศึกษาที่จำกัดเวลาในการคิดวิเคราะห์หาคำตอบของปัญหา
3. กรณีศึกษาหยุดเรื่องหรือสถานการณ์ไว้ ณ จุดวิกฤตให้ได้วิเคราะห์ทำนายผลจากนั้นจึงเฉลยสถานการณ์และให้นักเรียนคิดวิเคราะห์เปรียบเทียบ

ขั้นตอนการเรียนด้วยกรณีศึกษา

LAU Woon Ming Leo (2550) ได้แบ่งลำดับขั้นตอนการเรียนรู้ด้วยกรณีศึกษา ทั้งหมด 5 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขั้นแนะนำกรณีศึกษา (Introduce the case) เป็นการนำเสนอปัญหากับนักเรียน แนะนำถึงปัจจัยหรือส่วนประกอบต่างๆ ของเรื่องโดยสามารถเลือกปัญหาได้จากที่ต่างๆ
2. ขั้นการจัดกลุ่มและวินิจฉัยปัญหา (Form groups and initiate discussions) เป็นการจัดกลุ่มนักเรียนเป็นกลุ่มย่อยๆ (4-6 คน) สมาชิกในกลุ่มต้องทำงานร่วมกันโดยการโต้แย้งหรือ

ระบุปัจจัยต่างๆ หรือปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ตัวครูผู้สอนจะต้องทราบหรือมีความรู้ในประเด็น คำถามหรือปัญหาเพื่อชี้แนวทางให้กับนักเรียน

3. ขั้นระบุความเป็นไปได้ (Identify the way forward) โดยให้ข้อจำกัดด้านเวลาและแหล่ง ค้นคว้าข้อมูลแก่นักเรียน นักเรียนต้องระบุปัจจัยความเป็นไปได้ของเหตุการณ์ก่อน วิเคราะห์และ ระบุในสิ่งที่สำคัญในประเด็นปัญหานั้นๆ ร่วมกัน

4. ขั้นแนะนำกิจกรรมการเรียนรู้ (Guide the learning activities) โดยนักเรียนอาจมี การปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ กันเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ในเรื่องนั้นๆ เช่น นักเรียนบางคนอ่านงานวิจัย ในขณะที่อีกคนหนึ่งศึกษาข้อมูลจากสื่ออื่น สุดท้ายครูผู้สอนต้องเตรียมการให้ผลป้อนกลับใน คำตอบของนักเรียนแต่ละคน ก่อนการจัดการเรียนการสอนต้องมีการเตรียมความพร้อมด้วยการ เรียนด้วยกรณีศึกษา

5. ขั้นการนำเสนออภิปรายร่วมกันและให้ผลป้อนกลับ (Organize presentation, mobilize discussion and provide timely feedback) เป็นขั้นที่จัดการนำเสนอสิ่งที่กลุ่มได้ค้นพบ และมีการถามคำถามจากเพื่อนร่วมชั้นเรียนและครูผู้สอนเพื่อเป็นผลป้อนกลับ

นคร พันธุ์รงค์ (2549) กล่าวถึงวิธีการเรียนรู้แบบกรณีศึกษามีขั้นตอนและองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

1. ขั้นการเลือกเรื่องที่จะศึกษาเป็นขั้นที่ครูผู้สอนอาจจัดกิจกรรมหรือสร้างสถานการณ์ให้ นักเรียนเกิดความสนใจในสภาพปัญหาหรือสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ตัว เพื่อกำหนดเรื่องที่จะศึกษา ซึ่งจะต้องเป็นเรื่องที่จะนำไปสู่การพัฒนาความรู้ความสนใจ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกทักษะเกิด ความก้าวหน้าหรือเปลี่ยนแปลงขึ้นในตัวนักเรียน

2. ขั้นการสร้างประสบการณ์เดิม เป็นขั้นการเชื่อมโยงความรู้หรือประสบการณ์เดิมของ นักเรียนเข้ากับกรณีศึกษา ซึ่งอาจใช้วิธีการสนทนาตอบคำถาม เล่าเรื่องเกี่ยวกับปัญหาหรือสาเหตุ ของกรณีศึกษานั้น

3. ขั้นการแสวงหาความรู้ใหม่ เป็นขั้นการนำความรู้เดิมที่เกี่ยวกับกรณีศึกษามาวิเคราะห์ ตั้งประเด็นคำถาม เพื่อค้นหาความรู้หรือแนวทางใหม่ๆ ในการแก้ปัญหา

4. ขั้นการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นขั้นการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การสำรวจ ฯลฯ เพื่อให้ได้คำตอบของประเด็นปัญหา หรือแนวทาง การปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง

5. ขั้นการวิเคราะห์สรุปและรายงานผล เป็นขั้นการนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ อภิปราย ซึ่ง จะนำไปสู่การสร้างความรู้ใหม่ที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตของนักเรียน

6. ขั้นการนำไปใช้ เป็นขั้นการนำผลที่ได้จากการศึกษามาสร้างเป็นความรู้ใหม่หรือข้อกำหนดการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันของนักเรียน

ขั้นตอนในการเรียนรู้ด้วยกรณีศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดทักษะ 9 ประการ อันได้แก่ทักษะด้านความรู้ ทักษะด้านการวิเคราะห์ ทักษะด้านการนำไปประยุกต์ใช้ ทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ ทักษะด้านการตัดสินใจ ทักษะด้านการติดต่อสื่อสาร ทักษะด้านสังคม ทักษะด้านการวิเคราะห์ตนเองและทักษะด้านทัศนคติ (วิฑูรย์ สิมะโชคดี, 2542)

1. ทำความเข้าใจในเนื้อหาของกรณีศึกษา (Understanding the case situation)

1.1 อ่านแล้วทำความเข้าใจกับเนื้อหาในกรณีศึกษา

1.2 เก็บสาระสำคัญหรือจับประเด็นหลักๆ ให้ได้

1.3 เขียนความสัมพันธ์หรือแบบจำลองแสดงความสัมพันธ์ของประเด็นต่างๆ ในเชิงบรรยายสั้นๆ

1.4 ประเมินความสัมพันธ์และประเด็นต่างๆ

1.5 ข้อมูล สถิติหรือสารสนเทศใน “กรณีศึกษา” ไม่จำเป็นต้องครบถ้วนถูกต้องหรือตรงประเด็นก็ได้จึงต้องคาดเดาอย่างมีเหตุผลหรือสร้างขึ้นเองจากข้อมูลที่มีในกรณีศึกษา

2. การวินิจฉัยปัญหา (Diagnosing problems)

2.1 ปัญหา คือ “ความแตกต่าง” ระหว่างสิ่งที่เป็นอยู่กับสิ่งที่คิดว่าควรจะเป็นหรือต้องการให้เป็น

2.2 ระบุปัญหาต่างๆ ให้ได้ (จากกรณีศึกษา)

2.3 ระบุข้อผิดพลาดต่างๆ ที่เกิดขึ้น

2.4 พิจารณาดูความสัมพันธ์ของปัญหาต่างๆ

2.5 จัดลำดับความสำคัญของปัญหาต่างๆ

3. การสร้างทางเลือกหรือวิธีแก้ปัญห (Generating alternative solutions)

3.1 เรียนรู้ถึงวิธีการแก้ปัญหหลายๆ วิธีล่วงหน้า

3.2 สร้างหลายๆ ทางเลือกหรือหลายๆ วิธีการสำหรับการแก้ปัญห

3.3 จัดลำดับความสำคัญของวิธีการแก้ปัญหต่างๆ ที่สร้างขึ้น

3.4 พิจารณาถึงทางเลือกที่เป็นกลยุทธ์หลักๆ ก่อน

3.5 พิจารณาทางเลือกที่เป็นเชิงปฏิบัติการสำหรับทางเลือกที่เป็นกลยุทธ์

3.6 พิจารณาทบทวนอย่างรอบคอบโดยอาศัยขั้นตอนต่อไปนี่ (ขั้นตอนที่ 4 5 และ 6)

4. การพยากรณ์ผลลัพธ์ (Predicting outcomes)

4.1 พิจารณาแต่ละทางเลือก (วิธีการแก้ปัญหา) โดยพิจารณาถึงผลลัพธ์ต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นสำหรับแต่ละทางเลือกเมื่อนำไปสู่การปฏิบัติ

4.2 ต้องพยายามพยากรณ์ถึงผลลัพธ์สำคัญๆ ของแต่ละทางเลือกให้ได้มากที่สุด

4.3 ต้องระวังว่าทางเลือกที่จะใช้แก้ปัญหาจะไม่สร้างปัญหาลูกโซ่ต่อไป

4.4 ต้องคำนึงถึงความเสี่ยงและความไม่แน่นอนต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นด้วย

5. การประเมินทางเลือกต่างๆ (Evaluating alternatives)

5.1 พิจารณาถึงผลดีผลเสียของทางเลือกต่างๆ

5.2 เปรียบเทียบทางเลือกต่างๆ ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

5.3 ประเมินและตัดสินใจเลือกทางเลือกหรือวิธีการแก้ปัญหาที่พิจารณาแล้วเห็นว่าเหมาะสมที่สุด

6. การสรุปผลการวิเคราะห์ (Rounding out the analysis)

6.1 สรุปผลการวิเคราะห์เชื่อมโยงเข้ากับปัญหาของกรณีศึกษาโดยพิจารณาบททวนขั้นตอนที่ 4 5 และ 6 อย่างรอบคอบ

6.2 เพิ่มเติมหรือตัดทอนผลสรุปได้ตามความเหมาะสมกับสถานการณ์

7. การสื่อสารและการรายงานผล (Communicating the results) เตรียมตัวเพื่อรายงานผลการวิเคราะห์และการสื่อสารทำความเข้าใจแก่ผู้ฟังอาจารย์ผู้กำกับการใช้กรณีเพื่อการศึกษา นั้นๆ อย่างมีประสิทธิภาพทั้งรูปแบบรายงานหน้าชั้นเรียนและพิมพ์เป็นเล่ม

ทิสนา แชมมณี (2550) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการจัดการเรียนการสอนแบบกรณีตัวอย่างหรือกรณีศึกษาไว้ว่าประกอบไปด้วย 6 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ครูผู้สอน นักเรียน เสนอกรณีตัวอย่าง

2. นักเรียนศึกษากรณีตัวอย่าง

3. นักเรียนอภิปรายประเด็นคำถามเพื่อหาคำตอบ

4. ครูผู้สอนและนักเรียนอภิปรายคำตอบ

5. ครูผู้สอนและนักเรียนอภิปรายเกี่ยวกับปัญหาและวิธีแก้ปัญหาของนักเรียน และสรุปการเรียนรู้ที่ได้รับ

6. ครูผู้สอนประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน

จึงกล่าวได้ว่า ขั้นตอนการเรียนรู้ด้วยกรณีศึกษาจะช่วยให้ครูผู้สอนและนักเรียนมีแนวทางในการเรียนการสอนเพื่อให้การเรียนรู้ด้วยกรณีศึกษาเกิดประโยชน์สูงสุด โดยขั้นตอนจะประกอบไปด้วย

1. ทำความเข้าใจในเนื้อหากรณีศึกษา
2. วินิจฉัยปัญหาจากประสบการณ์ที่มี
3. สร้างทางเลือก วิธีการแก้ปัญหา และระบุความเป็นไปได้
4. พยากรณ์ผลลัพธ์ที่คาดไว้
5. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล
6. สื่อสารและรายงานผล

การเขียนกรณีศึกษา

Herreid (1999) กล่าวว่า การนำกรณีศึกษาไปใช้ในการเรียนการสอน ขึ้นอยู่กับผู้สร้างกรณีศึกษา โดยได้ให้ข้อเสนอแนะในการจัดทำกรณีศึกษาว่ามีหลากหลายรูปแบบที่ง่าย ๆ เช่น บทความในหนังสือพิมพ์ การเปรียบเทียบโครงการวิจัย ในทางการแพทย์จะใช้ประวัติและรายละเอียดต่างๆ ของผู้ป่วยและสถานการณ์ต่างๆ ติดตามด้วยการถามคำถามร่วมกับสื่ออื่นๆ เช่น กรณีศึกษาในห้องปฏิบัติการ รูปภาพทางคลินิก ภาพเคลื่อนไหวอื่นๆ เป็นต้น รวมทั้งมีข้อสรุปและเป้าหมายการรายงาน มีสมมติฐานวิธีการให้ข้อมูลและข้อสรุป

การสร้างกรณีศึกษาที่ดีควรประกอบด้วย

1. การเล่าเรื่องราวในกรณีศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับเรื่องที่นักเรียนเรียนตั้งแต่ต้นจนจบ
2. มีจุดเน้นและประเด็นในเรื่องที่น่าสนใจ มีความสำคัญ มีปัญหาและมีแนวคิด
3. มีความน่าสนใจและประเด็นที่ทันสมัย
4. ตัวละครหรือตัวเนื้อเรื่องในกรณีศึกษาสามารถกระตุ้นให้นักเรียนมีความรู้สึกเกี่ยวข้องที่จะต้องร่วมในการแก้ปัญหาหรือตอบประเด็นปัญหาในกรณีศึกษา
5. ในกรณีศึกษามีการเรียงลำดับ มีเป้าหมายให้นักเรียนได้คิดและรู้สึกอะไร กรณีศึกษาที่สามารถนำไปสู่เป้าหมายนั้นได้
6. เนื้อเรื่องต้องมีความเชื่อมโยงให้นักเรียนสามารถคิดและแก้ปัญหาในกรณีศึกษาได้
7. กรณีศึกษามีจุดเด่นในการนำมาเป็นบทบาทให้นักเรียนได้นำมาใช้ในการประยุกต์การเรียนรู้เนื้อหาหัวข้อนั้นๆ เพื่อเอื้ออำนวยประโยชน์ในการเรียนได้ง่ายขึ้น
8. ในกรณีศึกษา มีประเด็นอภิปรายและเกิดการกระตุ้นให้นักเรียนมีการอภิปราย
9. มีการผลักดันให้เกิดการตัดสินใจ
10. ในกรณีศึกษามีการแสดงออกถึงหลักการที่อยู่บนความเป็นจริง

11. ต้องถูกจัดการภายใต้ในช่วงเวลาที่มีเหตุผล กรณีศึกษาที่ดีจะมีการสรุปและจับประเด็น มีความยาวของกรณีศึกษาที่มีความยาวพอเพียง สรุปย่อส่วนสำคัญให้นักเรียนมีการกระตุ้นความสนใจและใช้กรณีศึกษาที่ซับซ้อนในนักเรียนที่มีความพร้อม

นิตยา ไสริกุล (2547) กล่าวว่า กรณีศึกษามีพื้นฐานมาจากสถานการณ์จริง (real situation) ดังนั้นการเขียนกรณีศึกษาจึงจำเป็นที่ผู้เขียนจะต้องมีประสบการณ์ตรงในเรื่องนั้นๆ ด้วย ซึ่งในการเขียนกรณีศึกษามีขั้นตอนดำเนินงาน ดังนี้

1. การวางแผน ผู้เขียนกรณีศึกษาจะต้องวางแผนหรือแนวความคิดไว้ล่วงหน้าว่าจะต้องการกรณีศึกษาแบบใด ประเภทใดเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการสอน
2. การรวบรวมข้อมูล เมื่อได้วางแผนเรียบร้อยแล้วต้องการกรณีศึกษาเรื่องใด ประเภทใด ขั้นต่อไปก็คือการศึกษาเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ เพื่อนำมาเขียนเป็นกรณีศึกษา
3. การเขียน เมื่อสามารถรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกรณีศึกษาที่ต้องการได้แล้ว ขั้นต่อไปก็คือการนำข้อมูลต่างๆ เหล่านั้นมาเขียนเป็นเรื่องราวโดยเรียงลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนหลังตามสถานการณ์จริง

การเขียนกรณีศึกษาโดยทั่วไป มักจะเขียนเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนนำ (opening) ส่วนเนื้อเรื่อง (case body) และส่วนท้าย (closing) เมื่อได้เขียนกรณีศึกษาเสร็จแล้ว ควรมีการทดลองนำไปใช้ในการสอนก่อนเพื่อทดสอบดูว่านักเรียนมีปฏิกิริยาไปในแนวทางที่ต้องการหรือไม่ จากนั้นก็นำมาปรับปรุงใหม่และทดลองใช้อีกจนเป็นที่แน่ใจว่าสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้

การเขียนกรณีศึกษาที่ดีต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการเขียนว่าต้องการนำกรณีศึกษาไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์ใด ต้องมีการศึกษา วิเคราะห์และวางแผนในการเขียนกรณีศึกษา เช่น กรณีศึกษาจะต้องมีความสัมพันธ์กับเนื้อหาที่เรียน มีความน่าสนใจและจะต้องมีประเด็นสำคัญที่ทำให้นักเรียนนำไปใช้เพื่อการแก้ปัญหาในกรณีศึกษานั้นได้

ตอนที่4 ค่านิยม (Values)

ความหมายค่านิยม

William (1968 อ้างถึงใน ประยุทธ์ สุกก้อนทอง, 2536) มีแนวคิดว่าค่านิยมของบุคคล ทำหน้าที่เป็นเกณฑ์หรือมาตรฐานสำหรับประเมินสิ่งต่างๆ ค่านิยมในฐานะที่เป็นเกณฑ์ที่บุคคลมีอยู่นั้น มีแนวโน้มที่จะมีจำนวนน้อยกว่าวัตถุต่างๆ การจำแนก การวัด การแก้ปัญหาเชิงทฤษฎีและปัญหาด้านการวัด ค่านิยมจึงน่าจะทำได้ง่ายกว่า นอกจากนี้ถ้าค่านิยมของมนุษย์มีจำนวนน้อย

และทุกคนต่างก็ยึดถือค่านิยมนั้น การศึกษาเปรียบเทียบค่านิยมระหว่างวัฒนธรรม จึงน่าจะทำได้ง่ายกว่าด้วย การศึกษาค่านิยมในทางสังคมศาสตร์จึงมักทำในแนวทางนี้

Rokeach (1968) กล่าวว่า "...ค่านิยมคือความเชื่ออย่างหนึ่งซึ่งมีลักษณะการที่เชื่อว่า วิธีปฏิบัติบางอย่างหรือเป้าหมายของชีวิตบางอย่างเป็นสิ่งที่ดี เห็นชอบ สมควรที่จะยึดถือหรือปฏิบัติมากกว่าวิธีปฏิบัติหรือเป้าหมายอย่างอื่น..."

Hault (1969 อ้างถึงใน ประยุทธ์ สุกก้อนทอง, 2536) ให้ความหมายของค่านิยมว่า คือ สิ่งในกลุ่มสังคมหนึ่งๆ เห็นว่าเป็นสิ่งที่มีค่าควรแก่การกระทำ น่ากระทำ น่ายกย่องหรือเห็นว่าถูกต้อง

Cristensen (1969 อ้างถึงใน ประยุทธ์ สุกก้อนทอง, 2536) กล่าวว่า ค่านิยมเป็นตัวแทนภายในบุคคลและบรรทัดฐานของสังคม ค่านิยมเป็นเกณฑ์ที่แต่ละบุคคลใช้เลือกสิ่งต่างๆ ที่มีให้เลือก ค่านิยมนั้นแม้ว่าจะมีลักษณะใกล้เคียงกับความเชื่อและเจตคติก็ตาม แต่ทั้งสามอย่างนี้ก็มีส่วนแตกต่างกันคือ ความเชื่อเป็นเกณฑ์ที่ใช้ตัดสินว่าบางสิ่งบางอย่างจริงหรือไม่จริง เจตคติคือลักษณะภายใน บุคลิกภาพที่เราแสดงต่อกรกระทำหรือสิ่งต่างๆหรือเป็นเพียงแนวโน้มที่จะปฏิบัติเท่านั้น ส่วนค่านิยมเป็นมาตรฐานของความชอบหรือไม่ชอบ เป็นเกณฑ์สำหรับการตัดสินคุณค่าหรือความสำคัญของสิ่งของ ความคิด เหตุการณ์ ดังนั้นค่านิยมจึงเป็นมาตรฐานที่ใช้ในการตัดสินใจแสดงพฤติกรรมของบุคคล

Carter (1973) กล่าวว่าค่านิยม หมายถึง คุณลักษณะที่มนุษย์ได้พิจารณาแล้วเห็นว่ามีความสำคัญ มีความหมายแล้วมีผลเกี่ยวเนื่องกับวิถีชีวิตของเขา ลักษณะนี้เป็นสิ่งที่สมาชิกของสังคมช่วยกันรักษาและสนับสนุนให้คงอยู่

Encyclopedia of Sociology (1974 อ้างถึงใน ประยุทธ์ สุกก้อนทอง, 2536) ให้ความหมายของค่านิยมว่า คือ ความคิดของบุคคลหรือกลุ่มคนเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เห็นว่าเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา ซึ่งมีผลต่ออารมณ์และการแสดงออกของบุคคล อาจเป็นวัฒนธรรมหรือบรรทัดฐานสังคม ค่านิยมมีอิทธิพลและมีความหมายต่อการเลือกและเป็นหลายทางในการกระทำ โดยบุคคลจะมีจุดมุ่งหมายหรือกระทำหลังจากที่ได้ประเมินคุณค่าแล้ว

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2523) ได้ให้ความหมายของค่านิยมว่า การให้คุณค่าต่อสิ่งต่างๆ ในชีวิตของบุคคล ไม่ว่าจะ เป็นความคิด อุดมการณ์ ผู้คนหรือสิ่งของที่นับว่าค่านิยมมีความหมายระดับอุดมคติหรือหลักในการดำเนินชีวิต ในการเลือก ตัดสินใจและประเมินค่าของบุคคล

ราชบัณฑิตยสถาน (2542) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ค่านิยมเป็นสิ่งที่บุคคลหรือสังคมยึดถือเป็นเครื่องช่วยตัดสินใจ และกำหนดการกระทำของตนเอง

ลาโรซ บัวศรี (2527) ได้กล่าวถึงค่านิยมว่า หมายถึง ความคิด พฤติกรรม และสิ่งอื่นที่คนในสังคมใดสังคมหนึ่ง เห็นว่ามีคุณค่าจึงยอมรับมาปฏิบัติตาม และหวงแหนไว้ ในระยะหนึ่ง ค่านิยมมักเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย และความคิดของคนในสังคม

พนัส หันนาคินทร์ (2528) ให้ความหมายค่านิยม หมายถึง การยอมรับนับถือ และพร้อมที่จะปฏิบัติตามคุณค่าที่คนหรือกลุ่มคนมีอยู่ต่อสิ่งต่างๆ ซึ่งอาจเป็นวัตถุ มนุษย์ สิ่งมีชีวิตอื่นๆ รวมทั้งการกระทำในด้านเศรษฐกิจ สังคม จริยธรรมและสุนทรียภาพ ทั้งนี้โดยได้รับการประเมินค่าจากทัศนะต่างๆ โดยถี่ถ้วน และรอบคอบแล้ว

พระเทพเวที ประยุทธ์ ปยุตโต (2531) กล่าวถึง ความหมายของค่านิยม สรุปได้ว่าค่านิยม เป็นสิ่งที่มีผลต่อพฤติกรรม เป็นตัวกำหนดบรรดาพฤติกรรมของคนในสังคม

สุนน อมรวินวัฒน์ (2535) กล่าวว่า ค่านิยมเป็นพลังความคิดพื้นฐาน ที่เป็นตัวกำหนดและผลักดันให้คนตัดสินใจเลือกปฏิบัติ โดยเห็นว่าถูกต้องและสมควร

ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์ (2535) ได้กล่าวถึงค่านิยมว่า หมายถึง ความคิด พฤติกรรมและสิ่งอื่นที่คนในสังคมใดสังคมหนึ่งเห็นว่ามีคุณค่าจึงยอมรับมาปฏิบัติ และหวงแหนไว้ในระยะหนึ่ง ค่านิยมมักเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย และความคิดของคนในสังคม

สุพัทธรา สุภาพ (2541) กล่าวว่า ค่านิยมหมายถึงสิ่งที่กลุ่มสังคมหนึ่งเห็นว่าถูกต้องควร นำปฏิบัติเป็นที่ยึดถือที่ช่วยตัดสินใจในการเลือก "จะทำ" หรือ "ไม่ทำ" เป็นการเลือกแบบอิสระ เสรี จากค่านิยมหลายๆอย่างและที่เลือกเพราะเห็นว่าเหมาะสมถูกต้อง

ทิตนา แชนมณี (2542) กล่าวถึง ความหมายของค่านิยมว่า เป็นหลักการแนวคิด ความเชื่อที่บุคคลยึดถือเป็นคุณค่า หรือแนวทางในการตัดสินใจและการดำรงชีวิต หากค่านิยมที่แต่ละบุคคลยึดถือเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตตรงกันเป็นจำนวนมาก สิ่งนั้นก็กลายเป็นค่านิยมของสังคมไป

จากความหมายที่นักการศึกษาได้กล่าวมานั้น สรุปได้ว่าค่านิยมหมายถึงสิ่งที่บุคคลยึดเป็นเกณฑ์หรือมาตรฐานสำหรับประเมินตัดสินคุณค่าสิ่งต่างๆ และยึดถือสิ่งนั้นๆ เพราะเห็นดี เห็นชอบจนเกิดเป็นการเห็นคุณค่า เนื่องจากสังคมเห็นว่าเป็นสิ่งถูกต้องควรทำและน่าจะให้คงอยู่ มีผลต่ออารมณ์ พฤติกรรมการแสดงออกของบุคคลเพราะมีความสำคัญและมีคุณค่าต่อบุคคลนั้นๆซึ่งจะเกี่ยวข้องกับวัตถุหรือไม่ก็ได้

ลักษณะของค่านิยม

Rokeach (1973) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะต่างๆ ของค่านิยมไว้ดังนี้

1. ค่านิยมมีลักษณะยั่งยืนถาวรไม่เปลี่ยนแปลงง่าย เหตุที่ลักษณะยั่งยืนถาวรเพราะมนุษย์ได้ถูกสั่งสอนตามกระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์ตั้งแต่เด็กเกี่ยวกับค่านิยมต่างๆ เช่น ความซื่อสัตย์ ความมกตัญญู ความมีน้ำใจ ฯลฯ อย่างชัดเจนแบบขาวหรือดำและถูกตอกย้ำโดยคยระยะเวลาแต่ด้วยค่านิยมมีระดับความสำคัญแตกต่างกัน การเปลี่ยนแปลงค่านิยมจึงอาจเกิดขึ้นได้ด้วยประสบการณ์ในช่วงชีวิตคนและการเปลี่ยนแปลงอันนี้จะไม่เกิดในลักษณะชั่วคราวช่วยยามตามอารมณ์ขึ้นลงของมนุษย์

2. ค่านิยมมีลักษณะเปรียบเทียบความสำคัญจากกระบวนการสังคมประกิต เมื่อเด็กโตขึ้นและมีโอกาสพบเห็นว่าในแต่ละสถานการณ์ไม่ได้มีค่านิยมเดียวอย่างที่พ่อแม่สั่งสอนไว้ แต่มีค่านิยมหลายอันที่อยู่ในสถานการณ์เดียวกันและคนจะให้ความสำคัญแก่ค่านิยมดังกล่าวไม่เท่ากัน กล่าวคือ จะนำสิ่งที่เรียนรู้จากคำสั่งสอนมาประสานกับสิ่งที่ได้จากการสังเกต การกระทำอันเป็นปกติวิสัยของคนในสังคมที่ตนอยู่ ซึ่งจะมีการเลือกค่านิยมเกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัวและสามารถจัดลำดับค่านิยมโดยให้ความสำคัญหล่อมลัดต่ำสูงกันตามที่ตนรู้สึกแล้วจัดลำดับต่ำสูงเข้าเป็นระบบ ซึ่งภายในระบบนี้แต่ละค่านิยมจะถูกจัดเรียงลำดับตามความสำคัญมากไปหาน้อยที่สุด ความสำคัญนี้เป็นความสำคัญที่เทียบเคียงซึ่งกันและกันในระหว่างค่านิยมต่างๆ

3. ค่านิยมมีลักษณะเป็นความเชื่อ ซึ่งเป็นความเชื่อที่มีทิศทางและเป้าหมายบ่งถึงวิถีทางของการปฏิบัติหรือจุดหมายปลายทางของการปฏิบัติ อันเป็นที่ปรารถนา ความเชื่อจึงประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน คือ

3.1 ความรู้สึกรู้ ในความหมายที่ว่าบุคคลหนึ่งรู้ในทางที่ถูกที่ควรของการประพฤติปฏิบัติหรือรู้ในเป้าหมายที่ถูกในชีวิตของตน

3.2 ความรู้สึกผูกพัน ในความหมายที่ว่าบุคคลนั้นมีอารมณ์อ่อนไหวเกี่ยวข้องกับค่านิยมนั้น กล่าวคือ ชอบ เห็นด้วย สนับสนุนหรือเกลียด ไม่เห็นด้วย คัดค้าน ค่านิยมนั้นๆ

3.3 พฤติกรรม ค่านิยมมีองค์ประกอบของพฤติกรรมอยู่ในตัว กล่าวคือเป็นตัวแทรกซ้อนที่นำไปสู่พฤติกรรม เมื่อถูกกระตุ้นให้เกิดมีการกระทำขึ้น

อย่างไรก็ตาม เมื่อความเชื่อที่เรายึดถืออยู่นั้นได้รับการตรวจสอบใคร่ครวญดีแล้วและมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนด ก็จะนับได้ว่ามันเป็นค่านิยมที่ก่อให้เกิดความเชื่อดังนี้

1. คนเรามักจะเชื่อตามๆ กัน และตามขนบธรรมเนียมประเพณี การอบรมในสิ่งแวดล้อม ทั้งที่เป็นครอบครัวและสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ในวัฒนธรรม (หรือชาติพันธุ์) นั้นๆ โดยเหตุนี้เรื่องที่เราเชื่อ ย่อมจะแตกต่างกันไปตามกลุ่มวัฒนธรรมหรือชาติพันธุ์
2. คนเรามักจะเชื่อหรือรับเอาความเชื่อต่างๆ โดยทันที หากว่าเรื่องนั้นเป็นเรื่องที่สอดคล้องกับความเชื่อเดิมของตนอยู่แล้วหรือเป็นเรื่องที่สอดคล้องกับความสนใจหรือผลประโยชน์ของตนเอง
3. คนเรามักจะสังเกตและจดจำเฉพาะสิ่งหรือเหตุการณ์ที่จะมาเสริมความเชื่อแต่เดิมของตนเองให้แน่นแฟ้น
4. ความศรัทธาต่อผู้พูดหรือผู้เขียน เป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่จะก่อให้เกิดความเชื่อขึ้นได้ง่าย

ค่านิยมมี 2 ชนิด คือ (Rokeach, 1973)

1. ค่านิยมเป้าหมาย (Terminal values) หรือจุดหมายปลายทางของชีวิตที่พึงปรารถนา ซึ่งประกอบด้วย ค่านิยมจุดหมายปลายทางส่วนบุคคล อันเป็นค่านิยมที่มีศูนย์รวมอยู่ที่ตัวบุคคล หรืออยู่ภายในตัวบุคคล เช่น ความสงบสุขทางใจ ฯลฯ และค่านิยมจุดหมายปลายทางส่วนสังคม อันเป็นค่านิยมที่มีศูนย์รวมอยู่ที่สังคมหรืออยู่ระหว่างบุคคล เช่น สันติสุขในโลกหรือการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ฯลฯ
2. ค่านิยมอันเป็นหนทางนำสู่ผล (Instrumental values) หรือวิถีทางในการประพฤติปฏิบัติที่พึงปรารถนา ซึ่งประกอบด้วย ค่านิยมวิถีปฏิบัติส่วนบุคคล อันเป็นค่านิยมที่มีศูนย์รวมอยู่ที่ด้านคุณธรรมอันเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งหากค่านิยมนี้ถูกกระตุ้นแล้วจะรู้สึกสำนึกผิดหรือขัดต่อมโนธรรมภายในใจ เช่น ค่านิยมเกี่ยวกับความซื่อสัตย์และค่านิยมวิถีปฏิบัติส่วนความสามารถหรือค่านิยมสร้างตน ซึ่งเสริมให้เป็นตัวของตัวเองอย่างเต็มที่ ไม่เกี่ยวพันกับด้านคุณธรรม การกระตุ้นค่านิยมประเภทนี้จะทำให้เกิดความรู้สึก อับอาย ที่ขาดความสามารถส่วนตัว เช่น ค่านิยมเกี่ยวกับความสามารถและประสิทธิภาพของบุคคล ฯลฯ

ค่านิยมทั้ง 2 ชนิดจะมีจำนวนแตกต่างกัน ซึ่งคนเราจะมีค่านิยมเป้าหมายประมาณ 18 ค่านิยม แต่จะมีค่านิยมอันเป็นหนทางนำไปสู่ผล ประมาณ 60-70 ค่านิยม โดยที่ โรคิช (Rokeach, 1973) ขยายความว่า ค่านิยมเป้าหมาย หมายถึง ความเชื่อที่มีการประเมินว่าจุดหมายปลายทางของการมีชีวิตอยู่เป็นอย่างไรและเป็นสิ่งที่บุคคลและสังคมควรไฝ่หา ส่วนค่านิยมอันเป็นหนทางนำไปสู่ผลก็คือ ความเชื่อที่มีการประเมินเป็นวิถีความประพฤติปฏิบัติแบบใดแบบหนึ่งว่าเป็นสิ่งที่บุคคลและสังคมพึงยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติในทุกสถานการณ์

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2521) อธิบายไว้ว่าค่านิยมจัดเป็นพฤติกรรมเชิงภาวะสันนิษฐาน (Hypothetical Construct) เพราะไม่สามารถสังเกตหรือวัดได้โดยตรงอย่างชัดเจน เหมือนพฤติกรรมประเภทอื่นๆ การจัดลักษณะของค่านิยมจึงพิจารณาโดยอาศัยการประเมินที่ สลับซับซ้อนและสรุปสันนิษฐาน (Inference) จากการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ การเลือก ของบุคคลหรือพฤติกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจสรุปประเด็นสำคัญในการอธิบายลักษณะสำคัญของ ค่านิยมไว้ดังต่อไปนี้คือ

1. ค่านิยมเกิดจากการเรียนรู้ ไม่ใช่มีติดตัวมาแต่กำเนิด

2. ค่านิยมเป็นระบบของพฤติกรรมที่มีองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ

2.1 ปัญญา (Cognitive Component) ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ ความคิด บุคคลต้อง ได้เคยมีความรู้ มีประสบการณ์หรือได้รับข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งเร้านั้นก่อนจึงจะเกิดค่านิยมขึ้นได้

2.2 อารมณ์ (Affective Component) ซึ่งประกอบด้วยความรู้สึกพอใจ ไม่พอใจ ชอบ ไม่ชอบ ชื่นชม รังเกียจ เป็นต้น

2.3 การแสดงพฤติกรรม (Behavioral Component) คือแนวโน้มหรือท่าทีที่จะเลือก ตอบสนองในแง่ของการยอมรับ ไม่ยอมรับ เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย เต็มใจ ไม่เต็มใจ เข้าใกล้ ออกห่าง เป็นต้น

ค่านิยมต่างๆ ของบุคคลจะมีส่วนประกอบต่างๆ ทั้งสามประการนี้อยู่เสมอ แต่อาจจะ เป็นสัดส่วนหรือน้ำหนักแตกต่างกันไป ค่านิยมบางอย่างอาจเกิดจากความรู้ความเข้าใจเป็นหลัก มี อารมณ์อยู่เป็นส่วนน้อยและค่านิยมบางอย่างอาจเกิดขึ้นจากประสบการณ์ด้านอารมณ์รุนแรง มากกว่าความรู้ ถ้าองค์ประกอบด้านความรู้ ความเข้าใจหรืออารมณ์ เปลี่ยนแปรไป ย่อมมีผลใน แนวโน้มหรือท่าทีของการแสดงพฤติกรรมออกมานั้นเปลี่ยนแปรไปด้วย

อานน อาภาภิรมณ์ (2517 อ้างถึงใน สุนิตตา สถิตวรกุล, 2526) ได้สรุปลักษณะของ ค่านิยมไว้ดังนี้

1. ค่านิยม (Values) เป็นสิ่งสำคัญขั้นมูลฐานในการทำความเข้าใจถึงพฤติกรรมของ บุคคลเพราะพฤติกรรมหรือการแสดงออกต่างๆ ของบุคคลย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะค่านิยมที่เรามีอยู่

2. ค่านิยมเป็นผลสืบเนื่องมาจากความคิดในเรื่องที่ควรจะเป็น เช่น การที่คนเราปฏิบัติต่อ สิ่งหนึ่งสิ่งใดลงไป ก็มักพิจารณาคำตอบให้กับตนเองว่าการกระทำดังกล่าวนั้นสมควรหรือไม่

3. ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่คนสนใจ สิ่งที่คนเราปรารถนาจะได้ ปรารถนาจะเป็นหรือกลับ กลายมาเป็น เป็นสิ่งที่คนถือว่าเป็นสิ่งบังคับ ต้องทำ ต้องปฏิบัติ เป็นสิ่งที่คนยกย่องบูชา และมี ความสุขที่จะได้เห็น ได้ฟัง และได้เป็นเจ้าของ

4. ค่านิยมบางอย่างเป็นผลตามกฎหมายด้วย เช่น เสรีภาพส่วนบุคคล เป็นต้น

5. ค่านิยมมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมคือสร้างแกน (Core) ของวัฒนธรรมสะท้อนค่านิยมขั้นมูลฐานของวัฒนธรรมไทย ค่านิยมสำคัญของสังคมไทย ได้แก่ ความมั่งคั่ง อำนาจ การทำบุญ ความสนุกสนาน ความหรูหรา ความเป็นไทยในตัวเอง และระบบอาวุโสโดยมีเอกลักษณ์บางประการของวัฒนธรรมไทยในเรื่องการประกอบกรกุศล พิธีกรรม ความสนุกสนานต่างๆ

6. ค่านิยมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของคนเรา สังคมจะเจริญหรือเสื่อมไปในทิศทางใดนั้นขึ้นอยู่กับค่านิยมของสังคมเป็นสำคัญเพราะฉะนั้นการสร้างค่านิยมที่ถูกต้องและเหมาะสมจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าของสังคม

จากการศึกษาการกล่าวถึงลักษณะของค่านิยมจากนักการศึกษาหลายๆ ท่าน สามารถสรุปลักษณะของค่านิยมได้ดังต่อไปนี้

1. เป็นความเชื่อในสิ่งที่พิสูจน์แล้วว่าเป็นสิ่งที่ถูกและควร
2. เป็นความผูกพันทางความคิด
3. เป็นพฤติกรรมในตัว เมื่อมีการกระตุ้นให้เกิดเป็นภาวะสันนิษฐาน วัดเป็นค่าไม่ได้
4. เกิดจากความเชื่อ เกิดจากการเรียนรู้ตามๆ กันมาในสังคม
5. เกิดจากพฤติกรรมที่แสดงออกต่างๆ เป็นส่วนประกอบ

ประเภทของค่านิยม

การแบ่งประเภทของค่านิยม นอกจากจะแบ่งออกเป็นค่านิยมส่วนบุคคล และค่านิยมส่วนสังคมแล้ว มีผู้แบ่งค่านิยมออกเป็นประเภทอื่นๆ อีกหลายประการ โดยขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่ง เพื่อให้สามารถทำความเข้าใจในค่านิยม และพฤติกรรมที่สืบเนื่องมาจากค่านิยมได้อย่างดี ดังที่ Sparanger (1928 อ้างถึงใน มาลินี จุฑะรพ, 2539) ได้แบ่งค่านิยมของมนุษย์ออกเป็น 6 ประเภท คือ

1. ค่านิยมทางทฤษฎีหรือวิชาการ (Theoretical Value) เป็นค่านิยมที่ศึกษาหาความรู้ ความจริง เหตุผล และการรวบรวม จัดระบบความรู้
2. ค่านิยมทางเศรษฐกิจ (Economic Value) เป็นค่านิยมที่ทำให้บุคคลแสวงหาประโยชน์ ทรัพย์สิน และความมั่นคง
3. ค่านิยมทางสุนทรียภาพ (Aesthetic Value) เป็นค่านิยมที่เกี่ยวกับความชื่นชมความ

พึงพอใจในความงาม ความเหมาะสม และความกลมกลืนในลักษณะต่าง ๆ

4. ค่านิยมทางสังคม (Social Value) เป็นค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับความรักเพื่อนมนุษย์ มีความประสงค์ที่ทำความดีให้แก่เพื่อนมนุษย์

5. ค่านิยมทางการเมือง (Political Value) เป็นค่านิยมที่เกี่ยวกับอำนาจ อิทธิพล และชื่อเสียง

6. ค่านิยมทางศาสนา (Religious Value) เป็นค่านิยมในเรื่องของความเชื่อ และความยึดถือในศาสนา สิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือจุดมุ่งหมายอันสูงสุดในจักรวาล

Philip Phenix (1958, อ้างถึงใน มาลินี จุฑะระพ, 2539) ได้แบ่งค่านิยมออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้

1. ค่านิยมทางวัตถุ (Material Values) เป็นค่านิยมที่เกี่ยวกับปัจจัย 4 ของมนุษย์ ได้แก่ เรื่องอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค

2. ค่านิยมทางสังคม (Social Values) เป็นค่านิยมที่ช่วยก่อให้เกิดความรัก และความสัมพันธ์กันในสังคม

3. ค่านิยมทางด้านความจริง (Truth Values) เป็นค่านิยมเกี่ยวกับความจริง ซึ่งเป็นค่านิยมที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาหาความรู้ เช่น นักวิทยาศาสตร์ และนักปราชญ์ ที่ต้องการค้นคว้าหาทฤษฎีแห่งความจริงทางธรรมชาติ

4. ค่านิยมทางจริยธรรม (Moral Values) ได้แก่ ความยุติธรรม ความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบ

5. ค่านิยมทางสุนทรียภาพ (Aesthetic Values) เป็นความซาบซึ้งในความดี ความงาม ของสิ่งต่าง ๆ

6. ค่านิยมทางศาสนา (Religious Values) เป็นค่านิยมที่เกี่ยวกับความปรารถนา ความสมบูรณ์ของชีวิต รวมทั้งความรักและการบูชาในศาสนาด้วย

ลาโรซ บัวศรี (2527) กล่าวว่า การแบ่งประเภทของค่านิยมกระทำได้หลายวิธี แล้วแต่ว่าผู้แบ่งจะยึดอะไรเป็นพื้นฐานในการแบ่ง ไม่มีการแบ่งที่เป็นการตายตัวแต่เพียงอย่างเดียว ถ้าผู้แบ่งยึดถือพระเจ้าเป็นเจ้าหรือพระศาสดาเป็นหลักสำคัญ ก็อาจจะแบ่งค่านิยม ออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ได้ดังนี้

1. ค่านิยมที่เป็นศีลธรรม (Morality) หมายถึงค่านิยมที่เป็นศีลและธรรม โดยเฉพาะหรือได้แก่ Moral Values และ Ethical Values ซึ่งถือเอาพระศาสดาหรือพระเจ้าได้กำหนดไว้ให้แล้ว

2. ค่านิยมที่เป็นข้อตกลง (Convention) หมายถึง ค่านิยมที่ประชาชนในชาติได้ตกลง เห็นชอบกำหนดกันขึ้นเองไม่ว่าจะเป็นโดยทางตรงหรือทางอ้อม ตามยุคตามสมัย ได้แก่ วินัย ธรรมเนียม ประเพณี อุดมการณ์ กฎหมาย ฯลฯ

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (ม.ป.ป., อ้างถึงใน ณรงค์ เส็งประชา, 2531) ได้แบ่งประเภทของค่านิยมไว้ 2 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 แบ่งค่านิยมออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. ค่านิยมเกี่ยวกับตนเอง ได้แก่ ค่านิยม การพึ่งตนเอง ซัยนหมั่นเพียรและมีความ รับผิดชอบกับค่านิยมการประหยัดและการออม

2. ค่านิยมเกี่ยวกับสังคม ได้แก่ ค่านิยมการมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย กับค่านิยม การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา

3. ค่านิยมเกี่ยวกับชาติ ได้แก่ ค่านิยมความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

รูปแบบที่ 2 แบ่งค่านิยมออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. ค่านิยมด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ค่านิยมการพึ่งตนเอง ซัยนหมั่นเพียรและมีความ รับผิดชอบกับค่านิยมการประหยัดและการออม

2. ค่านิยมด้านสังคม ได้แก่ ค่านิยมการมีระเบียบวินัยแลเคารพกฎหมายกับค่านิยม ปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา

3. ค่านิยมด้านการเมืองและการปกครอง ได้แก่ ค่านิยมความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

นายดา ปิลันธนาพันธ์ (2539) ได้สรุปว่า กลุ่มนักวิชาการได้แบ่งค่านิยมออกเป็นประเภท ต่างๆ กันได้หลายลักษณะ เช่น Fenton ได้แบ่งค่านิยมออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ค่านิยมทางพฤติกรรม ได้แก่ ค่านิยมที่เน้นความเป็นระเบียบ เช่น การเคารพ นับถือผู้อื่น ความสุภาพอ่อนโยน การตอบแทนผู้อื่น เป็นต้น

2. ค่านิยมทางกระบวนการ ได้แก่ ค่านิยมที่เป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เช่น ความ มีเหตุผล รู้จักคิดสงสัย เป็นต้น

3. ค่านิยมทางสาระเนื้อหา ได้แก่ ค่านิยมด้านการเมือง ศาสนา จริยธรรม และ ค่านิยมของบุคคล

จากที่นักวิชาการได้กล่าวแล้วนั้น สามารถสรุปได้ว่าค่านิยมมี 6 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. ค่านิยมทางทฤษฎีหรือวิชาการ

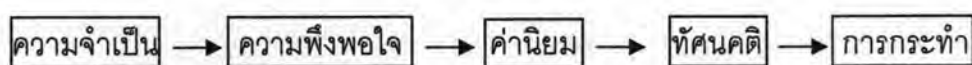
2. ค่านิยมทางเศรษฐกิจ

3. ค่านิยมทางสุนทรียภาพ
4. ค่านิยมทางสังคม
5. ค่านิยมทางการเมือง
6. ค่านิยมทางศาสนา

การสร้างค่านิยม

การสร้างค่านิยมในตัวบุคคลแต่ละคนนั้นเกิดจากการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมรอบตัว การเกิดค่านิยมอาศัยจากประสบการณ์การเรียนรู้รอบตัวของตัวบุคคลนั้นๆ โดยเริ่มตั้งแต่วัยเด็กที่จะรับเอาค่านิยมจากการปลูกฝังของบิดามารดา บุคคลรอบตัวและสิ่งแวดล้อมทั้งในและรอบบ้านของเด็กแต่ละคน ต่อมาเมื่อเด็กเริ่มมีพัฒนาการถึงวัยเรียนเด็กจะได้รับการปลูกฝังด้านค่านิยมจากครูผู้สอน เพื่อนและสิ่งแวดล้อมจากโรงเรียน สถานศึกษา รวมถึงสังคมอื่นๆ ที่ได้พบเจอ บุคคลแต่ละคนจะยึดเอาค่านิยมที่ได้พบเจอหรือมีประสบการณ์ที่ตรงกับความต้องการ ความสนใจและบุคลิกภาพที่ตนเป็นและค่านิยมที่ยึดถือนั้นก็อยู่ใต้บรรทัดฐานของสังคมที่เขาสามารถยึดเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของตน และมีนักวิชาการได้กล่าวถึงกระบวนการเกิดค่านิยมดังต่อไปนี้

ซาโรซ บัวศรี (2524) ได้กล่าวว่าการเรียนรู้เริ่มที่ความจำเป็น (Needs) หรือความต้องการ (Desires) เมื่อได้เกิดความจำเป็นขึ้นแล้วก็มีการกระทำเพื่อตอบสนองความจำเป็นนั้น การตอบสนองนั้นก่อให้เกิดความสนใจและความพึงพอใจหรือความชอบ (Preference) ความชอบนี้กระตุ้นให้เกิดความเข้าใจในคุณค่า เกิดความนิยมชมชอบจึงกลายเป็นค่านิยม (Values) ขึ้นมา ค่านิยมที่ก่อตัวอยู่ระยะเวลาหนึ่งทีนานพอสมควรจะเกิดลักษณะคงที่ (Fixed Values) ลักษณะนี้จะกระตุ้นเกิดสภาวะรุ่มร้อนพร้อมที่จะกระทำการอยู่ในใจ คือที่เรียกว่า ทัศนคติ (Attitudes) นั้นเอง ซึ่งแสดงดังแผนภาพด้านล่าง

แผนภูมิที่ 2 แสดงการสร้างค่านิยมตามแนวทางของ ซาโรซ บัวศรี

เมธี ปีลันธนานนท์ (2526) อธิบายถึงกระบวนการสร้างค่านิยมในสังคมว่าค่านิยมจะเกิดขึ้นในสังคมอย่างเป็นกระบวนการดังแผนภูมิที่แสดงไว้ดังนี้

แผนภูมิที่ 3 แสดงการสร้าง (เกิด) ค่านิยมตามแนวทางของ เมธี ปิรันธนานนท์

กระบวนการสร้าง (เกิด) ค่านิยม มี 5 ลำดับ คือ

1. ความรู้สึก มีความรู้สึกสะกิดใจจากสิ่งที่ตนกระทำอยู่หรือเคยมีประสบการณ์เกิดการยังคิดในค่านิยมที่ตนมีอยู่

2. ความคิดเห็น ความคิดเห็นแบ่งเป็นหลายประเภท

2.1 เป็นความคิดเห็นอย่างมีระดับ ซึ่งมีอยู่ 7 ระดับด้วยกัน คือ ระดับความจำ ระดับการแปลความ ระดับการประยุกต์ใช้ ระดับการตีความ ระดับการวิเคราะห์ ระดับการสังเคราะห์ และระดับการประเมินผล

2.2 เป็นความคิดเห็นแบบวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งแยกแยะข้อเท็จจริงจากความคิดเห็นส่วนตัวที่มีอคติ แยกเอาการเลือกที่รักมักที่ชังและข้อขัดแย้งออกจากสิ่งที่เป็นสัจจะหรือข้อเท็จจริง รวมถึงการวิพากษ์วิจารณ์ การโฆษณาชวนเชื่อและพฤติกรรมที่ทำตามๆ กันมา เป็นต้น

2.3 เป็นความคิดตามหลักตรรกวิทยา ความคิดแบบสร้างสรรค์ ความคิดจากทักษะด้านพุทธิศึกษา เช่น การใช้ภาษา การคำนวณและการวิจัย เป็นต้น

ส่วนที่เป็นขั้นตอนความคิดเห็นนี้จะปรากฏออกมาเนื่องจากที่เราเกิดการรู้สึกสะกิดใจซึ่งจะเกิดความรู้สึกและเป็นความคิดเห็นประเภทใดประเภทหนึ่งหรือบูรณาการกันก็ได้

3. การติดต่อสื่อสารและถ่ายทอด การติดต่อสื่อสารกันหรือถ่ายทอดกันและกัน สามารถทำได้ทั้งโดยคำพูด โดยทางอื่น เช่น การส่งข่าวโดยถ้อยคำที่เขียน การฟัง การวาดรูป การถาม คำถาม การให้ข้อมูลและรับข้อมูลป้อนกลับ การแก้ปัญหาข้อขัดแย้ง เป็นต้น

4. การเลือกเชื่อและเกิดศรัทธา ขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาเพื่อหาข้อสรุปจากทางเลือกต่างๆ มีการพิจารณาสิ่งที่เกี่ยวข้องต่างๆทั้งที่ชอบและไม่ชอบ เลือกการกำหนดเป้าหมาย การรวบรวมข้อมูล การแก้ปัญหา การวางแผนและการเลือกอย่างอิสระ จากตัวอย่างเรื่องเดียวกัน สำหรับขั้นตอนนี้ เมื่อได้มีการติดต่อสื่อสารและถ่ายทอดกันแล้ว การเห็นพ้องต้องกัน การสนับสนุนกัน การนิยมชมชอบร่วมกัน จะทำให้ตนเลือกเชื่อและเกิดศรัทธาในการพึ่งตนเองว่าเป็นสิ่งที่ดีและยึดมั่นไว้ในใจ

5. การปฏิบัติ เป็นขั้นตอนที่ทำตามซ้ำกับที่เคยทำมาหรือจากที่เลือกใหม่ เมื่อมาถึงขั้นตอนนี้จะเกิดความเชื่อและมีศรัทธาในพฤติกรรม ก็จะพยายามที่จะถ่ายทอดความเชื่อนี้มาเป็นความพยายามที่จะประพฤติปฏิบัติด้วยตนเองบ้าง ซึ่งก็จะเห็นพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้ของบุคคลนั้น

ยนต์ ชุ่มจิต (2534) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่ทำให้บุคคลเกิดค่านิยมดังนี้

1. ความคิดและประสบการณ์ คนที่มีประสบการณ์มากย่อมได้รู้ได้เห็นสิ่งต่างๆ มาก ทำให้เกิดความคิดถึงข้อดีข้อเสียของสิ่งที่ตนปฏิบัติ และพิจารณาแล้วว่าสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นควรทำหรือไม่ควรทำ ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดการตัดสินใจเลือกกระทำในสิ่งที่เห็นว่าเหมาะสม และรับเอาเป็นค่านิยมของตน

2. การอบรมสั่งสอน การอบรมสั่งสอนที่ถูกวิธีจะช่วยให้ผู้ที่ได้รับ เกิดสำนึกอันถูกต้อง เป็นค่านิยมที่ยึดไว้เป็นแนวปฏิบัติเฉพาะตน แต่การอบรมสั่งสอนจะต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง

3. การชักชวนจากบุคคลอื่น บุคคลที่ใกล้ชิดเป็นที่เคารพนับถือ จะมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทำให้บุคคลเกิดค่านิยมใหม่ได้

4. การศึกษาเล่าเรียน การศึกษาเล่าเรียนทำให้บุคคลได้รับความรู้ ความคิด และประสบการณ์รู้จักวิธีการวินิจฉัย ว่าสิ่งใดควรหรือไม่ควร เป็นเหตุให้เกิดค่านิยม และมีการเปลี่ยนแปลงค่านิยมใหม่ๆ

5. การเห็นตามกัน คนที่อยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะมักจะมีความเห็น ความรู้สึกนึกคิดคล้ายๆ กัน เช่น กลุ่มวัยรุ่นมักชอบอะไรเหมือนกัน เกิดเป็นค่านิยมใหม่ๆ ที่คล้ายคลึงกันในสังคม

6. การใช้กฎข้อบังคับ การใช้กฎข้อบังคับเป็นวิธีที่ต้องการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาบาง

สิ่งบางอย่างในเวลาจำกัด การใช้กฎข้อบังคับนี้ หากผู้ที่มีหน้าที่ในการรักษากฎระเบียบได้กระทำหน้าที่ของตนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องแล้ว คนที่เคยรู้สึกลำบากใจในการปฏิบัติ บางสิ่งบางอย่าง เมื่อทำไปนานๆ จนเกิดความเคยชินแล้วก็จะกลายเป็นนิสัยไปเอง

7. ความนิยมตามยุคตามสมัย เกิดขึ้นได้กับบุคคลทุกระดับ แต่มีช่วงระยะเวลาไม่นาน เช่น การแต่งกายเมื่อเวลาเปลี่ยนไป ทำให้ค่านิยมการแต่งกายเปลี่ยนไปด้วย

ธีระ ชัยยุทธยรรยง (2535) ได้นำแนวความคิดของ แรธส์ ฮาร์มิน และไซมอนมาสรุปเป็นขั้นตอนการเกิดค่านิยม ดังนี้

ขั้นตอนที่1 การเลือกค่านิยมโดยเสรี โดยสำรวจทางเลือกที่จะปฏิบัติอย่างเสรี, พิจารณาผลที่เกิดจากทางเลือกที่จะปฏิบัติ และตัดสินใจเลือกโดยเสรี

ขั้นตอนที่2 การเห็นคุณค่าสิ่งที่เลือก โดยมีความสุขความภูมิใจในสิ่งที่เลือก และเต็มใจที่ยึดมั่นในสิ่งที่เลือกนั้นอย่างเปิดเผย

ขั้นตอนที่3 การปฏิบัติให้เป็นกิจนิสัย โดยการแสดงค่านิยมหรือทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดกับสิ่งที่เลือกแล้ว และปฏิบัติซ้ำๆ จนเป็นกิจนิสัยหรือเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2522) ได้เสนอแนะอีกวิธีการหนึ่งที่จะใช้พัฒนาค่านิยม ดังนี้

1. สร้างสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กให้สามารถดูดซึมค่านิยมที่ต้องการปลูกฝัง ให้เด็กสามารถดูดซึมค่านิยมที่ต้องการปลูกฝังเอง โดยผู้ใหญ่ไม่ต้องเสียเวลาพร่ำสอนจนเกินไป

2. ให้อยู่ใกล้ชิดตัวอย่างที่ดี และผู้ใหญ่ต้องการให้เด็กเป็นเช่นนั้นด้วย

3. เสนอปัญหาให้เด็กคิดหรือเกิดความคิด เพื่อให้เด็กเห็นปัญหาของคนอื่นหรือสังคมที่คนเป็นส่วนหนึ่งมากๆ เด็กก็จะนำเปรียบเทียบกับประสบการณ์ของตนเองและจะเกิดการเปลี่ยนแปลงบางอย่างขึ้นอย่างแยกกาย เป็นการศึกษาวิเคราะห์จนเกิดการสำนึก (Self Realization) มากขึ้นและเปลี่ยนแปลงค่านิยมและพฤติกรรมของตนเองโดยไม่รู้ตัว

4. แสวงหาแบบอย่างวัฒนธรรมที่ดีงามและชี้แนะให้เด็กเข้าใจ การชักนำให้เด็กศึกษาและเข้าใจวัฒนธรรม จะช่วยขัดเกลาความคิดของเด็กให้ประณีตและพัฒนาค่านิยมได้

5. จัดโอกาสให้เด็กได้ศึกษาประสบการณ์จากวิชาการบางอย่าง ซึ่งสามารถพัฒนาค่านิยมได้ เช่น วิทยาศาสตร์ ช่วยสร้างค่านิยมให้เด็กรักความจริง มีเหตุผล ศิลปะศึกษา ช่วยขัดเกลาจิตใจละเอียดอ่อน พัฒนาสุนทรียภาพให้เกิดขึ้นในตนเอง

6. สร้างและปฏิบัติตามระเบียบวินัย วินัยนี้หมายถึงค่านิยมที่เด็กและผู้ใหญ่นับถือร่วมกัน เป็นวินัยที่ร่วมสร้างความมีวินัยต่อตนเอง

7. สนทนาวิสาสะในชีวิตประจำวัน นำเรื่องที่พบเห็นมาถ้อยให้เห็นคุณค่า

8. ทำให้โอกาสแก่เด็กในการจัดตั้งเป็นกลุ่มก้อน เพื่อศึกษาหาความรู้ในรูปของชมรมต่างๆ
9. สร้างคำขวัญหรือภาชิตที่คนส่วนใหญ่จะยอมรับนับถือร่วมกันได้
10. แนะนำหรือให้คำแนะนำปรึกษาเฉพาะตัวเป็นรายบุคคล

เกียรติศักดิ์ อิชยานันท์ (2527) ได้เสนอแนะแนวทางในการปลูกฝังและเสริมสร้างค่านิยมไว้ดังนี้

1. การทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้ทำหน้าที่ปลูกฝังและเสริมสร้างค่านิยม
2. การจัดสิ่งแวดล้อมที่แสดงให้เห็นถึงค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมที่เป็น "คน" ให้เอื้อต่อการพัฒนาค่านิยม
3. การให้ความรู้เรื่องค่านิยมที่จะปลูกฝังและแนวทางในการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง
4. การสร้างความสำนึกที่จะปฏิบัติตามค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยการทำให้เกิดความสำนึกในความบกพร่องที่มีอยู่และยอมรับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใหม่ไปสู่ค่านิยมที่พึงประสงค์
5. การฝึกและปฏิบัติตามค่านิยมที่จะปลูกฝัง โดยให้ผู้รับการปลูกฝังได้รับการฝึกฝนกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมที่จะปลูกฝังและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2529) ได้อธิบายแนวทางในการสร้างค่านิยมให้เกิดแก่บุคคล ทำได้ดังนี้

1. การสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ค่านิยมที่จะปลูกฝัง องค์ประกอบที่สำคัญคือ บุคคลที่ใกล้ชิด เช่น ถ้าจะปลูกฝังค่านิยมให้แก่เด็กนักเรียน ครูและพ่อแม่ก็จะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการปลูกฝังค่านิยม
2. การให้ความรู้ถึงองค์ประกอบและวิธีปฏิบัติตัวให้เป็นไปตามค่านิยมโดยอาศัยหลักการสอนต่างๆ ไป ที่จะช่วยให้นักเรียนรู้เกี่ยวกับค่านิยมนั้นๆ
3. การส่งเสริมให้ปฏิบัติตามค่านิยมและพยายามปลูกฝังให้เป็นนิสัย บ้าน และโรงเรียนจะต้องจัดสิ่งแวดล้อมที่จะส่งเสริมการปลูกฝังค่านิยมด้วย
4. การสร้างค่านิยมโดยใช้การตรวจสอบค่านิยม (Value Clarification) เป็นวิธีการที่จะช่วยให้เด็กและเยาวชนได้แสดงความคิดเห็น อธิบายถึงค่านิยมของตนได้ทุกแง่ทุกมุม ในสิ่งที่เขาคิดว่าเป็นค่านิยมของตัวเอง

สุมน อมรวิวัฒน์ (2535) ได้เสนอแนะว่าให้เด็กได้พบกับสภาพแท้จริงในโรงเรียนหรือพบกับสถานการณ์จำลองในห้องเรียน ซึ่งครูสามารถจะจัดขึ้นได้ในการเรียนในชั้นเรียนไม่ว่าจะเป็นวิชาใดก็ตาม ครูควรให้นักเรียนได้แสดงบทบาทสมมุติ ได้เผชิญกับปัญหาต่างๆ ที่ครูและนักเรียน

สร้างขึ้นเพื่อเป็นสิ่งเร้า ได้ลองจัดสถานการณ์ต่างๆ ขึ้น เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสเลือก รู้วิธีเลือก
 ตรวจสอบสิ่งที่ตนเลือก ไตร่ตรองถึงผลการเลือกแล้วตัดสินใจ เมื่อตัดสินใจแล้ว
 การประเมินผล จะช่วยให้เขาเกิดความมั่นใจที่ได้กระทำ ภูมิใจ และสุขใจ ที่ได้กระทำอยู่เสมอ
 สุพัตรา สุภาพ (2536) กล่าวว่า ค่านิยมและจริยธรรมไม่ใช่เรื่องของการท่องจำเป็น
 เรื่องของการสั่งสมทีละเล็กละน้อยซึ่งสอดแทรกได้ในทุกเรื่อง

สรุปแล้วการปลูกฝังค่านิยมจะกระทำได้อย่างไร

1. มีการปลูกฝังมาตั้งแต่วัยเด็กและปลูกฝังในสิ่งที่ถูกต้อง
2. สร้างความสัมพันธ์กันด้วยกลุ่มเล็กๆหรือเป็นรายบุคคล
3. มีการสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีที่ถูกต้องเพื่อให้เกิดค่านิยมที่ดี
4. มีตัวอย่างที่ดีที่ส่งผลให้เกิดค่านิยม
5. ทำสิ่งนั้นๆ ให้เป็นปกติวิสัย

นาตยา ปิลาธนนานท์ (2539) ได้เสนอแนวทางที่ทำให้บุคคลเกิดกระบวนการเรียนรู้ใน
 การแสวงหาทางเลือกเพื่อการตัดสินใจทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้โดยกล่าวถึง “กระบวนการทำความเข้าใจ
 กระจ่างค่านิยม Value Clarification” ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาค่านิยม ที่ช่วยให้บุคคลได้เกิด
 กระบวนการการเรียนรู้ที่จะตัดสินใจตั้งเป้าหมายและวางแผนในชีวิต ตลอดจนพัฒนาความคิด
 เพื่อดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความหมาย

กระบวนการทำความเข้าใจกระจ่างค่านิยม นั้น ต้องการเพียงแคให้บุคคลได้รู้จักตัวของเขาเอง
 ได้รู้จักผู้อื่นรวมทั้งสังคม และสิ่งแวดล้อมรอบตัวเขา ไม่ว่าจะนำความคิด ความรู้สึกและ
 การกระทำมาหล่อหลอมกันอย่างไร หรือไม่ก็ตามในการตัดสินใจของเขาด้วยการใช้กิจกรรม
 การกระจ่างค่านิยมจะทำให้เขาได้สำรวจวิธีการสร้างค่านิยมของเขาเอง ภายใต้สถานการณ์ที่
 กำหนดไว้ ตลอดจนได้รับการส่งเสริมที่จะหวังของกระบวนการทำความเข้าใจกระจ่างค่านิยม คือ
 การเอื้ออำนวยที่จะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างความคิดกับการกระทำของคนเราเข้าด้วยกัน

การกระจ่างค่านิยม คือ การทำค่านิยมให้กระจ่าง มีแนวคิดพื้นฐานที่ถือว่าค่านิยมคือ
 หลักการปฏิบัติตนต่อสิ่งต่างๆ ที่บุคคลถือว่าดีงามและถูกต้องควรแก่การยึดถือ มีจุดมุ่งหมายให้
 ผู้เรียนค้นพบด้วยตนเอง ผู้ที่เสนอแนวคิดนี้เป็นกลุ่มแรกคือ Rats harmine และ Simon

กระบวนการกระจ่างค่านิยม เป็นกระบวนการทำให้เกิดความกระจ่างในค่านิยมของ
 ตนเองด้วยตนเอง เกิดจากการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลที่จะแสดงออกมาในรูปของความเชื่อทัศนคติ
 พฤติกรรม และความรู้สึก การเกิดค่านิยมเป็นกระบวนการที่พัฒนาไปตามประสบการณ์ของแต่ละ
 บุคคล จึงมีขั้นตอนดังนี้

1. การเลือกค่านิยม (Choosing)
  - 1.1 เป็นการเลือกอย่างอิสระ
  - 1.2 เลือกจากหลายๆ แนวทาง
  - 1.3 มีการพิจารณาถึงผลที่จะเกิดจากทางเลือกต่างๆ ด้วยตนเอง
2. การยอมรับคุณค่าในค่านิยม (Prizing)
  - 2.1 มีความสุขกับสิ่งที่ได้เลือก
  - 2.2 มีความเต็มใจที่จะยึดมั่นในสิ่งที่เลือกนั้นโดยให้เหตุผลได้
3. การปฏิบัติตามค่านิยม (Acting)
  - 3.1 ได้ลงมือสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือแสดงพฤติกรรมกับสิ่งที่ตนเองตัดสินใจเลือกเอง
  - 3.2 มีการปฏิบัติซ้ำๆ จนเป็นนิสัยหรือเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต

เพื่อให้การพัฒนาค่านิยมของนักเรียนได้ดี โดยอาศัยกระบวนการกระจ่างค่านิยม โดยชัยพร วิชาวุธ และธีระพร อูวรรณโน (2535 อ้างถึงใน มาลินี จุฑะระพ, 2539) ได้เสนอไว้ดังนี้

1. การใช้คำถามสั้นๆ ง่ายๆ ในการนำความคิดและให้นักเรียนวิเคราะห์ผลงานด้วยตนเอง ให้นักเรียนเปรียบเทียบข้อดีและข้อเสียของเหตุผล และผลลัพธ์จากพฤติกรรม
2. ใช้กระบวนการลัทธิสัมพัทธนิยม (Relativism) คือ ครูแสดงท่าทียอมรับจริยธรรมของนักเรียน โดยการที่ครูไม่ขัดแย้งหรือชี้หน้าความเห็นและการกระทำจะทำได้เพียงคอยกระตุ้นให้นักเรียนได้คิดถึงเกี่ยวกับค่านิยมหรือจริยธรรมของตนเอง มีการใช้จิตวิทยาเสริมสร้างกำลังใจแก่นักเรียน

การศึกษาการสร้างค่านิยมจากนักการศึกษาหลายท่าน ผู้วิจัยได้สังเคราะห์และวิเคราะห์หลักการสร้างค่านิยม ซึ่งได้ผลออกมาเป็นกระบวนการกระจ่างค่านิยม (Value Clarification) ตามที่ Rats harmine และ Simon ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการกระจ่างค่านิยม ซึ่งมีขั้นตอนต่างๆ เรียงลำดับการแสดงถึงการเกิดค่านิยม ดังต่อไปนี้

1. การเลือกค่านิยม
  - 1.1 เป็นการเลือกอย่างอิสระ
  - 1.2 เลือกจากหลายๆ แนวทาง
  - 1.3 มีการพิจารณาถึงผลที่จะเกิดจากทางเลือกต่างๆ ด้วยตนเอง
2. การยอมรับคุณค่าในค่านิยม
  - 2.1 มีความสุขกับสิ่งที่ได้เลือก
  - 2.2 มีความเต็มใจที่จะยึดมั่นในสิ่งที่เลือกนั้นโดยให้เหตุผลได้

3. การปฏิบัติตามค่านิยม

- 3.1 ได้ลงมือสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือแสดงพฤติกรรมกับสิ่งที่ตนเองตัดสินใจเลือกเอง
- 3.2 มีการปฏิบัติซ้ำๆ จนเป็นนิสัยหรือเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต

ตอนที่5 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (The Philosophy of Sufficiency Economy)

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550)

1. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤติเพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลางและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นบันได

3. ค่านิยม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อมๆ กัน ดังนี้
 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ
 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

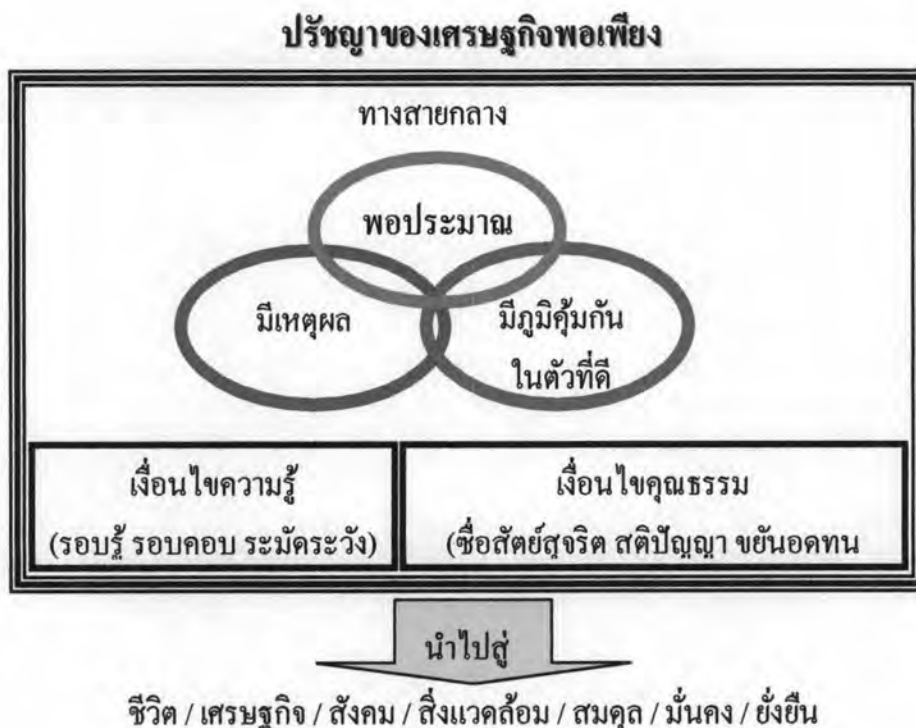
การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4. เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วยมีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียรใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ซึ่งสามารถสรุปเป็นแผนภาพแสดงความเกี่ยวข้องกันดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 4 แสดงความสัมพันธ์ของค่านิยมและเงื่อนไขปรัชญาของเศรษฐกิจ

5. แนวทางปฏิบัติ ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมสิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

การมีเหตุผลตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ประมวลพระราชดำรัสในองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ

ประมวลพระราชดำรัสในองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านความมีเหตุผล มีดังต่อไปนี้

“ผู้มีความสามารถ คือ ทำหน้าที่ใดก็ได้ที่งานนั้นสำเร็จดังความมุ่งหมาย ท่านจะต้องเป็นผู้มีน้ำใจหนักแน่น ใช้ความพิจารณาด้วยเหตุผล ท่านจะต้องเป็นตัวของท่านเองใช้วิทยาการที่ได้ร่ำเรียนมาเลือกปฏิบัติแต่ที่เป็นคุณเป็นประโยชน์แก่ตนเองและส่วนรวมคือประเทศชาติเสมอไป” (พระบรมราชาโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรผู้สำเร็จการศึกษา ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 4 กรกฎาคม 2500)

“...ข้าพเจ้าอยากให้ทุกคนคำนึงถึง กฎแห่งเหตุผล ว่าผลที่เกิดขึ้นเพราะเหตุ คือการกระทำและผลนั้นจะเป็นผลดีหรือผลเสีย ก็เพราะกระทำให้ดีหรือให้เสีย ดังนั้นการที่จะทำงานใดให้บรรลุผลที่พึงประสงค์ จะต้องพิจารณาถึงวิธีการที่เหมาะสมก่อนเป็นเบื้องต้น แล้วลงมือกระทำตามหลักเหตุผลด้วยความตั้งใจจริงและด้วยความสุจริตงานของแต่ละคนจึงจะเป็นผลดี และเชื่อได้ว่าผลงานของแต่ละคนจะประมวลงกันเป็นความเจริญมั่นคงของบ้านเมืองได้ดังปรารถนา” (พระบรมราชาโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรผู้สำเร็จการศึกษา ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 9 กรกฎาคม 2513)

“การวางโครงการใดๆที่จะให้ได้ผลสมบูรณ์จะต้องอาศัยเหตุผลที่หนักแน่นเป็นพื้นฐาน ต้องจัดวางรูปขึ้นด้วยความละเอียดรอบคอบ แล้วต้องดำเนินการอย่างจริงจังโดยขะมักเขม้น ข้อสำคัญที่ควรคำนึงถึงอย่างยิ่งนั้น ได้แก่ความจริงที่ว่าการทำงานใหญ่ๆทุกอย่างต้องการเวลามากกว่าจะทำสำเร็จ ผู้ที่ริเริ่มโครงการอาจไม่ทันทำให้สำเร็จโดยตลอดด้วยตนเองก็ได้ ต้องมีผู้อื่นรับทำต่อไป ดังนั้นไม่ควรยกเอาเรื่องใครเป็นผู้เริ่มงาน ใครเป็นผู้รับช่วงงานขึ้นเป็นข้อสำคัญนัก จะต้องถือผลสำเร็จที่จะเกิดจากงานเป็นใหญ่ยิ่งกว่าสิ่งอื่น” (พระบรมราชาโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรผู้สำเร็จการศึกษา ณ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 14 ตุลาคม 2514)

“ผู้เป็นบัณฑิตจะต้องเชื่อมั่นและยืนหยัดในเหตุผลและความดี ถ้าทุกคนมีความมั่นคงไม่หวั่นไหวต่อความวิปริตผันผวนของสังคม ช่วยกันปลูกฝังความรู้ ความคิด ความมีเหตุผล ให้เกิดมีในอนุชน สังคมของเราก็จะเข้ารูปเข้ารอยดีขึ้นเป็นลำดับ (พระบรมราชาโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรผู้สำเร็จการศึกษา ณ วิทยาลัยวิชาการศึกษา, 30 พฤศจิกายน 2514)

“...คนที่มีการศึกษา ที่เรียกว่าเป็นผู้มีปัญญา ควรจะสามารถวินิจฉัยได้ว่าแก้ไขอะไร อย่างไร ข้อสำคัญควรจะต้องรอบคอบและระมัดระวัง ที่จะพิจารณาเรื่องต่างๆ ให้กระจ่างแจ้งทุกแง่ทุกมุมแล้วจัดการให้ถูกจุด ถูกขั้นตอน ถูกเหตุผล ข้อที่พึงระมัดระวังอย่างยิ่งคือ การแก้ปัญหาโดยรีบเร่งด่วน (พระบรมราชาโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรผู้สำเร็จการศึกษา ณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 28 สิงหาคม 2518)

“พูดกันว่าให้พิจารณาเหตุผลให้ดีนั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือให้พิจารณาการกระทำหรือกรรมของตนให้ดีนั่นเอง คนเราโดยมากมักนึกว่าอนาคตจะเป็นอย่างไร เราทราบไม่ได้แต่ที่จริงเราย่อมจะทราบได้บ้างเหมือนกันเพราะอนาคตก็คือผลของการกระทำในปัจจุบัน ถ้าปัจจุบันทำดีอนาคตก็ไม่ควรจะตกต่ำ (พระบรมราชาวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรผู้สำเร็จการศึกษา ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 8 กรกฎาคม 2519)

“การที่บัณฑิตจะใช้ความรู้ความสามารถของตัวเองในการทำงานใดๆ ในภายหน้า จะต้องทำความคิดจิตใจของตนเองให้เที่ยงตรงพ้นจากอำนาจอคติเสียเป็นเบื้องต้นก่อน แล้วจึงนำความคิดที่เที่ยงตรงนั้นมาพิจารณาการกระทำของตนเอง ด้วยหลักเหตุผลให้ถูกต้อง และด้วยความเพียรพยายามอันไม่ขาดสาย ความสำเร็จความเจริญก้าวหน้า และอนาคตที่แจ่มใสจึงจะมาถึงท่านได้สมตามที่ตั้งใจปรารถนา” (พระบรมราชาวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรผู้สำเร็จการศึกษา ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พระราชทานในวันที่ 10 กรกฎาคม 2519)

“ความเคร่งครัดหมายถึง ความระมัดระวังมั่นคง ที่จะปฏิบัติทำให้เที่ยงตรงครบถ้วนตามแบบแผนและหลักเกณฑ์ที่ได้วางไว้แบบแผนและหลักเกณฑ์นั้น ย่อมต้องมีเหตุผลเป็นพื้นฐาน และเหตุผลที่จะทำ ให้พื้นฐานมั่นคงไม่สั่นสะเทือนได้ ก็ต้องเป็นเหตุผลตามความจริงแท้ ที่ได้พิสูจน์เห็นจริงแล้วด้วยความละเอียดรอบคอบ ปราศจากความลำเอียง และความหลงผิดตามอารมณ์ (พระบรมราชาวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรผู้สำเร็จการศึกษา ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พระราชทานในวันที่ 16 กรกฎาคม 2520)

“การสร้างความสำเร็จในกิจการงานทุกอย่าง ทุกระดับ รวมทั้งความสำเร็จในชีวิตของแต่ละคนด้วยนั้น ต้องอาศัยปัจจัยสำคัญประกอบกันถึงสามส่วน ส่วนที่หนึ่ง คือ ความรู้และความชำนาญทางวิชาการ ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานหรือเป็นเครื่องมือปฏิบัติงานแท้ๆ ส่วนที่สองคือ ความละเอียดถี่ถ้วน ความตั้งใจและความอุตสาหพยายาม ซึ่งเป็นเครื่องช่วยให้ทำ การได้ ไม่ผิดพลาดบกพร่องและสำเร็จลุล่วงได้ตลอด ไม่ทิ้งขว้างละวางเสียกลางคัน ส่วนที่สามนั้น ได้แก่ สติระลึกรู้ตัว และปัญญาความรู้ชัด หรือความเฉลียวฉลาดที่จะหยุดคิดพิจารณาถึงจะทำคำที่จะพูดทุกอย่างให้เป็นไปโดยถูกต้องเที่ยงตรงตามกระบวนการของเหตุผล ซึ่งจะช่วยให้ดำเนินชีวิตและการทำงานไปในทางเจริญ (พระบรมราชาวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรผู้สำเร็จการศึกษา ณ มหาวิทยาลัยรามคำแหง พระราชทานในวันที่ 22 ธันวาคม 2520)

“พอมีพอกินนี้ก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนพอมีพอกิน ก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดี มีความหมายกว้างออกไปอีก ไม่ได้หมายถึงการมีพอกินสำหรับใช้เองเท่านั้น แต่มีความหมายว่าพอมีพอกินหมายความว่า มีกินมีอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือยไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ

แม้บางอย่างอาจจะดูฟุ่มเฟือย แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำ สมควรที่จะปฏิบัติ คือคำว่าพอก็เพียงพอ เพียงนี้ก็พอดังนั่นเอง คนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิด อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ มีความคิดจะทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพ พุดจกัพอเพียง ทำอะไรก็พอเพียงปฏิบัติตนก็พอเพียง แปลว่า "ความพอประมาณและความมีเหตุผล" (พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา, 4 ธันวาคม 2541)

ประมวลหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการมีเหตุผลจากนักวิชาการต่าง ๆ

ประมวลหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการมีเหตุผลจากนักวิชาการสาขาต่างๆ มีดังนี้

จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา (2548) กล่าวว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่แนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลางโดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบแทนที่จะใช้อารมณ์หรือตัดสินใจปัจจุบันทันด่วน อาศัยความรู้ และเหตุผลในการตัดสินใจ

ทุกๆ ภาคีการพัฒนาต้องเข้าใจก่อนว่า เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึงระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้ แต่ไม่ได้แปลว่าเศรษฐกิจที่พึ่งตนเอง 100% โดยไม่พึ่งเงิน ไม่พึ่งการค้า ไม่สุมคามกับใคร ซึ่งไม่ใช่เศรษฐกิจพอเพียง การจะนำเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นปรัชญามาใช้ ทุกฝ่ายต้องมองให้ออกและเข้าใจอย่างถ่องแท้ (จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา, 2547)

3 หลัก และ 2 เงื่อนไข หลักที่ 1 คือหลักของการเดินสายกลาง ไม่สุดโต่ง หลักที่ 2 คือใช้ความรู้และเหตุผลในการตัดสินใจ คือแทนที่จะใช้อารมณ์หรือตัดสินใจปัจจุบันทันด่วน อาศัยความรู้และเหตุผลในการตัดสินใจ นี้คือหลักที่ 2 ส่วนหลักที่ 3 คือการมีภูมิคุ้มกันจาก

การเปลี่ยนแปลงต่างๆ โดยเฉพาะจากปัจจัยที่มีการเปลี่ยนแปลง ที่อยู่นอกเหนืออิทธิพลของเรา การมีภูมิคุ้มกันจากการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ตรงนี้ สรุปสั้นๆ คืออย่างเสี่ยงเกินไป อย่าเสี่ยงมากเกินไป อย่าโลภเกินไป เพราะว่าถ้าทำอะไรไปโดยหวังว่าทุกอย่างมันจะดีหมด บางทีเหตุการณ์ข้างนอก ซึ่งอยู่นเหนืออิทธิพลของเรา อาจจะทำให้ผิดพลาดได้ และผลกระทบที่เกิดกับเรา อาจจะทำให้ถึงกับล้มไปก็ได้ ฉะนั้นทำอะไรไปขอให้นึกถึงว่าเหตุการณ์บางอย่างอาจจะไม่ดี ถึงแม้จะมีเหตุการณ์ที่ไม่ดีเกิดขึ้น เราก็ยังพออยู่รอดได้ ก็เป็นเรื่อง 3 หลักด้วยกัน ที่ใช้ควบคู่กันไป ต้องใช้พร้อมๆ กัน ไป 3 หลัก (จรัญ ธิศรางกูร ณ อยุธยา, 2547)

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม (2548) กล่าวว่า ความมีเหตุผลในการตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้นพิจารณาปัจจัยที่เกี่ยวข้องและผลกระทบ สร้างภูมิคุ้มกัน-บริหารความเสี่ยง

ส่วนความมีเหตุผลซึ่งจะทำให้ธุรกิจยั่งยืนได้ ในงานวิจัยพบว่า อรรถประโยชน์ตามแนวปรัชญานี้ให้ความสำคัญในเรื่องคุณค่ามากกว่าเรื่องราคา "คุณค่าการผลิต" ที่ก่อให้เกิดความคุ้มค่ามากกว่าความคุ้มทุน ซึ่งคำนวณโดยใช้ตัวเลขผลกำไรจากกระบวนการผลิตที่เน้นในเรื่องมูลค่า โดยแบ่งคุณค่าการผลิตออกเป็น 5 ระดับ เรียงลำดับคุณค่าจากมากไปหาน้อย ได้แก่

1. ปัจจัย 4 เช่น ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ฯลฯ
2. สินค้าประเภทความมั่นคงปลอดภัย เช่น ประกันชีวิต กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ ฯลฯ
3. ความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต อาทิ โทรศัพท์เคลื่อนที่ รถยนต์ ฯลฯ
4. ความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีวิต เช่น เครื่องประดับ เครื่องแต่งกายราคาแพง
5. อบายมุขต่างๆ เช่น เหล้า บุหรี่ ฯลฯ

ธีรภัทร มนตรีศาสตร์ (2548) กล่าวในหัวข้อ "ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาไอทีของประเทศไทย" ที่เกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงในด้านความมีเหตุผล ดังนี้

1. พิจารณาอย่างรอบคอบทั้งในด้านความประหยัด คุณภาพ ผลประโยชน์ ข้อดี ข้อเสียในการใช้ซอฟต์แวร์แต่ละประเภท เช่น โปรแกรมกลุ่มไอทีของบางโปรแกรมอาจจะเพิ่งเริ่มต้นโครงการยังมีคุณภาพไม่น่าเชื่อถือจึงควรเลือกใช้ซอฟต์แวร์เชิงพาณิชย์มาใช้งานจะปลอดภัยกว่า เป็นต้น

2. การพัฒนาซอฟต์แวร์ขึ้นเองอาจพบอุปสรรคและยากที่จะเริ่มต้นได้ การเข้าร่วมกับชุมชนไอทีจะช่วยทำให้ไม่ต้องเริ่มต้นเองจากศูนย์แต่เป็นการเรียนรู้จากงานที่มีผู้อื่นริเริ่มไว้แล้วและนำมาต่อยอดให้มีคุณสมบัติตรงกับความต้องการของเรา

3. การพัฒนาบุคลากรด้านซอฟต์แวร์ให้ทันต่อความต้องการใช้งานควรมุ่งเน้นงานปัจจุบัน คือ ผู้ที่กำลังอยู่ในวัยทำงานมาพัฒนาความรู้ความสามารถแทนที่จะพัฒนาเฉพาะนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเนื่องจากเป็นวิทยาการที่พัฒนารวดเร็วมาก

ณัฐพงษ์ ทองภักดี (2549) กล่าวไว้ในบทความเรื่อง "เศรษฐกิจพอเพียง ระบบตลาดที่ดีกว่ากลไกตลาดเสรี" ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงด้านความมีเหตุผลว่า ความมีเหตุผลคือมีการวางแผน มองระยะยาว หากเราทำอะไรไม่วางแผน ไม่มองระยะยาว เช่นจะทำเมกะโปรเจ็ค โดยไม่ได้ใช้หลักวิชาการวิเคราะห์ความคุ้มค่าของโครงการ ดูให้ชัดว่ามีประโยชน์สุทธิต่อสังคมจริงหรือไม่แล้วจึงลงมือทำ ก็แสดงว่าไม่ตรงหลักความมีเหตุผล ตัวอย่างอันชัดชัดของการขาดหลักการนี้คือการลงทุนอย่างไม่ลืมหูลืมตาของภาคเอกชนจนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540

พิพัฒน์ ยอดพฤติการ (2549) ได้นำงานวิจัยของสถาบันไทยพัฒนาว่าด้วยการประยุกต์เศรษฐกิจพอเพียงในองค์กรและภาคธุรกิจเอกชน มานำเสนอเป็นบทความ 3 ตอน เพื่อเป็นแนวทางให้แก่ภาคธุรกิจเอกชนที่ต้องการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ใช้ในองค์กรในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นอกเหนือจากคุณลักษณะด้านความพอประมาณ ยังมีคุณลักษณะด้านความมีเหตุผล ที่หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียง จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ นั้น สามารถนำมาประยุกต์ให้เข้ากับการดำเนินธุรกิจได้อย่างไร เมื่อพิจารณาหน่วยธุรกิจหนึ่งๆ ในทางเศรษฐศาสตร์ถือว่าเป็นหน่วยการผลิต ทำหน้าที่แปลงปัจจัยการผลิต ให้กลายเป็นผลผลิต เพื่อส่งต่อไปยังหน่วยการบริโภคที่เป็นครัวเรือนและผู้บริโภคลำดับสุดท้าย หรือไปยังหน่วยการผลิตอื่นตามสายอุปทาน (Supply Chain) การพิจารณาเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องและผลที่เกิดขึ้นจากหน่วยการผลิต จะแยกเป็น 2 ระดับ คือ ความมีเหตุผลในหน่วยการผลิตหรือภายในตัวกิจการเอง กับความมีเหตุผลระหว่างตัวกิจการกับหน่วยการผลิตอื่นและผู้บริโภค การที่ธุรกิจให้ความสำคัญกับตัวชีวิตในมิติที่เพิ่มขึ้น ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างมิติต่างๆ ในเชิงเหตุและผล (Cause and Effect) ตัวอย่างเช่น กำไรของกิจการที่ผู้ถือหุ้นพึงได้รับ (มิติด้านผู้ถือหุ้น) จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อองค์กรธุรกิจมีรายได้เพิ่มขึ้น หรือมีต้นทุนที่ลดลง (มิติด้านการเงิน) และการที่องค์กรจะมีรายได้เพิ่มขึ้น ก็ต่อเมื่อองค์กรสามารถเพิ่มส่วนแบ่งตลาด โดยการนำเสนอสินค้าและบริการที่มีคุณภาพ (มิติด้านผลิตภัณฑ์) ซึ่งเป็นที่ต้องการของลูกค้าหรือทำให้ลูกค้าพึงพอใจ (มิติด้านลูกค้า) ในระดับของความมีเหตุผลในหน่วยการผลิตหรือภายในตัวกิจการเอง จะเกี่ยวข้องกับการจัดการความสัมพันธ์ของมิติต่างๆ ที่เกิดขึ้นในกิจการ อาทิ ด้านผู้ถือหุ้น ด้านการเงิน ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านกระบวนการภายในธุรกิจ ด้านพนักงาน ด้านระบบงานสนับสนุน

เพื่อนำไปสู่การเจริญเติบโต (Growth) ของกิจการ โดยอาจเทียบได้ว่าเป็นการดำเนินธุรกิจ ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงในระดับพื้นฐาน ในระดับของความมีเหตุผลระหว่างตัวกิจการกับหน่วยอื่นๆ ในสังคมทั้งในระดับใกล้ คือ การบริหารความสัมพันธ์ ต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ใกล้ชิดกับองค์กร โดยตรง ได้แก่ ลูกค้า คู่ค้า ชุมชนที่องค์กรตั้งอยู่ และในระดับไกล คือ การบริหารความสัมพันธ์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับองค์กรโดยอ้อม ได้แก่ คู่แข่งขันทางธุรกิจ ประชาชนทั่วไป รวมไปถึงการจัดการด้านผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืน (Sustainability) ของกิจการ โดยอาจเทียบได้ว่าเป็นการดำเนินธุรกิจตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงในระดับก้าวหน้า สภาพที่ปรากฏของกิจการที่มีเป้าหมายเน้นกำไรในระยะสั้น คำนึงถึงประโยชน์แต่ผู้ถือหุ้น ขยายผลิตภัณฑ์ ที่แม้จะมีคุณภาพตามระดับของความมีเหตุผลภายในตัวกิจการ แต่หากมิได้คำนึงถึงสภาวะตลาด ความต้องการของลูกค้า ความเป็นธรรมกับคู่ค้า หรือการยอมรับของสังคมตามระดับของความมีเหตุผลระหว่างตัวกิจการกับหน่วยอื่นๆ ในสังคม กิจการนั้นอาจสามารถเจริญเติบโตได้ระยะหนึ่ง แต่จะไม่มีคามยั่งยืนของกิจการในระยะยาว ในความเป็นจริง กิจการต้องพยายามสร้างความสมดุลของประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์ส่วนรวม โดยใช้หลักความมีเหตุผลในทั้งสองระดับ ผสมผสานกันไป มิอาจเน้นที่ระดับใดระดับหนึ่งเพียงระดับเดียว ในขณะที่เดียวกัน กิจการก็ต้องมีการบริหารจัดการองค์กรให้เกิดความสมดุลของประโยชน์ทั้งในระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาว เพื่อการพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับคุณลักษณะด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

นอกจากนี้พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์ ยังกล่าวอีกว่า เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า หนึ่งในคุณลักษณะของการดำเนินงานตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ ความมีเหตุผล แต่คำถามที่ยังอยู่ในใจลึกๆ ของคนบางคน ก็คือ แล้วความมีเหตุผลในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความแตกต่างจากความมีเหตุผลในกรณีทั่วๆ ไปหรือไม่ อย่างไร เพราะเพียงแค่ว่าในภาษาอังกฤษที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความมีเหตุผลหลักๆ ก็มีอยู่ถึง 3 คำ ได้แก่

1. ความมีเหตุผลแบบ Rationality ที่อธิบายโดยวิชาเศรษฐศาสตร์ทั่วไป เป็น การให้ตรรกะในฐานะที่มนุษย์เป็นสัตว์เศรษฐกิจที่เน้นการแสวงหาประโยชน์ให้ตนเองเป็นหลัก โดยมนุษย์มีเหตุผลที่จะเสพหรือบริโภคเพื่อให้เกิดความพึงพอใจสูงสุด ฉะนั้น การที่มนุษย์ดำเนินการแสวงหาปัจจัยเพื่อการบริโภค มีการแข่งขันกันเพื่อให้ตนเองได้รับประโยชน์สูงสุด จึงเป็นเรื่องที่มีเหตุผล ความมีเหตุผลในกรณีนี้ ขาดมิติของการคำนึงถึงผู้อื่น เพราะการแข่งขันกันเพื่อให้ได้มาซึ่งความสุขของตนเอง ในที่สุด จะนำไปสู่ความขัดแย้งหรือความทุกข์ มากกว่าความสุข ถ้าหากทุก

คนต่างมุ่งแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเอง และยังไร้กลไกจัดสรรที่เป็นธรรม สังคมก็ขาดความสงบสุข และแต่ละคนในสังคมก็มีความสุขไปไม่ได้เลย

2. Reasonableness ก็ไม่เชิง ความมีเหตุผลแบบ Reasonableness จะหมายถึง การมีเหตุผลที่เหมาะสมต่อการกระทำใดๆ ความมีเหตุผลแบบนี้ปรากฏได้ แม้จะไม่ได้มีการพิจารณาอย่างรอบด้านในทุกแง่ทุกมุม เพราะเส้นทางของการกระทำที่ถูกเลือก อาจมาจากการพิจารณาเพียงบางด้านบางมุม และมีเหตุผลรองรับการกระทำนั้นอยู่เช่นกัน แม้หากการดำเนินงานใดๆ ไม่ได้เป็นไปอย่างถูกต้องดีงาม ความมีเหตุผลตามความหมายของ Reasonableness ก็ยังคงมีอยู่ (Exist) ได้ตามตรรกะที่มนุษย์เป็นผู้กำหนดขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น อาจแสดงให้เห็นได้ด้วยว่าถูกต้องดีงาม โดยการอ้างอิงการยอมรับจากกลุ่มคนส่วนหนึ่งหรือจากกฎเกณฑ์ที่สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ส่วนตน หลายกรณีที่เกิดขึ้น มาจากการลงมือทำก่อนและค่อยหาเหตุผลรองรับ บ่อยครั้งที่ทำไปด้วยอารมณ์หรือด้วยแรงจูงใจอย่างอื่น เช่น ความชอบความชังหรืออคติส่วนตัว ความมีเหตุผลในกรณีนี้ จึงไม่ครบถ้วน

3. Cause and Effect คือ การพิจารณาทั้งเหตุและผล ความมีเหตุผลแบบ Cause and Effect จะหมายถึง การพิจารณาเลือกเส้นทางของการดำเนินงานโดยคำนึงถึงเหตุและปัจจัยทั้งหมด ส่งผลเป็นการกระทำที่ถูกต้องดีงาม ตามหลักของเหตุและผล ความมีเหตุผลแบบนี้ จึงมีฐานมาจากความรอบคอบระมัดระวังในการตัดสินใจเลือกเส้นทางของการกระทำโดยให้พิจารณาอย่างรอบด้าน การมีเหตุผลแบบ Cause and Effect นี้ เปิดโอกาสให้มนุษย์ดำเนินตามตรรกะของธรรมชาติ ตามสภาพที่ถูกต้องดีงามจริงแท้ ด้วยการละเว้นการกระทำในทางไม่ดีหรือในทางเลื่อมที่ยังไม่ได้เกิดขึ้น หรือด้วยการแก้ไขการกระทำดังกล่าวที่กำลังดำเนินอยู่นั้น ให้กลับมาอยู่ในสภาพถูกต้องดีงามตามธรรมชาติ ถ้าหากมนุษย์ยังแข็งขืนที่จะดำเนินกิจกรรมที่ไม่ถูกต้อง ไม่ดีงามนั้น ความมีเหตุผลแบบ Cause and Effect ซึ่งมีเค้าความหมายตรงกับคำว่า อิทัปปัจจยตา ในทางพุทธธรรม ก็จะก่อให้เกิดผลกระทบที่ไม่พึงปรารถนาจากการกระทำนั้นๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

มีข้อที่นำพิจารณาที่เกี่ยวข้องเรื่องกับความมีเหตุผลอีก 2 ประการ ข้อพิจารณา

ประการแรก คือ โดยธรรมชาติแล้ว ผลที่เกิดขึ้นมาหนึ่งอย่างจะมาจากเหตุปัจจัยหลายอย่างประกอบกัน (คำว่าเหตุหรือสาเหตุ ได้แก่ Cause และปัจจัยหรือเงื่อนไข ได้แก่ Condition) ในลักษณะ Many-to-One มิใช่มีเหตุเดียวผลเดียว ตามหลักการนี้ หากต้องการไม่ให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้น จะมีทางเลือกสองทาง คือ กำจัดเหตุ (ที่เป็น Principle Condition) หรือกำจัดปัจจัย (ที่เป็น Condition) สิ่งนั้นก็จะไม่สามารถเกิดขึ้น

ประการที่สอง คือ เหตุหนึ่งอย่างอาจให้ผลหลายอย่าง ในลักษณะ One-to-Many โดยปกติ เป็นการยากที่จะสามารถติดตามปัจจัยหนึ่งที่น่าไปสู่ผลหลายอย่าง หรือจากผลที่ได้ อย่างหนึ่ง ก็ยากที่จะสืบสาวไปถึงปัจจัยได้ครบทุกอย่าง ด้วยเหตุนี้ เมื่อบุคคลต้องการได้ผลอย่างหนึ่ง ก็เลยพยายามสร้างปัจจัยเงื่อนไขทั้งหมดที่รู้ เพื่อให้ได้ผลตามที่ต้องการ แต่เป็นการยากที่จะสามารถล่วงรู้ได้ว่ามีผลอีกหลายอย่างเกิดขึ้นติดตามมาด้วย นอกเหนือจากผลที่ได้รับ จึงทำให้เกิดผลเสียที่ไม่คาดคิดอย่างยากที่จะเยียวยาแก้ไข หนทางหนึ่งที่จะหลีกเลี่ยงผลเสียเหล่านี้ ก็คือการใช้ความรอบคอบระมัดระวัง (ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งในเงื่อนไขด้านคุณธรรมของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง) ในการใช้หลักเหตุและผล เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างถูกต้องดีงาม เกิดประสิทธิผล เกิดประโยชน์ และความสุข

เกษม วัฒนชัย (2549) กล่าวว่า มีเหตุมีผลในการบริโภค เช่น เรามีเงินเดือน 12,000 บาท และมีกระเป๋า 3 ใบ เราซื้อใบที่ 4 อีกใบราคา 300 บาท ก็พอประมาณ แต่มีคำถามที่สองตามมามีเหตุมีผลเพียงพอหรือที่จะซื้อใบที่ 4 แม้ว่าราคาจะถูกเหมาะกับคนเงินเดือน 12,000 แต่ไม่จำเป็นต้องเสียเงินอีก 300 บาท ไปซื้อใบที่ 4 นักเรียนนักศึกษาเหมือนกัน นักเรียนบอกว่าฉันนี้จะไปเที่ยวคลับกับเพื่อน เอาคลับที่ราคาปานกลาง เพราะเงินรายน้อยแล้วทำไมต้องไปเที่ยว มีเหตุมีผลไหม หากใช้เหตุผลไตร่ตรองก็จะคิดได้ว่าควรไปหรือไม่ คำว่าเหตุผลจะทำให้เรายับยั้งซึ่งใจได้

การพัฒนาจะได้ผลดีต้องอาศัยหลักวิชาและเทคนิควิธีที่เหมาะสม การแสวงหาหลักวิชาและเทคนิควิธีที่เหมาะสมเป็นสิ่งจำเป็นในทุกเรื่องหรือทุกด้านของการพัฒนา และมีใช่จะมาจากตำราเป็นสำคัญอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยการคิดพินิจพิเคราะห์ถึงความเป็นเหตุเป็นผลพึงให้ดีตรงนี้จะสะท้อนกลับไปที่ปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงเรื่องความมีเหตุผล ต้องสังเกตและปฏิบัติจนเกิดความแน่ใจของตนเอง ตำราเป็นฐานความรู้แต่ต้องระวังว่าตำราเก่าหรือตำราทันสมัย ความรู้นั้นเปลี่ยนไปหรือยังเพราะความรู้นั้นเปลี่ยนง่าย มนุษย์สร้างความรู้ใหม่ได้ ตำราไม่ใช่เอาตำราอย่างเดียว ไม่ได้หมายความว่าไม่เอาตำรา เอาตำราแต่ต้องเอาอย่างอื่นด้วยต้องสังเกตพินิจพิเคราะห์ตามความมีเหตุมีผลด้วย แล้วก็ที่จริงเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่ เขาก็มีวิธีทำงานของเขาอยู่เหมือนกัน ต้องเอามาศึกษาด้วย เอามาผสมผสานกัน ต่อไปคือหัวใจของเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร จริงๆ แล้วง่ายนิดเดียว หน้าเดียว มีหลักการ หลักวิชา และหลักปฏิบัติ หลักการใหญ่ของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีคำๆ เดียวเท่านั้นเองคือทางสายกลาง ทางพระเรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา มัชฌิมาแปลว่ากลาง ปฏิปทาแปลว่าฐาน มัชฌิมาปฏิปทา ธรรมะที่เกี่ยวกับ ทางสายกลาง เขาเรียกว่า มัชฌิมนธรรม คือทางสายกลางนั่นเอง อีกอันนอกจาก ทางสายกลางแล้ว ก็ให้มีหลักวิชาเพื่อจะหนุนในเรื่องความมีเหตุผล หลักวิชาคือต้อง

อาศัยความรู้ รอบคอบและระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผน และดำเนินการทุกขั้นตอน แค่นี้เฉพาะแค่ 2 ประโยคครึ่ง ถ้าใครนำไปใช้กับตัวเองก็มีประโยชน์แล้ว ทรงรับสั่งไว้ดีเหลือเกินว่า ต้องอาศัยความรู้ รอบรู้คือต้องรู้ในหลายสาขาที่เกี่ยวข้องกับ กิจกรรมหรือโครงการนั้นๆ ต้องเป็นรู้ที่รอบคอบ ไม่ใช่รู้ด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้นเป็นพอ ต้องรอบรู้ และรอบคอบด้วยและต้องระมัดระวังอย่างยิ่งที่จะนำหลักวิชาต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและในการดำเนินการ ตกกลาง หลักการคือ ทางสายกลางเป็นหลักใหญ่ ทำอะไรอย่าสุดโต่ง อันที่สองคือ ขอให้มีความรู้ หลักวิชานี้ขยายความว่าขอให้มีความรอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง ในการนำหลัก วิชาไปใช้ในการ วางแผนและดำเนินการ

ที่นี้คำว่าพอเพียงหลักปฏิบัติคำว่าพอก็ขยายความว่ามี 3 เรื่องด้วยกัน อันที่หนึ่งคือ ความพอประมาณ หมายถึงปริมาณพอดี อันที่สองคือมีเหตุผล เรบอกว่าการพอประมาณแล้วคำถามที่จะถามตามมาก็คือ ถ้าจะทำอย่างนี้ ไม่ทำมากเกินไป น้อยเกินไป คำถามที่สองคือ แล้วเหตุผลที่ทำ อย่างนี้คืออะไร เหตุผลที่ทำอย่างนี้คืออย่างนี้ แล้วอันที่สามคือต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก มีระบบ ภูมิคุ้มกัน มีเผื่อไว้เผื่อไม่ให้เกิดวิกฤตเมื่อว่ามั่นคงกระทบแรงกว่าที่คาดไว้ ตอนวางแผนนี้เราอาจจะ วางแผนผิด วางแผนไม่ รอบคอบก็ยังมีอะไรเผื่อไว้บ้าง เช่น ในกระเป๋ายังมีอะไรเผื่อไว้บ้าง ไม่ใช่ เล่นห่วยจนหมดตัว เราเอาหลักทั้ง 3 หลักไปใช้ได้ทั้งในระดับบุคคล ระดับครอบครัว ระดับชุมชน ระดับองค์กรโรงเรียนก็ดีในทุกกิจกรรมใช้ได้หมด

ปรียานุช พิบูลสรารุช (2549) กล่าวว่า ความมีเหตุมีผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับ ความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจน คำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ โดยอาศัยการวิเคราะห์ความ พอเพียงตามหลัก สัปปริยธรรม 7

1. ความพอประมาณ ตรงกับหลักสัปปริยธรรม 7 ข้อ 3. รู้ตน 4. รู้ประมาณ
  2. ความมีเหตุผล ตรงกับหลักสัปปริยธรรม 7 ข้อ 1. รู้เหตุ 2. รู้ผล
  3. ภูมิคุ้มกันในตัว ตรงกับหลักสัปปริยธรรม 7 ข้อ 5. รู้กาล 6. รู้บุคคล 7. รู้ชุมชน
- คุณลักษณะของคนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีเหตุมีผล คือ ไม่ประมาท (รอบรู้ มีสติ) รู้ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง รู้ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในด้านต่างๆ

อภิชัย พันธเสน (2549) กล่าวว่า ความมีเหตุผล ไม่ใช่เหตุผลในความหมายของวิชา เศรษฐศาสตร์ คือ การหา แสวงหาประโยชน์ส่วนตนเป็นหลัก แต่คือ "ความซื่อตรง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อาจจะมีความสุข พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ไม่เบียดเบียนคน

อื่น" ซึ่งหมายถึง ความซื่อสัตย์สุจริต ไม่เอาเปรียบผู้อื่น นั่นก็คือ การมีเหตุผลตามแนวพุทธธรรม กล่าวคือถ้าหากทุกคนบริโภคแต่พอประมาณ ไม่เบียดเบียนตนเอง และไม่เบียดเบียนผู้อื่น สังคมก็就会有ความร่มเย็นเป็นสุข และทุกคนในสังคมก็จะร่มเย็นเป็นสุข ซึ่งมีรากความคิดของผลที่เกิดจากเหตุปัจจัย ซึ่งคือความหมายของควมมีเหตุผลที่แท้จริง

สุเมธ ตันติเวชกุล (2549) กล่าวว่า การดำเนินชีวิตให้ใช้เหตุผลอย่าใช้กิเลสตัณหาเป็นเครื่องนำทาง อย่าเอาแต่กระแส ต้องมีความกล้าหาญเพียงพอที่จะเลือกหนทางว่าประเทศไทยต้องการจะพัฒนาไปทางไหนไม่จำเป็นต้องตามกระแสของโลก

จากประมวลพระราชดำรัสในองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ และประมวลหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านควมมีเหตุผลจากนักวิชาการสาขาต่างๆ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์และวิเคราะห์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านควมมีเหตุผลจะต้องประกอบไปด้วย

1. ตัดสินใจด้านควมพอเพียงต้องมีเหตุผล มีองค์ประกอบย่อย ได้แก่
  - 1.1 เข้าใจผลที่เกิดจากการกระทำว่าจะส่งผลอะไรบ้าง เป็นประโยชน์หรือโทษอย่างไร/ต่อใคร (วงแคบวงกว้าง) / ในระยะใกล้ หรือไกล
  - 1.2 ไม่โลภ อยากได้ของที่เกิดกำลังตนจะหาได้
  - 1.3 ดำเนินงานต่างๆ โดยการนำควมรู้และคุณธรรมมาใช้
  - 1.4 ไม่เบียดเบียนตนเอง
  - 1.5 การตัดสินใจต้องเป็นระบบและมีแบบแผนชัดเจน
2. พิจารณาปัจจัยต่างๆ หรือบริบทรอบข้างที่เกี่ยวข้องอย่างรอบคอบ มีองค์ประกอบย่อย ได้แก่
  - 2.1 คำนึงปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
  - 2.2 มีความตั้งใจในการทำสิ่งต่างๆ
  - 2.3 ใช้ประสบการณ์ในการทำงานต่างๆ
  - 2.4 สามารถปรับ (ยืดหยุ่น) สิ่งต่างๆ ให้สอดคล้องกับสถานการณ์
  - 2.5 ใช้หลักวิชาการและคุณธรรมในการวิเคราะห์สิ่งต่างๆ
  - 2.6 รู้สาเหตุของการเกิดสิ่งต่างๆ จากการสังเกตและปฏิบัติจนแน่ใจ
  - 2.7 พิจารณาถึงวิธีการที่เหมาะสม
3. วางแผนโดยคำนึงเปรียบเทียบผลที่จะเกิดขึ้นว่ามีประโยชน์หรือโทษต่อใครบ้างหรือต่อส่วนรวม และผลในระยะสั้น/ยาว มีองค์ประกอบย่อย ได้แก่
  - 3.1 วางแผนอย่างรอบคอบ

- 3.2 คาดการณ์สิ่งที่จะทำให้ตั้งอยู่บนพื้นฐานความรู้และคุณธรรม
- 3.3 เน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต
- 3.4 ยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น
- 3.5 ทำสิ่งต่างๆ ตามขั้นตอน ไม่ลัดขั้นตอนและทำด้วยความรอบคอบ
- 3.6 ทำในสิ่งที่จะก่อให้เกิดผลถูกต้องอยู่บนพื้นฐานคุณธรรมและความรู้
- 3.7 วางแผนทำสิ่งต่างๆ ในระยะยาว โดยไม่ให้เกิดผลเสียจากการตัดสินใจ
- 3.8 ไม่ตามกระแส
4. เลือกทำสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม คนหมู่มาก และ ผลที่ยั่งยืนในระยะยาว
  - ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนตามมา มีองค์ประกอบย่อย ได้แก่
    - 4.1 คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นทั้งด้านดีและไม่ดี
    - 4.2 มีความระมัดระวังในการทำสิ่งต่างๆ
    - 4.3 ไม่ทำสิ่งที่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน
    - 4.4 ทำสิ่งที่ตั้งบนพื้นฐานของความดี
    - 4.5 ทำอะไรไม่ประมาท
    - 4.6 ไม่ย่อท้อต่อสิ่งต่างๆ
    - 4.7 ไม่มองโลกในแง่ร้าย
    - 4.8 ทำสิ่งต่างๆ ด้วยความสุจริต
    - 4.9 ปฏิบัติตนบนพื้นฐานของความดี
    - 4.10 ดำเนินการต่างๆ ด้วยความจริงจัง
    - 4.11 ไม่หวั่นไหวต่อเหตุร้ายและดี
    - 4.12 มอบสิ่งดีๆ ให้สังคมหรือบุคคลอื่น
    - 4.13 ช่วยเหลือสังคมหรือบุคคลอื่น
    - 4.14 ไม่เบียดเบียนผู้อื่น
    - 4.15 คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมรอบข้างด้วย

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา

ในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคการศึกษานั้น จะต้องมุ่งพัฒนาที่ตัวครูก่อนเป็นอันดับแรก เพราะครูถือว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการถ่ายทอดความรู้ และปลูกฝังสิ่งต่างๆ ให้แก่เด็ก ดังนั้นจึงควรส่งเสริมครูให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถ่องแท้ก่อน เพราะเมื่อครูเข้าใจ ครูก็จะได้เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กได้ ครูจะสอนให้เด็กรู้จักพอ ครูจะต้องรู้จักพอก่อน โดยอยู่อย่างพอเพียงและเรียนรู้ไปพร้อมๆ กับเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องมีสติในการเลือกรับข้อมูลต่างๆ ที่เข้ามา รู้จักเลือกรับและรู้จักต่อยอดองค์ความรู้ที่มีอยู่ หมั่นศึกษา เพิ่มพูนความรู้ อย่างเป็นขั้นเป็นตอน ไม่ก้าวกระโดด ในการเลือกรับข้อมูลนั้น ต้องรู้จักพิจารณารับอย่างเป็นขั้นเป็นตอน รู้จักแก้ไขปัญหอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ประเมินความรู้ และสถานการณ์อยู่ตลอดเวลาจะได้รู้จัก และเตรียมพร้อมที่จะรับมือกับสภาพ และผลจากการเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆ ได้อย่างรอบคอบ และระมัดระวัง

เป้าหมายสำคัญของการขับเคลื่อน คือ การทำให้เด็กรู้จักความพอเพียง ปลูกฝัง อบรม บ่มเพาะให้เด็กมีความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม โดยสอดแทรกแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร สาระเรียนรู้ต่างๆ เพื่อสอนให้เด็กรู้จักการใช้ชีวิตได้อย่างสมดุลตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่างๆ รู้จักอยู่ร่วมกับผู้อื่น รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และแบ่งปัน มีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม และเห็นคุณค่าของ วัฒนธรรมค่านิยม ความเป็นไทย ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงต่างๆ รู้ว่าตนเองเป็นองค์ประกอบหนึ่งในสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของโลก การกระทำของตนย่อมมีผลและเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมในโลกที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่ด้วย ซึ่งการจะบรรลุเป้าหมายดังกล่าวข้างต้น สำคัญคือครูจะต้องรู้จักบูรณาการการเรียนการสอนให้เด็กและเยาวชนเห็นถึงความเชื่อมโยงในมิติต่างๆ ทั้งด้านสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจ ซึ่งความเป็นองค์รวมนี้อาจเกิดขึ้นได้ ครูต้องโดยใช้ความรู้และคุณธรรมเป็นปัจจัยในการขับเคลื่อน นอกจากนี้ในการส่งเสริมให้นำหลักปรัชญาฯ ไปใช้ในสถานศึกษาต่างๆ นั้น อาจจะใช้วิธี “เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา” ตามหลักการของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า สำคัญที่สุดครูต้องเข้าใจเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก่อน โดยเข้าใจว่าแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเป็นแนวคิดที่สามารถเริ่มต้นและปลูกฝังได้ ผ่านการทำกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียน เช่น กิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน การกำจัดขยะ ในโรงเรียน การสำรวจทรัพยากรของชุมชน ฯลฯ

ก่อนอื่นครูต้องเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี โดยกลับมาพิจารณา และวิเคราะห์ดูว่า ในตัวครูนั้นมีความไม่พอเพียงในด้านใดบ้าง เพราะการวิเคราะห์ปัญหาจะทำให้ รู้และเข้าใจปัญหา ที่เกิดจากความไม่พอเพียง รวมทั้งควรให้เด็กมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา ด้วย โดยการวิเคราะห์นี้ต้องดำเนินไปบนพื้นฐานของความรู้และคุณธรรม โดยเฉพาะคุณธรรมนั้น เป็นสิ่งที่ควรปลูกฝังให้เกิดขึ้นในใจเด็กให้ได้ก่อน ผ่านกิจกรรมที่ครูเป็นผู้คิดขึ้นมา โดยครูใน แต่ละโรงเรียนจะต้องมานั่งพิจารณาก่อนว่า จะเริ่มต้นปลูกฝังแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงจากจุดไหน ทุกคนควรมาร่วมกันคิด ร่วมกันทำ สามัคคีกันในกระบวนการหารือ และ หลังจากที่ได้ค้นหากิจกรรมที่จะปลูกฝังแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ครูควร จะต้องตั้งเป้าหมายการสอนก่อนว่าครูจะสอนเด็กให้รู้จักพัฒนาตนเองได้อย่างไร โดยอาจเริ่มต้น สอนจากกิจกรรมเล็กๆ น้อยๆ ที่สามารถเริ่มต้นจากตัวเด็กแต่ละคนให้ได้ก่อน เช่น การเก็บขยะ การประหยัดพลังงาน ฯลฯ เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ถึงความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัย ที่ตนเองมีต่อ สิ่งแวดล้อมภายนอกในด้านต่างๆ 4 มิติ ในส่วนของการเข้าถึงนั้น เมื่อครูเข้าใจแล้ว ครูต้องคิดหา วิธีที่จะเข้าถึงเด็ก พิจารณาดูก่อนว่าจะสอดแทรกกิจกรรมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เข้าไปในวิธี คิดและในวิชาการต่างๆ ได้อย่างไร ทั้งนี้ อาจจัดกิจกรรมกลุ่มให้นักเรียนได้ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ รู้จักแบ่งหน้าที่กันตามความสามารถของเด็กในแต่ละช่วงชั้น เช่น ในกิจกรรมการเก็บขยะเพื่อ รักษาความสะอาดของโรงเรียนนั้น ครูอาจจัดกิจกรรมสำหรับเด็กในแต่ละช่วงชั้น คือ ช่วงชั้นที่1 สร้างกิจกรรมที่สนับสนุนให้เด็กช่วยกันเก็บขยะ (ให้เด็กรู้หน้าที่ของตน ในระดับบุคคล) ช่วงชั้นที่2 สร้างกิจกรรมที่สนับสนุนให้เด็กช่วยกันเก็บขยะและนับขยะ (ให้รู้จักการวิเคราะห์และรู้ถึงความ เชื่อมโยงของตนเองกับสมาชิกคนอื่นๆ ในโรงเรียน) ช่วงชั้นที่3 สร้างกิจกรรมที่สอนให้เด็กรู้จัก เชื่อมโยงกับชุมชนภายนอกรอบๆ โรงเรียน เช่น สร้างกิจกรรมที่สอนให้เด็กรู้จักแบ่งแยกขยะ ร่วมมือกับชุมชนในการรักษาสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่ที่โรงเรียนและชุมชนของเขาตั้งอยู่ด้วย

กิจกรรมทั้งหมดนี้สำคัญคือต้องเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย โดยสถานศึกษา ควรตั้งเป้าให้เกิดการจัดการศึกษาตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง สอดแทรกเข้าไปใน กระบวนการเรียนรู้ สอนให้เด็กพึ่งตนเองให้ได้ก่อน จนสามารถเป็นที่พึ่งของคนอื่นๆ ในสังคมได้ ต่อไป (ปรียานุช พิบูลสรารุท, 2550)

การจัดการศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาในระยะแรก ได้เริ่มจากการไปค้นหา กิจกรรมพัฒนานักเรียนที่มีคุณลักษณะและการจัดการที่สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ พอประมาณกับศักยภาพของนักเรียน พอประมาณกับภูมิสังคมของโรงเรียนและชุมชนที่ตั้ง เช่น เด็กช่วงชั้นที่ 2 ทำสหกรณ์ได้ เด็กช่วงชั้นที่ 4 ดูแลสิ่งแวดล้อม มีการส่งเสริมให้มีความรู้รอบรู้ อย่าง รอบคอบระมัดระวัง ฝึกให้เด็กคิดเป็นทำเป็นอย่างมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันส่งเสริมให้เด็กทำงาน ร่วมกับผู้อื่น มีความซื่อสัตย์ สุจริต รับผิดชอบ ไม่เอาัดเอาเปรียบผู้อื่น มีวินัย มีสัมมาคารวะ ปฏิบัติกิจดีสำนึกรักสิ่งแวดล้อม สืบสานวัฒนธรรมไทย กล่าวคือ สอนให้นักเรียน ยึดมั่นใน หลักศีลธรรม พัฒนาค้นหาความรู้จักทำประโยชน์ให้กับสังคมและช่วยดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม และ ตัวกิจกรรมเองก็ต้องยั่งยืน โดยมีภูมิคุ้มกันในด้านต่างๆ ถึงจะเปลี่ยนผู้อำนวยการ แต่กิจกรรมก็ยัง ดำเนินอยู่ อย่างนี้เรียกว่ามีภูมิคุ้มกัน การค้นหาตัวอย่างกิจกรรมพัฒนานักเรียน ก็เพื่อให้มี ตัวอย่างรูปธรรม ในการสร้างความเข้าใจภายในวงการศึกษาว่าหลักเศรษฐกิจพอเพียงหมายความว่าอย่างไร และสามารถนำไปใช้ในกิจกรรมพัฒนานักเรียนได้อย่างไรบ้าง หลังจากนั้น ก็ส่งเสริมให้ บุรณาการการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมเหล่านี้เข้าไปในการเรียนรู้สาระต่างๆ บุรณาการเข้ากับทุกสาระ เรียนรู้ เช่น วิทยาศาสตร์ เพื่อทำให้เกิดสมดุลทางสิ่งแวดล้อม บุรณาการเข้ากับวิชาคณิตศาสตร์ ในการสอนการคำนวณที่มีความหมายในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง หรือบุรณาการเข้ากับสาระ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สุขศึกษา พลศึกษา การงานอาชีพและเทคโนโลยีต่างๆ ได้หมด นอกเหนือจากการสอนในสาระหลักคือในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม เท่านั้น

สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้ มีวัตถุประสงค์ให้ ทุกช่วงชั้นเข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียงและ สามารถประยุกต์ใช้ได้ แต่ถ้ามาตรฐานเรียนรู้ของทุกช่วงชั้นเหมือนกันหมดก็จะมีปัญหาทางปฏิบัติ จึงต้องกำหนดขอบเขตที่ชัดเจนในการเรียนการสอนของแต่ละช่วงชั้น และแต่ละชั้นปี ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 เน้นให้เด็กพึ่งตนเองได้ หรือใช้ชีวิตพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัว เช่น

ประถมศึกษาปีที่ 1 ช่วยเหลือคุณพ่อคุณแม่ล้างจานชาม เก็บขยะไปทิ้ง กวาดบ้าน จัด หนังสือไปเรียนเอง แบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน กินอาหารให้หมดจาน

ประถมศึกษาปีที่ 2 วิเคราะห์รายจ่ายของครอบครัว จะมีเป็นตารางกรอกค่าใช้จ่าย ต่างๆ ของครอบครัว คุณแม่ซื้ออะไรบ้าง คุณพ่อซื้ออะไรบ้าง เด็กจะได้รู้พ่อแม่หาเงินมายากแค่ไหน เช่น ยาสีฟันหลอดละ 46 บาท จะต้องไม่เอามาบิบเล่น จะต้องสอนให้เด็กเห็นคุณค่าของ

สิ่งของ ให้เด็กตระหนักถึงคุณค่าของเงินทอง จะได้ฝึกนิสัยประหยัด ครอบครัวยังมีรายได้และ
รายจ่ายเท่าไร เด็กจะได้ฝึกจิตสำนึกและนิสัยพอเพียง มีหลายโรงเรียนทำแล้ว

ประถมศึกษาปีที่3 สอนให้รู้จักช่วยเหลือครอบครัวอย่างพอเพียง และรู้จักแบ่งปัน
ช่วยเหลือผู้อื่น มีส่วนร่วมสร้างครอบครัวพอเพียง

ช่วงชั้นที่ 2 ฝึกให้เด็กรู้จักประยุกต์ใช้หลักความพอเพียงในโรงเรียน สามารถวิเคราะห์
วางแผนและจัดทำบันทึกรายรับ-รายจ่ายของตนเองและครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพ มีส่วนร่วม
ในการสร้างความพอเพียงระดับโรงเรียน และชุมชนใกล้เคียง โดยเริ่มจากการสำรวจทรัพยากรต่างๆ
ในโรงเรียนและชุมชน มีส่วนร่วมในการดูแลบำรุงรักษาทรัพยากรต่างๆ ทั้งด้านวัตถุ สิ่งแวดล้อม
ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และรวบรวมองค์ความรู้ต่างๆ มาเป็นข้อมูลในการเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน
และเห็นคุณค่าของการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

ช่วงชั้นที่ 3 ประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงกับชุมชน มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของ
ชุมชน สามารถสำรวจและวิเคราะห์ความพอเพียงในระดับต่างๆ และในมิติต่างๆ ทั้งทางวัตถุ
สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมในชุมชนใกล้เคียง เห็นคุณค่าของการใช้หลักพอเพียงในการ
จัดการชุมชน และในที่สุดแล้วสามารถนำหลักการพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของแต่ละ
คน จนนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสู่ความพอเพียงได้ในที่สุด

ช่วงชั้นที่ 4 เตรียมคนให้เป็นคนที่ดีต่อประเทศชาติสามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมได้
ต้องเริ่มเข้าใจความพอเพียงระดับประเทศ และการพัฒนาประเทศภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ เช่น
การวิเคราะห์สถานการณ์การค้าระหว่างประเทศ หรือการศึกษาสถานการณ์สิ่งแวดล้อม
สภาพปัญหาด้านสังคมเป็นอย่างไร แยกแยะหรือสามัคคี เป็นต้น

คณะทำงานขับเคลื่อนด้านการศึกษาและเยาวชนทำงานร่วมกับ กระทรวงศึกษาธิการและ
อีกหลายหน่วยงาน วิทยาลัยศรัทธาของกรมขับเคลื่อน คือ สานเครือข่าย ขยายความรู้ ควบคู่
ประชาสัมพันธ์ เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญา และให้บุคลากรด้านการศึกษา
สามารถนำหลักคิดหลักปฏิบัติเศรษฐกิจพอเพียง มาบูรณาการสู่การเรียนการสอนในทุกกลุ่มสาระ
การเรียนรู้ของทุกระดับได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน และเป็นรูปธรรม ตลอดจนผู้บริหารสามารถนำหลัก
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาเพื่อให้เกิดประโยชน์และความสุข
(คณะทำงานบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน, 2550)

ตอนที่6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการเรียนการสอนบนเว็บวิชาภาษาไทยด้วยวิธีการเรียนรู้ร่วมกันและการเรียนรู้ด้วยกรณีศึกษาเพื่อสร้างค่านิยมด้านการมีเหตุผลตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่1 พบว่ามีงานวิจัยที่สำคัญดังที่ได้รวบรวมมา ดังนี้

งานวิจัยต่างประเทศ

งานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ร่วมกันบนเว็บ

Lewin (2000) ได้ศึกษาเพื่อเปรียบเทียบการสอนโดยใช้กระบวนการสืบสอบและแสวงหาความรู้เป็นกลุ่มซึ่งเป็นแนวคิดหนึ่งของการเรียนรู้ร่วมกัน กับการสอนโดยครูเป็นผู้ควบคุมที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนภาษาที่สองของนักศึกษาระดับวิทยาลัย เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามความสามารถทางภาษา (ทักษะพูดและเขียน) แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอน บันทึกลงของครูผู้สอนและของนักศึกษา การสัมภาษณ์และการประเมินรายวิชา ผลการวิจัยไม่พบความแตกต่างของความสามารถทางภาษาของนักเรียนทั้งสองกลุ่ม แต่พบว่านักเรียนในกลุ่มที่เรียนโดยใช้กระบวนการสืบสอบและแสวงหาความรู้เป็นกลุ่มมีทักษะในการทำงานร่วมกัน นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อเนื้อหาวิชาที่เรียน

Debova (2001) ศึกษาการเรียนรู้ออนไลน์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในวิชาภาษาอังกฤษ เพื่อศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับการใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อการเรียนการสอนและพัฒนาทฤษฎีพื้นฐานเพื่ออธิบายการเปลี่ยนแปลงในบทบาทของครูผู้สอนและนักเรียน ใช้วิธีการสังเกต การสัมภาษณ์ การเขียนแบบออนไลน์ ผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีการพัฒนาด้านความรู้และทักษะทางเทคโนโลยีเพิ่มขึ้น และมีสัมพันธภาพที่ดีต่อนักเรียนอื่นๆ ครูผู้สอนมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทจาก Director มาเป็น Facilitator โดยทำหน้าที่ใน 3 ขั้นตอนคือ การวางแผนเตรียมการ การช่วยเหลือและให้กำลังใจนักเรียน มอบหมายงานเพื่อให้นักเรียนเกิดความรับผิดชอบ

Kerrie M Miller and Geoffrey N Dick (2005) ศึกษาความคิดเห็น ความพึงพอใจและการแสดงออกทางพฤติกรรมเกี่ยวกับการใช้งานคอมพิวเตอร์ในการเรียนรู้ออนไลน์ โดยศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลนิสิตนักศึกษาที่เรียนรู้ออนไลน์ด้วยคอมพิวเตอร์จาก 144 มหาวิทยาลัย ที่ออสเตรเลีย พบว่า ส่วนใหญ่นิสิตนักศึกษาที่ใช้คอมพิวเตอร์เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนจะมีวิธีการเรียนรู้ร่วมกัน ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ เพศ อายุ ความพึงพอใจในการเรียนด้วยการ

เรียนรู้ร่วมกัน และภูมิหลังของนิสิตนักศึกษาแต่ละคนไม่ได้เป็นตัวกำหนดความชอบหรือไม่ชอบในการเรียนรู้ด้วยรูปแบบร่วมกันโดยใช้คอมพิวเตอร์แต่เป็นเพราะการเห็นความสำคัญในการศึกษาที่จำเป็นต้องใช้คอมพิวเตอร์มาเป็นอุปกรณ์ช่วยในการเรียนและการวิจัยยังพบว่านิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่พร้อมที่จะใช้คอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือในการทำงานร่วมกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยกรณีศึกษา

Stepich et al (2001 อ้างถึงใน นิตยา โสรัฎฐ, 2547) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้กลยุทธ์การสอนแนะเพื่อสนับสนุนให้นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาในขณะที่พวกเขา กำลังวิเคราะห์และแก้ปัญหการออกแบบการเรียนการสอนด้วยกรณีศึกษาบนเว็บ โดยมีแนวทางในการสอนแนะ (coaching guidelines) ให้นักเรียนเข้าใจความคิดรวบยอดของกรณีศึกษาและสอนแนะให้นักเรียนพิจารณาสถานะที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหา โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนจากมหาวิทยาลัย จำนวน 37 คน ได้เรียนรู้ด้วยกรณีศึกษา 6-10 กรณี มีการอภิปรายทั้งในห้องเรียนและแบบออนไลน์ ผลการสำรวจข้อมูลพบว่า นักเรียนสามารถแก้ปัญหาได้อย่างดีเพียงช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้น แต่ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ตลอดการเรียน จากการเปรียบเทียบผลการแก้ปัญหาก่อนและหลังเรียนพบว่าอิทธิพลที่ทำให้นักเรียนแก้ปัญหาได้มาจากอิทธิพลภายนอกมากกว่าภายในของนักเรียน ซึ่งอิทธิพลนั้นก็คือคุณลักษณะของผู้เชี่ยวชาญการสอนแนะ (coached expertise) นั่นเอง

งานวิจัยในประเทศ

งานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ร่วมกันบนเว็บ

สุญาณี เดชทองพงษ์ (2545) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือการสื่อสารแบบร่วมมือในการเรียนการสอนผ่านเครือข่ายที่มีต่อเมตาคognition และความสามารถทางการเขียนภาษาอังกฤษระหว่างนักเรียนไทยและจีนในระดับมหาวิทยาลัย โดยศึกษาเครื่องมือการสื่อสาร 3 แบบ คือ ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ เว็บบอร์ด และแชต โดยใช้แผนการทดลองแบบ pre-test and post-test design ทดลอง 2 ครั้ง คือ การทดลองในประเทศไทย ใช้กลุ่มตัวอย่างนักเรียนไทยซึ่งเป็นนักศึกษาชั้นปีที่3 สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล จำนวน 52 คน และการทดลองในประเทศจีน ใช้กลุ่มตัวอย่างนักเรียนจีนซึ่งเป็นนักศึกษาชั้นปีที่3 มหาวิทยาลัยกวางซี นอร์มอล ประเทศจีน จำนวน 40 คน ผลการวิจัยพบว่าเมตาคognition ของนักศึกษาภายหลังการเรียนด้วยการสอนผ่าน

เครือข่ายและใช้เครื่องมือการสื่อสารแบบร่วมมือสูงกว่าเมตาคognition ของนักศึกษาก่อนเรียนการ เรียนด้วยการสอนผ่านเครือข่าย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01, เมตาคognition ของ นักศึกษาไทยแตกต่างจากเมตาคognition ของนักศึกษาจีนที่เรียนด้วยการสอนผ่านเครือข่ายและใช้ เครื่องมือการสื่อสารแบบร่วมมือ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01, ความสามารถทางการ เขียนภาษาอังกฤษของนักศึกษาภายหลังจากเรียนด้วยการสอนผ่านเครือข่ายและใช้เครื่องมือการ สื่อสารแบบร่วมมือ มีความแตกต่างกันจากความสามารถทางการเขียนภาษาอังกฤษก่อนการเรียน ด้วยการสอนผ่านเครือข่าย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01, ความสามารถทางการเขียน ภาษาอังกฤษของนักศึกษาภายหลังจากเรียนด้วยการสอนผ่านเครือข่ายและใช้เครื่องมือสื่อสาร แบบร่วมมือด้วยโปรแกรมยอเล็กทรอนิกส์ และเว็บบอร์ด มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าการสื่อสารแบบร่วมมือ ด้วยแชต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05, ความสามารถทางการเขียนภาษาอังกฤษของ นักศึกษาไทยและความสามารถทางการเขียนภาษาอังกฤษของนักศึกษาจีน ภายหลังจากเรียนด้วยการ สอนผ่านเครือข่าย ไม่แตกต่างกัน, เมตาคognition และความสามารถทางการเขียนภาษาอังกฤษ ของนักศึกษาไทยและนักศึกษาจีนที่เรียนด้วยการสอนผ่านเครือข่ายและเครื่องมือสื่อสารแบบร่วมมือ ไม่แสดงความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ขวัญเรือน พุทธิรัตน์ (2546) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ร่วมกันในการจัดกิจกรรม ภายหลังจากเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่องระบบนิเวศ ที่มีต่อการแก้ปัญหาเชิง วิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่1 โดยออกแบบการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อนำไปใช้ใน กิจกรรมภายหลังจากเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่อง ระบบนิเวศ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยการเรียนรู้ร่วมกันในการจัดกิจกรรมภายหลังจากเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ ช่วยสอน มีการแก้ปัญหาเชิงวิทยาศาสตร์สูงกว่ากลุ่มที่ไม่มีการเรียนรู้ร่วมกันในการจัดกิจกรรม ภายหลังจากเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พิชัย ทองดีเลิศ (2547) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ร่วมกันบน เครือข่ายคอมพิวเตอร์ โดยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการ เรียนรู้ร่วมกันบนเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่ลงทะเบียนเรียน วิชา 999033 ศิลปะการดำเนินชีวิต ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา2547 จำนวน 60 คน ผลการวิจัยพบว่าส่วนประกอบที่สำคัญในการพัฒนารูปแบบมี 2 ส่วนคือ (1) องค์ประกอบ การจัดการเรียนบนเครือข่ายคอมพิวเตอร์ได้แก่ เนื้อหา ระบบบริหารและจัดการ รูปแบบการสื่อสาร การประเมินผล ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียน ตัวนักเรียนโครงสร้างพื้นฐาน (2) ด้านกิจกรรม การเรียนได้แก่ ยุทธวิธีการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน และกิจกรรมการเรียนที่สนับสนุนรูปแบบการเรียน

ของคอล์บ และผลการวิเคราะห์คะแนนแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่ากลุ่มตัวอย่างในทุกรูปแบบการเรียนรู้มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

งานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยกรณีศึกษาบนเว็บ

นิตยา โสริกุล (2547) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการใช้การสอนแนะในการเรียนรู้ด้วยกรณีศึกษาบนเว็บที่มีต่อการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีรูปแบบการคิดต่างกัน โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) จำนวน 160 คน ประกอบด้วยนักเรียนที่มีรูปแบบการคิดแบบฟิลด์ ดิเพนเดนซ์ (Field Dependence: FD) และฟิลด์ อินดิเพนเดนซ์ (Field Independence: FI) ตามแนวคิดของ Witkin และคณะ ประเภทละ 80 คนโดยแต่ละกลุ่มรูปแบบการคิดแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มย่อย ซึ่งได้เรียนบทเรียนกรณีศึกษาบนเว็บที่มีการสอนแนะ จำนวน 40 คน และบทเรียนกรณีศึกษาบนเว็บที่ไม่มีการสอนแนะ จำนวน 40 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนจากบทเรียนกรณีศึกษาบนเว็บที่มีการสอนแนะและบทเรียนกรณีศึกษาบนเว็บที่ไม่มีการสอนแนะมีคะแนนการแก้ปัญหาไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05, นักเรียนที่มีรูปแบบการคิดแบบฟิลด์ อินดิเพนเดนซ์ (FI) เมื่อเรียนด้วยกรณีศึกษาบนเว็บมีคะแนนการแก้ปัญหาสูงกว่าคะแนนการแก้ปัญหาของนักเรียนที่มีรูปแบบการคิดแบบฟิลด์ ดิเพนเดนซ์ (FD) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05, นักเรียนที่มีรูปแบบการคิดต่างกัน เมื่อเรียนด้วยบทเรียนกรณีศึกษาบนเว็บที่มีการสอนแนะต่างกันมีคะแนนการแก้ปัญหาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่นักเรียนที่มีรูปแบบการคิดแบบฟิลด์ ดิเพนเดนซ์ (FD) เมื่อเรียนด้วยบทเรียนกรณีศึกษาบนเว็บที่มีการสอนแนะมีคะแนนการแก้ปัญหาสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยบทเรียนกรณีศึกษาบนเว็บที่ไม่มีการสอนแนะ และนักเรียนที่มีรูปแบบการคิดแบบฟิลด์ อินดิเพนเดนซ์ (FI) เมื่อเรียนด้วยบทเรียนกรณีศึกษาบนเว็บที่ไม่มีการสอนแนะมีคะแนนการแก้ปัญหาสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยบทเรียนกรณีศึกษาบนเว็บที่มีการสอนแนะ

งานวิจัยที่เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เทพวาทน์ วิจิธกำธร (2548) ทำการวิจัยเกี่ยวกับการปลูกฝังค่านิยมตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กระบวนการตามแนวคิดของบลูม และแรทส์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการปลูกฝังค่านิยมตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความเพียร และความรอบคอบสำหรับนักเรียนชั้น

ประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กระบวนการตามแนวคิดของบลูมและแรทส์ โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบวัดความรู้ แบบวัดความเข้าใจของนักเรียนตามเนื้อหาสาระค่านิยม แบบวัดเจตคติของนักเรียนตามค่านิยมและแบบวัดพฤติกรรมการปฏิบัติตนของนักเรียนตามค่านิยมที่ต้องการปลูกฝัง รวมถึงแบบบันทึกการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ ความเข้าใจของนักเรียนตามเนื้อหาสาระค่านิยมที่ต้องการปลูกฝัง ภายหลังเข้าร่วมกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยของคะแนนสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมการปลูกฝังค่านิยมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05, ค่าเฉลี่ยของคะแนนเจตคติของนักเรียนตามค่านิยมที่ต้องการปลูกฝัง ภายหลังเข้าร่วมกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยคะแนนสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05, ค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมการปฏิบัติตนของนักเรียนตามค่านิยมที่ต้องการปลูกฝัง ภายหลังเข้าร่วมกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยคะแนนสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05, จากแบบบันทึกการเรียนรู้ที่นักเรียนได้เขียนบรรยายสิ่งที่ได้เรียนรู้ ความรู้สึกของการเข้าร่วมกิจกรรม ประโยชน์ที่ได้รับ และการนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน พบว่า นักเรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจ เนื้อหาสาระของค่านิยม รู้ถึงคุณค่าและความสำคัญของการมีค่านิยมทั้ง 4 เรื่อง และนักเรียนสามารถบอกและแสดงพฤติกรรมการปฏิบัติตนที่แสดงออกถึงการมีค่านิยมทั้ง 4 เรื่องได้